

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVII

ЖОВТЕНЬ – 1996 – ОСТОВЕР

No. 559

НОВІ ДНІ

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number
ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney

Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent
Авіапоштою — \$50.00 U.S.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
1/72 Snell Gr.
Oak Park, Melb., VIC. 3046 Australia
Tel.: 03-9300-3027

M. Waksutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛІ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950–1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Катерина Квітчаста — ІЗ СІЮЇТИ "НА РОЗТИНАХ БІДИ"	1
Іван Коваленко — ПІСНЯ про НЕЗНИЩЕНІСТЬ ПОЕЗІЇ	3
Фундація Багряного — ВІЙШЛА "ПУБЛІЦИСТИКА"	
Ів. БАГРЯНОГО	4
Абрам Кацнельсон — ПРОРОЦТВО ІВАНА БАГРЯНОГО	5
Василь Марочкін — МІСЯЦЬ ЛЮБОВІ (оповідання)	6
Ігор Бондар-Терещенко — ОПАЛЕ ЛИСТЯ	8
Світлана Стефанюк — НАЦІОНАЛЬНІ ВИТОКИ БАГАТСТВ	
ГУМАННОЇ СКАРБНИЦІ	10
В. П. Вольвач — ПОВЕРНЕННЯ із ЗАБУТТЯ В. СИМИРЕНКА	13
Володимир Рожко — ПРИЙДИ і ПІЙ ВОДУ ЖИТТЯ	16
Мар'ян Дальний — "МАЄМО ТЕ, ЩО МАЄМО..."	19
Ярина Тудорковецька — ПАМ'ЯТИ	
КАЛИНИ ОЛЬЖИЧ-БІЛЕЦЬКОЇ	24
Петро Грицак — ФАНТАСМАГОРИЧНИЙ МАРШ до ВОЛІ	26
О. Макар, Б. Черевик — КОНФЕРЕНЦІЯ з УКРАЇНСЬКОЇ	
ЕТНОЛОГІЇ	28
Юрій Мошинський — ПРО МИСТЦІВ	29
Торонтська Опера в Концертх — ДЕБЮТ УКРАЇНСЬКОЇ	
ПРИМАДОННИ	30
Марія Свєнціцька — СПОГАД про МИХАЙЛА МОРОЗА	31
Василь Боровий — СИН ГОЛУБОЇ ДЕСНИ	33
Кузьма Грищенко — ВИБРАНЕ	34
Веніамін Еппель — "ЧЕРЕЗ РОКИ, ЧЕРЕЗ ВІКИ"	35
КІУС — ПРЕЗІДЕНТ УКРАЇНИ СХВАЛЮЄ	
АНГЛОМОВНЕ ВИДАННЯ "ІСТОРІЇ УКРАЇНИ-РУСИ"	
М. ГРУШЕВСЬКОГО	37
Роман Маловський, О. Коцюба, Антін Данилюк	
— ЛИСТИ до РЕДАКЦІЇ	38
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	39

На першій стор. обкладинки: Сучасний вид з Печерської Лаври на Дніпро і
мешканеві масиви Лівобережжя.

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті є поданими іменами авторів не конче висловлюють
погляди редакції. • Незамовленіх матеріалів редакція не повертає. • Редакція не відповідає
за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Катерина КВІТЧАСТА

ІЗ СЮЇТИ "НА РОЗТИНАХ БІДИ"

(Пам'яті Івана Багряного — талановитого письменника—земляка, відважного патріота України з нагоди 90-их років з дня народження.)

ПРОЛОГ до якого берега?

Добрі дні осінніми листками
опадають на суху траву,
збайдужіння золотим лякають,
павутинням змореним пливуть.

Та плавба — до берега якого?
до якої долі? чи мети?
Замість добрих днів — лише тривоги,
де ані краплині доброти...

Ти не тужи, що осінь—павутина
димком сріблястим затуляє день.
Те срібло гріє. Ще сніги mestимуть...
Ще білих смутків стужа напряде...
Ta і тоді — біля сухого хмизу
гарячим сірником снаги черкни —
димком сріблястим затепліє знизу,
запахне днем осіннім з вишні.

...Людина свій шлях обирає,
чи шлях обирає її...
Чи пеклом озветься, чи раєм
той шлях? Онде хрест вже стоїть...
І тіні хрестаті від нього
лягають у різні боки.
Нечутна розмова із Богом.
Сухі дотівають вінки.
Багряноготиша — не тиха:
то болем, то святом звучить,
махнувши крилом біля лиха,
злетівши в пташинім ключі.
Обчується холод серпанки,
сіда на траву сивий пух
осінній, на скроні, на пам'ять,
сідає на тищу сліпу.
Із сивости витчеється нитка
і нею прошиється час,
який з мозолів наших виткавсь
і давить непевністю нас...

Багряноготиша — не тиха...

I

...Охтирські горизонти — Багряного сліди
ще й досі багряніють на розтинах біди.
Ще й досі не відчули таланту земляки —
сірють поміж вулиць зачовги—доріжки.

Зачовги—перечовги, на вікнах пилюга.
Сьогодні і учора куйовдиться нудьга:

Суцільна сірість —
лиш де—не—де
чадить горілим
Крило руде.
Крило хмарини
чи ще чогось —
димить вуглина,
де був огонь...
Вечірнє небо
накрило світ,
де пахнуть степом
шляхи нові...

Ще й досі на глибинах річок, ярків, гаїв
Іванів голос лине — пече напруга слів.
Напруга його духу нескорена вита,
Іскрить листком осіннім без тіні каяття.

Відлуння у пустині... Нестримана жага
І правда, як святыня, на гріших берегах.
Дружина в самотині прощається без слів —
літа кудись ітимуть, лишивши їй жалі:

місяць за хмарою — сивим димком,
хмара — легким золотим рушником...
я на снігу... біла хвари — думки,
ти — десь за помахом білим руки—и—и...

Отак пішла в розлуку, хоч поряд милий ще,
приречена на муку, на незагойний щем...
І обтинає ниті безмовно чоловік:
на накип — знову накип, пропечене пропік...
Дружина геройчна, синок і немовля —
дорога владно кличе: хитається земля...
Розхитані дороги, провалля чорний зів...
Лишитися? — ніч стогне: світанок не добрів...
Лишитися — в безодню родину і себе...
Вітри гудуть холодні, за полі сніг скубе...

ЕПІЛОГ Провулок Івана Багряного

Довго маявся іншою назвою*
біля рідних притихлих воріт,
а сьогодні до меж незаказаних
нас веде непокірністю літ.
Він єднає Грабовського вулицю
і Леваду, де морок топчу,

до парканів затінених тулитися,
захищаючись від дощу.
До затінених... тіні, як привиди
обступили ранкову блакить.
Сажа з бовдура впала на припічок
і чорніє, хоч вже не димить...
Все липкою обмацує сажею
те живуче привиддя між хат,
хоч за хатами знову світас вже —
темний світ під кущем позіха...
А на розі — червоною цеглою
рідні стіни пропалюють світ,
тъмний світ, що завис над оселею
ї заплямовує мужності слід.
Добрий слід. Та лихому не віриться,
що й такі є сліди на землі.
Недовіра кахикнула хвірткою —
ї завіявся сонячний плід:

Дерево осіннє,
ніби сирота —
кожна хвища сіпа,
листя обліта...
Опадають роки:
холоду витки...
Небо невисоке
натяга струмки,
котрі з пазух хмари
ціляться туди,
де утіх немає,
мерзнуть де сліди...
Краплю переймаю —
плоду не студи!

Сопе вітрюган нападник,
тополю уже обряс.
Ще листя з берези пада
ласкаве, як тихий вальс.
На вальс той накотить вихор,
розкида шовки звучань —
ї сумно зітхне Охтирка,
ї скрикне в душі печаль...

Під поривами вітру скаженого
лист пожовкливий нестяжно летить,
відірвавшись від світу зеленого,
відірвавшись від гілки-мети,
лист пожовкливий безтяжно летить...
Під крутими завіями гострими
голе дерево тужить-рида,
та за шумом не чути ні голосу,
ні моління душі, ні страждань.
Голе дерево тужить-рида...

Тулячись до вічності,
протіка провулочок.**
Береги парканами
тиснуть з двох боків.
Той потічок випручинувсь
з темряви минулого,
але день сьогоднішній
тъму нову заплів.
Ластівки без щебету...
німота густішає —
над провулком тішиться.
Осінь в'яже сни
дротиком-галузкою
І кличе під вишнею
на пожухле листячко

шепіт далини.
А у тому шепоті —
листопад Багряного,
прорістю задимлений,
ропалом ідей.
Протяги розгнуздані
віють понад грядкою,
холодом пронизують
прикриття худе...
До горінь Багряного
обрій прихиляється,
доля відхиляється
в рідному кутку...
До гнізда вертається
голосиста ластівка,
краплі крові з крил її —
жаром на піску...

Тече вода
між берегів —
пісок життя
на дно осів.
На тому дні,
що як асфальт,
роки
упевнено
стоять...

То вітри... То в кожну шибку — сонце...
Сонця мить... Знов хмари на поріг...
Проплива осіннє волоконце
над косою сплетених доріг...
Розплести б їх — заново розклести,
розігнути загнуті кути
ї розрівняти в напрямках до щастя —
та з якого боку підійти?...
Он Собор Покровський недалеко.
Он тополя ген за небокрай...
На одній нозі стойть лелека,
другою — намисто літ збира...

Тополя висока—висока,
а небо — ще вище.
Купається — ніжиться спокій
в тополиній тиші.
Покровський Собор уписався
в безгрішній картини,
розмову рече з небесами
вустами святими.

Прилітають гуси білі...
Гуси білі відлітають...
Сніг зітхас — води талі
понад берегом побігли.
Хмари сірі... Гуси білі...
Небо вища... Небо глишба...
Неперервані польоти.
Згасло вчора... зблісне потім.
А сьогодні — грім і тиша...
Небо глишба... Небо вища...
Хмари падають у воду,
Їхню сірість не розмити —
тільки дно під ними чисте,
а на дні ясна погода...

"Щоб оцей туман та сніги поїв,
цей важкий туман нерозгаданий.
Впав на груди піль, на печаль гайв,
впав на тихий сад на обкрадений."***

І туман, і хмари воду
каляматять — не розмити...
Тільки дно глибоке чисте,
а на дні ясна погода...
І туман, і сніг — у воду...

Отут, над провулком, погода
така, як по всій Україні —
то сніг білим вистудом бродить,
ховаючи лапи в ряддину.
То вихори вітру рвучкого
сліди засипають і очі,
уламки несуть до порогу
посохлих глюк, а то й клоччя...
І люди якісь непривітні
кудись поспішають від себе...
Запилене вогниво літа —
будинку Багряного цегла...

На розі — звичайний будинок
багряним крилом незвичайним
вогнє в небесних глибинах,
іскрить над погодою-часом...

...В якомусь часі — видив низка:
он берег... Й річки переплеск,
і дно її, немов колиска,
в якій гойдається протест.

На самім дні — козацька слава,
на перемітій глибині:
он біля шаблі хрестик плава...
он — білий Вершник на коні...

Он білий... раптом чорний одяг
залопотів на сході дня,
бо тріснув шлях — зія безодня...
Й безодня не бува без dna...

В якомусь часі — видив низка.
Без видив — днів нових нема,
бо дні нові — в старій колисці,
в якій загойдана пітьма...

Провулку — в залишках пітьми,
з яких ясний пручнувся напис:
"МИ Є. БУЛИ. І БУДЕМ МИ!
Й ВІТЧИЗНА НАША З НАМИ!"

Провулок суть в оцих словах,
що вкарбувалися в надгробку.
В них — грому спрага вікова
і тиша вічна біля грому.

КІЛЬКА СЛІВ про ПОЕТЕСУ К. КВІТЧАСТУ

Ліричні поезії Катерини Квітчастої все частіше зустрічаються на шпалтах нашої поцейбічної преси, хоч вона живе і працює в Охтирці на Сумщині. Були вже її поезії і в журналі "Нові Дні".

Народилася К. Квітчasta у відомому селі Грунь на Полтавщині (тепер Сумської області), звідки похо-

дять князь українського гумору Остап Вишня, гуморист і сатирик, брат О. Вишні — Василь Чечвянський та поет Платон Воронько. В 1992 році вийшла її перша, невеличка, але майстерна збірка поезій "Розшити радістю життя". А минулого року появилась уже більша книжка "Човен місяця — по небу", в якій вона ще майстерніше показала барви свого таланту. Сьогодні ж друкується третя збірка, але напоготові є вже й четверта.

Катерина Квітчаста бере активну участь у літературному житті Охтирки, нещодавно її поезії прикрасили і своєрідний альманах-збірник охтирських авторів "Охтирськими стежками". Одночасно поетеса працює в охтирській гімназії, викладаючи там в Літературній студії поетику. Окремо вона пише:

"Щиро дякую за український універсальний часопис! Дякую тому, хто пересилає його мені, хто оплачує його!"

До 90-их років Івана Багряного — майстра слова із світовим іменем, на Сумщині, відданого сина України я написала сюїту "На розтинах біди", яку надсилаю. Сподіюся побачити її опублікованою на сторінках Вашого журналу, бо видати її окремою книгою, як хотілося б, навряд чи знайдуться кошти... (На жаль, надрукувати ввесь текст сюїти і в нас немає ані місця, ані коштів. — Ред.)

Зaproшує на ювілей земляка 2 жовтня цього року!

Дай Боже здоров'я всім добрим людям!

Моя адреса:

Україна 245520, м. Охтирка, Сумська обл., вул.
Островського, 30-б, Квітчаста К. І.

* — та інша назва: "Беломорский".

** — пров. І. Багряного.

*** — поезія "Туман" Івана Багряного.

Іван КОВАЛЕНКО

ПІСНЯ про НЕЗНИЩЕНІСТЬ ПОЕЗІЇ

"З пісні стане попіл"
Б. І. Антонич

Поете любий, вмер ти молодим,
Не встиг в житті здобути твої віри,
Що пісня не помре, не піде в попіл сірий
І не розтане так, як від багаття дим.

На світі смертне все. Всі подвиги й діла,
Все, що людське створили вмілі руки,
Громаддя пірамід і витвори науки —
Усе перейде в тлін і знищиться до тла.

Усе зникає геть, щоб не родитись знов.
Безсмертна пісня лиш, що смертні крушить межі,
В уламках черепків доносять Гільгамеші
Через віки до нас і тугу, і любов.

Так й так, без черепків, з сердеч і до сердеч
І без пергаменту, паперу чи каміння

Струмить поезія крізь душі й покоління,
Крізь безлічі віків — у вічність навпростець.

Ніколи і ніде не згасне її світ,
Де б не прийшлося поетам помирати,
Вона проб'ється враз й крізь мури й каземати,
Через сніги й тайгу, через колючий дріт.

Поете любий, темно тобі там,
Ти спиш в землі, ти мариш в тиші снами,
А пісня все живе, вона завжди між нами —
Незнищенність поезії довів ти людям сам.

1068 р.

(Поновлено по пам'яті)

ДОНЬЩІ

Перед тобою сто доріг.
У тебе сумнів, що обрати.
Тобі порад я не беріг,
Та й зайві тут усі поради.

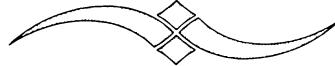
Ніхто ніколи ще не зміг
Своєї долі ошукати.
За кожен вчинок чи за гріх
Чекай покари і відплати.

В своїй душі шукай підмоги.
Як в дві зіллються всі дороги,
Куди б ти зараз не пішла.

Як будуть нетрі, прірви, кручи
І досвід прийде неминучий,
Є два шляхи — добра і зла.

Урал,
28.12.1975 р.

Біографічну нотатку про автора читайте в "Нових Днях" за вересень 1995 р., стор. 3. — Ред.

ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ

Є на світі пісня —
пісня лебединя,
При житті остання,
за життя єдина.

Пісню цю співає
лебідь на світанку,
Тільки перед смертю,
тільки наостанку.

Все було й минуло — грози і негоди,
і широке небо,
і глибокі води.

І любов безмежна,
лебединя, тиха.
І подруга вірна,
ніжна лебедиха.

Повмирали друзі...
не лишилось брата...
Полетіли в вірі
білі лебедята.

Згорнути в знемозі
лебедині крила,
Та не похилилась
голова безсило!

Хай вона надходить —
мить ота зловісна!
Ще не все скінчилось!
Залишилась Пісня!

Залишилась Пісня,
горда і крилаті!
Тільки лебідь вміє
з Піснею вмирати!

І стрясає простір,
і у небо лине
Сила незборима —
Пісня лебединя!

.....
Я давно безкрилий,
холод серце тисне.
Я про тебе мрію,
Лебедина Пісне!

Боярка,
1977 р.

ПУБЛІСТИКА Ів. БАГРЯНОГО вийшла друком в Україні до 90-ліття автора

В Києві у видавництві "Смолоскіп" вийшла друком книга доповідей, статей, памфлетів, рефлексій та есейів Івана Багряного під назвою "Публістика". Книга має 856 сторінок і містить понад 200 статей на теми літератури, української політики, політичної ситуації в світі, поневолення України, русифікації, російського шовінізму, фальшування української історії тощо. Ці статті були друковані в роках 1945–1963 в часописах "Наша Боротьба", "Наші позиції", "Штурм", "Український Прометей", "Ми ще повернемось" та найбільше в "Українських вістях". В більшості своїх статті Ів. Багряний підписував своїм ім'ям та прізвищем, але багато з них були підписані одним з його псевд., як С. Коцур, М. Василенко, С. Рябовіл, Іван Рябовіл, П. Січинський, В. Залузький, С. Дорошенко чи й взагалі непідписані, а були поміщені в "Українських віstях" як пе-рідові, редакційні.

Книга "Публістика" вийшла друком завдяки фінансовому сприянні Фундації ім. І. Багряного та філії ОДУМ-у Чікаго. Статті зібрали і впорядкували Олексій Коновал. Вступне слово написав Іван Дзюба. Як післяслово, про життєвий і творчий шлях Івана Багряного, розповідає у своїй статті "Відійшов у вічність" Григорій Костюк. У книзі поміщені такі відомі публікації І. Багряного: "Чого я не хочу вертатися до СРСР?", "Дніпро впадає в Чорне море", "2x2=4", "Фарватер п'ятої колони", "Молодь Великої України і наші завдання", "Фронт брехні і аморальності" та багато інших.

Ціна книги — 30 ам. доларів. Її можна набути надсилуючи чек на адресу:

Bahriany Foundation, Inc.
811 S. Roosevelt Avenue
Arlington Heights, IL 60005

ПРОРОЦТВО ІВАНА БАГРЯНОГО

Було найчастіше так: якщо публіцистична стаття мала в заголовку слово пророцтво, то воно писалося в лапках, мовляв, ужите воно іронічно. А я пишу в назві це слово без лапок, бо життя ствердило передбачення письменника майже за п'ятьдесятиріч до наших днів.

Йдеться про статтю Івана Багряного "Внутрішні сили України", написану в еміграції 1949 року. Цю статтю нещодавно я прочитав у Америці. Вона відкрила мені аналітичний розум і проникливий політичний зір високоталановитого українського прозаїка й поета і, як я тепер переконався, не менш талановитого публіциста.

Стаття, як мені сказали, публікувалася в останні роки в Україні, але вона належить до публікацій, про які варто нагадувати й сутність змісту яких не гріх повторювати.

Ми пам'ятаємо, що являла собою Україна в перші повосінні роки: майже суцільна руїна в містах і селах. Але письменник побачив і тоді величезні внутрішні сили України, які, на його думку, були сприятливим ґрунтом для ідеї Української держави.

Передусім — це з'єднаність колись розчленованого організму України в єдину цілість. Цим самим, каже Іван Багряний, "Україна поставлена на новий вищий етап своєї боротьби за незалежність."

Щодо значної частини етнічно неукраїнського населення в Україні, то письменник зауважує, що вона, ця частина, через покоління поріднилася з українцями, вросла в український ґрунт і "працює свідомо для української культури, науки, економіки, політики". Український народ, відзначає Багряний, становить нині й соціально однорідну масу без внутрішніх клясових протиріч. Вся ця єдність народу нерозривно пов'язана з територіально-державними інтересами України, що в сукупності й творить нині національні інтереси.

Не ворожість до етнічно неукраїнської частини населення, а ненависть до тоталітарного режиму й до фашизму у всіх його проявах, навіть у самій пам'яті — ось що є важливим, — зазначається в статті.

Автор статті говорить про відсутність в українського населення національного ненависництва "такої міри, як того хотіли б деякі апостоли ненависти й ксенофобії". І тут, каже він, "деякі політики, що будують свою політичну стратегію на зоологічному шовінізмі, можуть дуже "сісти маком".

Іван Багряний констатує наявність в Україні великих кількісно й високих якісно фахових кадрів у всіх ділянках науки, техніки, мистецтва. "Дехто каже, — іронізує письменник, — що маси в Україні

позначені трагічним комплексом меншовартості. Це неправда. Німці це найкраще відчули на собі."

Звинувачення в націоналізмі, що посилилися в 40-их роках, на думку автора статті, тільки свідчили про наявність в Україні тенденції до незалежності. "Це все знаменно, — пише він, — бо відбувається після гострої зміни совєтського курсу за війни в бік неприхованого російського фашизму."

І далі Іван Багряний говорить про великі резерви, що має Україна по концентраційних таборах всього СРСР, звідки повернувшись, патріоти гаряче стануть до творчої конструктивної роботи в створенні незалежної України. Він також вказує на значні національні сили в еміграції, які мають включитися в цілеспрямовану допомогу будівництву Української держави. Тільки, як він зазначає, йдеться не про ту частину еміграції, яка "охоплена лихоманкою громадянської війни".

Нині, коли ми вже знаємо про огріхи, які були в практиці будівництва незалежної України, хочеться особливо підкреслити те місце в статті, де говориться про таку самостійну Україну, в якій "буде вільніше й краще жити" (підкреслення мое. — А. К.).

Завершують статтю рядки про російський імперіялізм, про те, що він "незмінний в своїй основі, лише змінний у своїх формах."

"Ta все-таки, — говориться далі, — незважаючи на всі намагання зберегти себе, ця імперія приречена. Загибелі її криється не так в неминучім конфлікті із зовнішнім світом, в якому вона програє, як у власних протиріччях, завдяки яким вона програє і у війні, і без війни. У тих протиріччях закладені передумови цілковитого розпаду теперішньої форми російської імперії — СРСР."

Воїстину пророчі слова! Не забуваймо, що вони були сказані в кінці 40-их років.

Абрам КАЦНЕЛЬСОН

(Друкувалось також у "Літературній Україні".)

BABY POINT LOUNGE
343 Jane St., Toronto
tel. 767-2623

ПРИЄМНЕ й ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
на ВСЯКІ ОКАЗІЇ

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви, в наших або інших залях.

БУДТЬТЕ ГОСТЕМ на ВЛАСНОМУ СВЯТИ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!

МІСЯЦЬ ЛЮБОВИ

(Оповідання)

Мокрий з голови до ніг і захеканий, Міках вскочив у майже порожній трамвай і відразу відчув як тепло і затишок повільно обіймають його тіло. Зручно вмостившись біля вікна він байдуже дивився як прудко пробігають будинки і сквери, велелюдні роздоріжжя...

Згодом трамвай вже котився тихою околицею міста. Довкола панувало царство двоповерхових ошатних будинків з садами і розкішними квітниками, а ген-ген на видноколі, привільно розляглися широкі і втомлені від врожаїв поля. Дощ поволі вщухав і лише густа дрібна мжичка ще завзято накидалася на шибку вікна під поривом рвучкого вітру.

Милуючись знайомими з дитинства краєвидами, Міках на мить озорнувся на майже порожній салон і зустрівся з пильним поглядом темно-синіх, наче волошки, дівочих очей.

Захоплена зненацька дівчина враз зашарілася і швидко опустила повіки.

— Добре, що дощ перестав, — щоб якось заговорити, промовив Міках, знову зустрівши поглядом з її очима.

— А ви добряче змокли під зливою, — відповіла дівчина невимушено і напрочуд люб'язно. — Так недовго і застудитись...

— Не страшно, ще не старий, — вже веселіше відповів дівчині, уважно оглядаючи її тендітну і струнку статуру. Її дещо продовгувате худорляве лице з правильними, підкреслено витонченими рисами, було привабливим і милим. Коротке русяве волосся з модною зачіскою, надавало їй спортивного вигляду.

— Очевидно, повертаєтесь з тренування художньою гімнастикою? — щоб якось продовжити розмову, запитав Міках.

— З тренувань, але не художньої гімнастики, — відповіла з леді помітними нотками зухвалості і засміялася до нього неприховано-закоханими очима. — Я займаюсь плаванням... — промовила тихо і лагідно, знову глянувши на нього волошковим небом своїх очей.

О, незображенна мова очей! Багатша і красномовніша слів... Миттєвий погляд може промовити вагоміше від безлічі красивих слів, хай і широ казаних...

Міках усім своїм еством відчув, що все його попереднє життя нічого не варте в порівнянні з цим ніжним і чарівним поглядом ще зовсім не знайомої йому дівчини:

— Як вас звати?... — стримуючи хвилювання, запитав якомога сміливіше, відчуваючи, що кров припливає до обличчя.

— Елен...

— А мене Міках, — скромовкою промовив до неї.

Того вечора він тричі проводив Елен до її дому і стільки ж вони мандрували до його домівки... І лише тоді, як блідий місяць, обійшовши півнеба, втомлено задивився в чисті води озера, виглядаючи на сході досвіток, він щасливий і збуджений повернувся додому.

Відтоді майже щовечора вони вдихали паощі вже майже осінніх полів, милувалися сполохами метеорів, що так частопадають в серпні, зачудовано дивилися на далекі вогні електричок, що світлими ланцюжками пробігали на видноколі...

Елен вже знала, що в нього лише місяць вакації. А потім довгі півтора роки важкої праці на нікелевих копальнях в далекій Африці.

— Чи ти чекатимеш мене, Елен?... Вірніше, чи зможеш?...

— Зможу... — зі стогоном і мукою ледве чутно промовляла до нього, міцно стискаючи його в своїх обіймах і безборонно даючи цілувати свої очі, перса, живіті...

— Я хочу подарувати тобі хлопчика з такими чарівними, як в тебе, карими очима, коханий...

— Ні, я хочу дівчинку з очима її мами. Твої очі найчарівніші в світі.

Її невеличка, але затишна горішня кімната стала для нього храмом найсвітліших сподівань і невимовної душевної і тілесної насолоди. Тихими прохолодними світанками вони милувалися краєвидами, що відкривалися перед ними з високого вікна, коли так виразно проглядалася межа літа і осені. О тій порі, по-осінньому холодний і непривітний досвіток, напрочуд щедро дарував кожній річечці, озерцю і криниці розкішну весільну сукню...

* * *

Сонячного весняного дня Міках повергався додому. Трамвай весело біг серед широких леді-леді вкритих молодою зеленню полів, повз ще не розквітлі сади і палісади. І коли Міках підходив до будинку Елен, серце його шалено забилося в грудях.

Вона стояла на подвір'ї з дитям на руках і підставляла його личко лагідним сонячним променням. Дитя мрежилося від задоволення, весело і дзвінко сміялося, простягаючи водночас свої маленькі ручки до сонця.

Елен помігла його вже тоді, як Міках ступив на подвір'я. В її очах на якусь мить спалахнула радість, яку враз заступив смуток і невимовна туга за тим, чому вже нема вороття...

Елен збентежено дивилася на нього своїми чарівними темно-синіми очима, але той погляд не мав нічого спільногого з тим пильним і неприховано закоханим поглядом стрункої русявої дівчини того далекого серпневого вечора.

— Елен, в мене ще не випрасувана сорочка! — обірвав піму сцену людської трагедії різкий і вимогливий чоловічий голос з горішньої кімнати будинку...

Дитя враз здригнулося, притислося ручками до маминих грудей і нсвдоволено зиркнуло своїми чарівними карими очінятами на незнайомця, який ступив на їхнє подвір'я...

В ту ніч він до світанку блукав стежками, по яких вони, закохані, ходили в ті серпневі ночі, з болем оглядав найбільш милі для себе місця, довго вдивлявся в далекі вогні електричок, що прудко пробігали на видноколі, немов сподіваючись повер-

нути той щасливий і вже навіки втрачений місяць їхньої любові...

Василь МАРОЧКІН народився 1951 року в с. Крилів, Дубенського району на Рівненщині. Закінчив історичний факультет Львівського університету та аспірантуру Інституту історії Академії наук України.

Автор монографії "Антифеодальний і визвольний рух на Україні в першій четверті XVII ст." (Київ, "Вища школа", 1989) і численних наукових публікацій з історії України XV-XVII ст. є автором двох поетичних

книжок: "Жолудевий дощ", К., 1986 і "На кладці споминів", К., 1992. Приготував до друку книгу оповідань — одне з них пропонує читачам "Нових Днів".

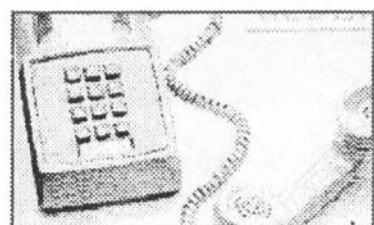
Працював старшим науковим співробітником в академічних інститутах, викладав на історичному факультеті Київського університету. З 1995 р. живе в Канаді. Associate, Pantifical Institute of Medieval Studies, and CREES University of Toronto, Ph.D. — Ред.

SO-USE CREDIT UNION'S HEADSTART YOUTH ACCOUNT for ages 11-18

Here's what you get:

\$50 IN FREE SHARES*

-SO-USE MEMBERCARD* WHICH GIVES YOU ACCESS TO YOUR HEADSTART ACCOUNT THROUGH ANY SO-USE ATM OR INTERAC TERMINAL. THE MEMBERCARD ALSO ALLOWS YOU TO PAY FOR YOUR PURCHASES DIRECTLY FROM YOUR ACCOUNT AT PARTICIPATING STORES THROUGH THE INTERAC POINT OF SALE (P.O.S.) SYSTEM.

-FREE 24-HOUR ELECTRONIC PHONE BANKING THROUGH SO-USE VOICE

-DISCOUNT COUPONS FOR SAM THE RECORD MAN OR FAMOUS PLAYERS*

For a limited time, everyone who opens a Headstart account will receive a free gift!

*SOME CONDITIONS APPLY. CALL FOR DETAILS.

2265 BLOOR ST. W.
31 BLOOR ST. E.
26 EGLINTON AVE. W.
So-Use Voice

TORONTO, M6S 1P1
OSHAWA, L1H 3L9
MISSISSAUGA, L5R 3E7

(416) 763-5575
(905) 432-2161
(905) 568-9890
(416) 760-9940

HEADSTART

ОПАЛЕ ЛИСТЯ

(З письменницького щоденника)

Ще молодий гімназист Корейко, майбутній підпільний мільйонер з легендарного "Золотого теляти" Ільфа й Петрова, залишивши свого часу, як і всі "колишні" наодинці з новою владою без звичних засобів до існування, вірив у те, що ось одного дня йому пощастиТЬ. Щастя уявлялось молодикові у вигляді великого шкіряного гаманця, вщерть набитого грошима, який чекає його на розі, під ринвою, ледь присипаний листячком. Він навіть достеменно знов це місце, щодня відвідуючи його та отупіло розганяючи стеком сохлий цвіт акації. Щастя не об'являлося, гаманця ніхто не губив, нова влада не забиралася геть.

Нині гаманця просто вулиці не знайдеш — якщо кому й щастить на це діло, то лише письменникам, які подібні історії вигадують, але коли вже саме їм судилося звідати таке, то загублені гаманці, як правило, повертаються власникам. Це правило спіткало також автора сих рядків, коли він знайшов дівочий пуллярис зі студентськими документами та півмільйоновою купюрою всередині. Тож за правилом, він, сам по собі суцільне виключення з теперішніх інструкцій на існування, мусів його повернути, ще й витративши для того на проїзд.

Отож я їхав тролейбусом на побачення з "потерпілою" й думав про те, що підкинутих Провідніям грошей не стало би й на три листи, які давно вже збирався відправити своїм колегам з Америки, тож не варто й зв'язуватись. Тим більше, що заморські друзі натхненно оповідають лише про те, як добре їм жити у новій хаті за містом, з якого вони, налякані цивілізованими гараздами, втекли, і що тепер до них приходять "три симпатичні олені, дві білоки й ракун". Листувати у відповідь про

зграйку симпатичних голодних вовків, що навідуЮТЬСЯ на подвір'я з полів, які обступили наше салтівське гетто чи про сову, яка щоночі тужить під бальконом, гадаю, було би нечесно. Це не зовсім ті патріотичні розважання, яких нині прагнуть почуті з України, що відбула вже першу п'ятирічку "незалежності". Доводиться мовчки втішатися різномальоровими марками на запашних закордонних конвертах, якщо їх не віддеруть на пошті чи не вициганяТЬ сусідські діти, власним знаттям екзотичного "ракуна", який ще з бітлівської юности був звичайнісінським єнотом, та зовсім не патріотичною захопленістю усім тим. Бо ж, дійсно, хай йому грець, — де той Харків і де Флорида чи Мельбурн! То ж коли далекі друзі не отримують листів з-за океану, це зовсім не означає, що я тих листів не пишу — я пишу їх і нині, правильно розставляючи наголоси в теперішньому часі і уникаючи згадок про тяглість тоталітарного "паст індефініт".

До того ж саме у цих невідправдених листах я можу на повну силу відчути себе, парешті, письменником — згадавши про надане мені Богом право — таким собі правдивим списувачем дійсності, а не запропонованої моїм любим адресатам офіційної "реальності", про яку вони візнають зі шпалерт адаптованих для Заходу видань та куплених "радіорепортажів з Харкова". Такої можливості, навіть підкріпленої Літінститутським дипломом, я не маю в теперішнім "незалежнім" розкладі — по однокі прориви до поважних місцевих видань, чиїх гонорарів стає якраз на проїзд до книгарні, з якої слід викупити книжки для замовленої рецензії, дозволяють відчути себе справедливим художником-концептуалістом. Це тому, що на згадану ре-

37 рік Існування

SIPCO (416) **232-2262**

OIL LTD. Доставка Оліви

Повна 24 годинна обслуга печей

SIPCO (416) **233-4820**

ENERGIES LTD.

Незалежний Представник LENNOX
Уповноважений Представник CONSUMERS GAS

83 SIX POINT ROAD TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK
OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ з УКРАЇНИ

ТА з ІНШИХ КРАЇН

ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАМОВЛЕННЯ

ГУРТОВІ ЦІНИ

ТЕЛЕФОНУЙТЕ ТА ЗАХОДЬТЕ

232-1250

83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO
ВІДДІЛ SIPCO OIL

цензію тобі відводять хіба що два рядки, проте вже у них, як у назви картини, вкладаєш всю умілість свого занапашеного письменницького генія! Здавалося б, що можна втиснути у два рядки? Попобігавши з півроку без роботи, розумієш, що у два рядки можна запакувати навіть огляд. І то не лише нашого літературного підсоння!

Богу дякувати, що лист, тим паче невідправлений, не передбачає жадних обмежень. У ньому можна одягати на сучасного літератора гітон демократа й правдоборця, пхати йому в руки черговий партійний прapor, годувати дешевою ковбасою та поїти ненашим пивом на жебрацьких "презентациях" — він, одягнутий чи голий, ситий чи голодний, все 'дно залишиться пародією на творця державницької культури в тій мірі, в якій будь-яке мистецтво є пародією на творіння Всешибінського. Відписуючи такі листи, наприкінці мусиш зчитити адресатові усіляких гараздів, добре відаючи, що, прагнучи успіху, можна досягти лише успіху. "Нічого, крім перемоги", — констатація факту багатьма колишніми гімнотворцями щодо теперішньої України.

...Віддавши таки в той день злощасного гаманця засоромленій дівчині, я з удаваною перевагою в моральній силі зауважив їй, що сама невдача ще нічого не означає, навпаки — якраз сукупність льокальних невдач і утворює мерехтіння удачі й майбутнього успіху. Мовляв, поразка, як на мій повсякденний письменницький досвід, — це й є форма перебування у світі душі, що перемагає.

Піднесений власною великудущністю, а також зарозумілістю, почерпнутою з писань найулюбленишого автора, я простував собі додому, аби знову з надією поринути у світ його оптимістичних творінь. Навіть у важкі часи захоплюючим стає лише те, чому сам віддаєшся із захопленням! Відтак не раз пещений моєю власною рукою філіялент несподівано, якимсь дивом розкрився на малознайомій мені сторінці. Тож із сімдесятічної "давнини" відомий веселун і байкар раптом голосив до мене: "Сьогодні я бачив дівчину, стрижену, в шкіряній куртці. Від неї віяло молодістю, вірою, вона була готова до боротьби й можливих поневірянь. Таким, як вона, мій друже, належить життя, а нам — нічого."

Закривши книжку, я ще трохи посидів над нею, а потім, захопивши гімназійного стека та гукнувши собаку, попензлював на сусідній ріг, під ринву. Воруши опале листя. ■

ДОРОГІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ !

ПОСПІШІТЬ ВЧАСНО
ВІДНОВИТИ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1997 РІК !

ЛІТНЯ ШКОЛА 1996 в ГАРВАРДІ

(ФКУ-Кмебрідж) 26-та з черги Літня школа українознавства у Гарвардському університеті розпочалась 24-го червня, тривала 8 тижнів і закінчилась 16-го серпня ц. р. В ній взяло участь 45 студентів, які прибули з 17-ти штатів (найбільше з Місісіпі), з Канади та з Європи, в тому 11 студентів з України (зі Львова, Києва, Одеси і Чернівців). Навчання відбувалось у трьох основних галузях: (1) історія і політичні науки, (2) література та (3) мова.

Гарвардська Літня школа українознавства є своєрідна програмою та умовами навчання; студенти мають доступ до найбагатшої збірки українських книжок поза межами України; вона є теж педагогічною лябораторією, а високого рівня викладачі є з молодого покоління...

Особливо важливим аспектом гарвардської Літньої школи українознавства є роля, яку вона відіграє у вихованні молоді. Понад 1,600 молодих осіб користали досі з її програм. Для багатьох з них це була унікальна нагода запізнатись з гарвардським центром українських студій та побувати разом зі своїми ровесниками серед динамічного українського середовища.

З'їзд випускників Літньої школи українознавства закінчився бенкетом, на якому професор Джейфрі Сакс, відомий економіст і дорадник українського уряду з питань економічних реформ, виголосив головну промову.

Майже кожного вечора цього літа в Гарварді відбувалася цікава програма зайняття на українські теми в додатку до звичайних лекцій: театральна вистава групи "Яра" з Нью-Йорку, показ фільмів, інструктажі про комп'ютери, мистецькі читання поезії та прози, лекції відомих вчених з-поза Гарварду, екскурсії до музеїв, концертових заль, дискусійні вечори і прийняття.

Український науковий інститут Гарвардського університету щороку організує програму Літньої школи українознавства. Вона вимагає значних фінансових ресурсів. Цього літа Інститутові вдалось її влаштувати, крім студентських оплат, коштом дотацій американських наукових фондів, дотації фонду "Відродження" фінансиста Джона Сороса (для спонсорства студентів з України) і значних датків жертвовавців Фонду Катедр Українознавства.

Щоб отримати інформації про наступну Літню школу українознавства в 1997 році або щоб зложить пожертову на залізний фонд Літньої школи, просимо звертатись на адресу:

**Ukrainian Studies Fund
Harvard University
1583 Massachusetts Avenue
Cambridge, MA 02138**

Світлана СТЕФАНЮК

НАЦІОНАЛЬНІ ВИТОКИ БАГАТСТВ ГУМАННОЇ СКАРБНИЦІ

Формування гуманної особистості передбачає необхідність поглиблених роздумів про сутність людини, її місце в сучасному суспільстві, про буття людства на планеті взагалі. На етапі перебудови суспільних відносин до цих питань важливо звернутися ще й тому, що в умовах плюралістичного суспільства за наявності нової системи господарювання одним із центральних завдань психолого-педагогічної науки є детальна розробка всього спектра проблем, пов'язаних із розвитком і самобутністю індивіда як відповідальної, доброчинної й добродетальної особистості.

Нині існує загроза відчуження людини від природи, світу, суспільства і від себе. Наука називає це відчуження девіянтною поведінкою. Причини появи девіянтної поведінки є розміткість людської неповторності. Суспільні інституції вчорашиного дня сприяли "проковтуванню" індивіда, тобто нівелювали його, що призвело індивіда до інфантильності, а отже — до самоспалення людського роду.

Технократичні зміни в сьогодення вимагають виховання гуманної, духовно багатої та національно свідомої особистості. Виконання цього завдання можливе за умови поєднання в навчально-виховному процесі таких структурних компонентів, які, крім певної суми людинолюбчих знань, включають індивіда в гуманну самореалізацію й одухотворюючу дію, що відповідатиме цілям гуманізації.

Ось уже не одне століття вчені, мислителі звертаються до цих питань, шукаючи на них відповідь, критерії, їх розв'язання. Способи розкриття гуманної сутності людини шукали філософи доби античності та Відродження. Шляхи пошуку пролягали в царині моралі й етики (Сократ, Аристотель), права, зокрема римського (Ціцерон), у сфері гармонії людини з природою (Боккаччо, Валла), гармонії звуків і слів (Салютатті). Персоналістична тенденція філософів Нового часу в Європі визначала вияв гуманного в людині через реалізацію її запитів (Мірандола, Макіавеллі, Кампанелла, Монтень, Бекон). Ідеї Кампанелли й Монтея про важливість цілісності в людині духовного та тілесного знайшли своє поширення в добу класицизму — з долученням до єдності духовного, тілесного їй розумового (Спіноза, Паскаль, Мор). Концепцію єдності духовного та розумового свого часу сповідував Гете, віддаючи перевагу духовному. Філософсько-гуманістична концепція античності, а саме Августина Блаженного, мала вплив на побудову ідеального світогляду Паскаля, К'єркегора, котрі бачили сутність людини в її здатності до добродія, як уміння зігрівати ним світ.

Чижевський, Вернадський, Ціolkовський на порубіжжі XIX–XX століть застерігали, що в добу технізації можливість знівечення живої людини, від-

чуження й надмірний прагматизм у суспільстві приведуть людство до катастрофічного рівня. І тому олюднення буття треба починати з вибудування гармонії всередині людини. Цієї ж думки дотримувалися космісти Булгаков, Бердяєв, Флоренський, Франк, Карсавін, Трубецької, Грот, Андреєв.

К'єркегор — родонаочальник екзистенціалізму, а також філософ і психолог-гуманіст Фромм зазначають, що кайдани надмірного прагматизму й політиканства нівелюють людину, ведуть до знищення неповторності людського роду: а стадо, як відомо — нежиттєдайне. Такої ж думки дотримуються Сартр, Ясперс, Шарден, Фурастєв, Кон, Марсель, Осіс, Орtega-і-Гассет. Тому вихід із цього становища вони вважають у самокорекції, самовдосконаленні, доброчинстві.

Досить цікава, з нашого погляду, є вітчизняна гуманна освітянська думка. Питання актуальності гуманізму в Україні не нове. Його витоки (особливо щодо осмислення гуманного ідеалу, функції гуманізму) простежуються ще до XIV століття. Власне функції гуманізму поступово змінювалися відповідно до того, який підхід до життя сповідувало людство: від людини-аристократа — до людини-соціальної. Кожне століття знову й знову висувало гуманний ідеал людини майбутнього: в античності — людина, красива зовнішньо і внутрішньо; в добу Відродження — людина, наділена почуттями; у XVII–XVIII століттях — людина, наділена розумом; у XVIII–XIX століттях — людина, добра, здатна зробити світ кращим; на початку ХХ століття — людина, спроможна користатися свободою вибору; сьогоднішній ідеал — людина, здатна відповідати. Суперечності сьогодення пропонують нам вихід із кризового становища. Підказку вбачаємо нині в гуманістичній концепції філософів-українців періоду XIV–XVIII століть. Органічне поєднання свідомого й підсвідомого простежується в гуманістичних позиціях філософів Острозької та Київської академій, які у своєму світобаченні спиралися на народну філософію та країні гуманістичні світові надбання. Найголовнішим принципом гуманістів цього періоду були принципи народності та свідомості.

Як уже підкresлювалося, гуманізм в епоху Відродження та могутні народні рухи, які потрясли основи феодалізму періоду Реформації, спричинили значні зміни у філософському осмисленні буття. Боротьба старого і нового породила гуманно-педагогічні теорії у країнах Західної Європи. Їхні автори: Ф. Меланхтон, М. Лютер, Т. Мор, Ф. Рабле, Е. Роттердамський домагалися нового підходу до бачення та виховання людини, пропагували гуманні його принципи: індивідуального підходу, емоційного сприйняття, самореалізації. Представники національної педагогічної та осві-

ттянської думки: П. Русин, Ю. Дрогобич (ректор факультету медицини Болонського університету в 1478–1482), О. Лукаш (автор підручника з епістолографії 1552 р.) приблизно на цілих 80 років раніше сповідували зазначену гуманістичну концепцію, ніж гуманісти епохи Відродження. Їхні педагогічні твори насичені людинолюбчими ідеями. Як одну із головних гуманістичних рис П. Русин називає звіт перед совітю. Його філософсько–педагогічні твори славлять талант, пропагують українську національну педагогічну думку. П. Русин, викладаючи в Краківському університеті римську літературу, очолював гурток гуманістів. В основу гуманістичних поглядів поета–просвітника покладено хвалу талантові людини.

Якщо педагоги–гуманісти XV–XVI століття: Веджіо, Верджеріо, Вітторіо, а також М. Монтень, Ф. Бекон вимагали осмислення суті людини, ставили гуманні завдання перед науковою вихованням з опорою на такі принципи, як самореалізація, самодіяльність, емоційність, — де в основу покладався такий гуманний принцип, як поміркованість, — то в цьому ж часовому просторі українські педагоги, популяризатори гуманістичних ідей — такі, як: П. Могила, А. Римша, С. Зизаній, Клірик Острозький, Ю. Рогатинець, М. Смотрицький, Т. Аннич, І. Вербицький, Т. Голубничий, — проповідують ідеї чесноти, справедливості, заявляють про права людини; осмислюють призначення людини на землі, утверджують єдність виховання та навчання, впроваджують принципи самозабагачення, самовідповідальності, свідомості, наочності. Гостро було поставлено питання про людську рівність Іваном Вишенським. У своїх творах І. Вишенський уже на той час використовував ряд психологічних термінів — фантазія, мрія, уява, пам'ять, мислення, розмірковування тощо. Гуманістичні мотиви людської рівності, висловлені І. Вишенським, споріднені ідеям творів К. Ставровецького; П. Беринда, І. Вишенський указують на важливість розвитку таких людських рис, як відповідальність. Про активність гуманістично–педагогічної тенденції в Україні XV–XVI століття говорить твір "Полінодія", складений групою талановитих учених–просвітників Острозької академії, а також ряд інших навчально–просвітницьких творів: "Апостол" (Львів, 1574), "Буквар" (Львів, 1574, з дидактичними рекомендаціями для учнів, учителів та батьків), "Азбука" (Остріг, 1578), "Буквар" (Остріг, 1578, з низкою повальних текстів для дітей), "Книга Нового Завіту" (Остріг, 1580), "Собраніє всіх нужних" (Остріг, 1580), "Хронологія" Андрія Римші (Остріг, 1580), "Біблія" (Остріг, 1581, з передмовою К. Острозького, а також з моралізаторськими текстами), "Тренос" (Остріг, 1583, про гуманістично–просвітницьку діяльність острозьких учених), "Книжиця" В. Суразького (Остріг, 1588), "Начало учення" (Остріг, 1583) та ряд інших. У творах утверджуються засади гуманної освіти, вказується на необхідність єдності таких принципів, як усвідомленість, наочність, природовідповідність; неоціненність роботи освітян–гуманістів Константина та Василя Острозьких, а також педагогів Острозької академії, як: П. Беринда та Ф. Скорина, котрі підходять до педагогічної науки з нових гума-

ністичних позицій, для яких відповідальність визнається основою людського буття. Останні названі автори були членами відомого острозького просвітянського гуртка, ідеї якого домінували в Україні і Європі в період 1498–1580 рр. І підтвердженням цьому є наявність в Острозі навчального закладу, який був відкритий Константином Острозьким у 1498 р. під назвою "колегія". У 1564 р. Василем Острозьким переіменована в Першу українську академію. Вона проіснувала 80 років. У 1580 р. відкрито Львівський колегіум, який спочатку називався братською школою. Його ректор А. Елласонський основним педагогічним принципом виховання вважав почуття.

Значний внесок у концептуальне висвітлення функції гуманності внесли українські філософи періоду XVI–XVII століття які підійшли до проблеми гуманності з позицій свідомого та підсвідомого; а саме — осмислювали гуманізм як зразок, який повинен впливати на олюднення людини і світу; в той же час намагалися виробити культуру пізнання людини через самовираження, самореалізацію, творчість, як тяжіння індивіда до осмислення себе. Про це свідчать такі твори: "Часослов" (1626), "Царю Іустініону..." (1628), "Луг духовний" (1628), "Мінея" (1628), "Апостол" (1630), "Імнологія" (1630), "Размищенія о муках Христа" (1631), "Тріодь цвітна" (1631), "Казання до книги "Ключ" І. Галятовського (1660), "Писаніє человечкам учиться хотящим..." (1664), "Меч духовний" Л. Барановича (1666), "Требник моральний" (1668). У перших рядах популяризації ідей позитивного педагогічного досвіду в Україні в XVI–XVII століттях були: І. Копинський, М. Козачинський, І. Галятовський, Г. Дорофєєвич, С. Герасимович. У порівняльному аспекті — в Європі у цей час творили: Я. Коменський, Дж. Локк, Д. Дафф. Серед домінуючих ідей того часового відтинку — увага до людської душі, намагання

**DOMAR
TRAVEL & TOURS
LIMITED**

2985 Bloor Street West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ — власник бюро, пропонує клієнтам послуги:

- ☞ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ☞ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ☞ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ☞ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ☞ асукарація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ☞ достава доларів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, Вам завжди буде надана ввічлива та професійна послуга.

зрозуміти її, пропонованим педагогічним принципом було прагнення до гармонії розуму й душі.

Період 1580–1660 рр. був позитивним для ви-
давничо–просвітнянської роботи львівських та київ-
ських навчальних закладів. Так, у 1594 р. відкрилася
Київська братська школа, яка згодом була перетво-
рена в колегіюм. Один із її ректорів — І. Гізель. Його
соратники — Д. Туптало, С. Хижняк, Є. Плетенець-
кий, Ф. Прокопович, Л. Баранович. З–під пера назва-
них гуманістів виходять такі філософсько–просвіт-
ницькі твори: "Мир з Богом...", "Синопсис", "К свобо-
де", "Граматика", "Грамота" І. Гізеля; "Апологія",
"Книга життя", "Руно орошене", "Книга життя",
"Венец", "Чудо..." Д. Туптало; "Іван Златоуст", "Тол-
кованіє на Апокаліпсис", "Анфологіон" Є. Плете-
нечкого; "Благодать і істинна", "Плач", "Слово",
"Труби...", "Лютня Аполлонова" Л. Барановича. Вое-
сени 1631 р. в Києві відкрилася ще одна школа —
Лаврська. Її засновником був архімандрит П. Могила.
Чільне місце у названих педзакладах посідали такі
гуманістичні ідеї: повага та інтерес до людини, роз-
кріпачення людського розуму, народознавчі принципи
виховання: навчання та розвиток молодих людей зро-
зумілою, рідною мовою. Останню думку підтверджують
передмова до "Анфологіону" (перше видання
1619 р.), присвячена вихованню студентів благодій-
ними засобами різних соціальних станів — бідних і
багатих, а також "Просфоніма" (1591), "Василій Ве-
ликий" (1594), "Буквар" (1598), "Отпис" Дорофеєвича
(1598), "Книжиця" (1590), "Книжиця словесная"
(1598), "Правила істинного живота" (1598), "Часос-
лов", "Апокрис" (1598), "Октоїх" (1604), "Служебник"
(1604), "Лікарство на оспацій умисел" (1607), "Грама-
тика" (1608), "О воспитанії чад" (1609) та ряд інших.
Прогресивна педагогічна наука XV–XVII століття в
Україні мала вплив на педагогічну науку аж до XIX
століття. Основні риси братських шкіл — гуманізм,
демократизм, просвітництво.

Слід зауважити, що, крім вищих навчальних за-
кладів, в Україні створювалися (в XV–XVII століттях)
різні за своїм ідейним спрямуванням школи: братські,
монастирські, церковні, протестантські, католицькі
тощо, які були засновані в таких містах: Львів, Київ,
Луцьк, Острог, Рогатин, Переяславль, Галич, Дубецьк,
Вінниця, Немирів, Кременець; пізніше — в 1624 році
— в Золотоноші й Прилуках; у 1700 році — в Харкові.
З XV століття зростає мережа друкарень у Києві,
Львові, Острозі, Дермані, Луцьку, Стрятині, Крилосі,
Могилеві, Рахманові, Четвертинську, Кутейні, Буй-
ницьку, Кременчуці, Чернігові, Уневі, Новгороді–Сі-
верському. Видавані в Україні книги проникали й на
територія інших слов'янських держав. Наприклад,
книга "О воспитании чад", видана Львівською брат-
ською друкарнею в 1609 році, використовувалася в
Софійській народній бібліотеці. Ще пізніше було за-
сновано також полкові школи (1740–1747) та січові
(1754–1768). Братські друкарні видавали багато нав-
чальної літератури: букварі, граматики, тлумачні
словники тощо. Вони поширювали також полемічну
літературу як своєрідний засіб патріотичної та гума-
ністичної пропаганди в Україні. Як найцікавіші зразки

полемічної літератури до наших часів дійшли: "Ключ
царства небесного" (1587, Г. Смотрицький), "Апокри-
сис" (1597, М. Броневський).

Педагогічна думка братських шкіл проповідувала
ідеї гуманізму: право на щастя та місце людини на
землі. І не тільки проповідувала, але й створила вели-
ку мережу навчально–виховних закладів: братські
школи, гімназії (і жіноча гімназія в місті Острозі), об-
серваторії (також у місті Острозі), академії (Острозь-
ка, Київська), друкарні (Острозька, Дерманська,
Львівська). Проводили велику гуманітарну роботу,
готували вчителів, видавали літературу (наприклад
— "Грамота", "Псалтир", "Часослов" тощо), подавали
допомогу бідним талантам.

(Закінчення в наступному числі.)

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками
та з іншими проблемами.

— ROMIKA — SALAMANDER — LA VALLE —
— GALLUS — ORTHOPEDIC SHOES —

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede) TONY HRUBI
TORONTO, ONTARIO M6S 1N4 (416) 763-1851

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE

ОЛЬГА і АНДРІЙ ЧОРНІ

та син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими взорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжuterія, кераміка і криштали.
- Висилки пачок до всіх країн.

"WEST ARKA"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9

Tel.: (416) 762-8751

В. П. ВОЛЬВАЧ

ПОВЕРНЕННЯ із ЗАБУТТЯ В. Л. СИМИРЕНКА

(До 105-річчя від дня народження видатного українського вченого садівника В. Л. Симиренка та первого посмертного виходу в світ його фундаментальної праці "Часткове сортознавство плодових рослин"*)

В тоталітарних режимах завжди нищились не лише найталановитіші представники суспільства, але й плоди їхньої праці. Тож упродовж віків, ще за середньовіччя в багатьох інквізіцій спалювали не лише ереґіків, але й нищили наукові надбання людства.

Проте, безпрецедентну в історії цивілізації фізичну та духовну інквізіцію запровадили комуністичні та нацистські режими. В Росії вона була розпочата вже в перші дні після більшовицького перевороту. А упродовж 20–50 років механізм сталінсько-кадебістської інквізіції було опрацьовано і вдосконалено настільки, що цей широкомаштабний злочинний процес політбюро поставило на пляновий державний потік. Причому вірні учні та послідовники вождя світового пролетаріату масово репресували не лише відвертих ідейних противників, своїх вчораших однодумців — колишніх співінігурників по царських в'язницях, та співбутильників по грандіозних оргіях в політбюро, але й людей творчої праці, всьмидалеких від брудної компартійної політики та ідеології. Творчість цих геніїв була визначальною в науковому поступку людства.

Величезним "завоюванням радянської влади та найвидатнішим теоретичним надбанням" більшовизму стало те, що партія теоретично обґрунтівала необхідність перманентного терору в суспільстві, а державна машина жорстоко нищила не лише окремих видатних людей, але й репресувала цілі напрямки наук та величезні наукові школи. Суттєвою різниці не було в тому чи то були науки філософсько-теоретичні, гуманітарні, чи прикладні. Численні пантеон репресованих вітчизняних науковців складають люди найрізноманітніших професій. Немало було серед них і тих, чия подвижницька праця спрямовувалась в русло вирішення найбільочіших проблем людства, зокрема продовольчої, розв'язанням якої вона займається з перших днів появи свідомого життя на землі.

Одним із злочинів комуністичної системи в колишньому Союзі є знищення унікальної вітчизняної школи в аграрних та біологічних науках. Вона в першу чергу уособлювалась з іменами всесвітньо відомих вчених: Л. П. Симиренка, М. І. Вавилова, М. К. Колющова, І. А. Левицького, І. Д. Карпченка, Тулайкова, Дояренка, Чаянова, Ю. А. Філіпченка, В. Л. Симиренка та багатьох інших.

В. Л. Симиренко

Довготривалий процес нищення агрономічних наукових кадрів у колишньому союзі більшовицька влада започаткувала українськими вченими. Більшовицький терор в науковому середовищі в Україні розпочався зі злочинного вбивства всесвітньо відомого вченого-садівника та помолога Левка Платоновича Симиренка в Різдв'яні свята 1920 року. Першою жертвою широкомаштабного нищення агрономічних кадрів на початку 30-х років став його син професор Володимир Львович Симиренко.

Після вбивства батька, він замінив його на посаді керівника Помологічного розсадника, який згодом було перетворено в Мліївську науково-дослідну станцію садівництва. Впродовж кількох десятиліть вона була головним науковим та методичним центром садівництва науки всього Союзу.

На початку 30-х років при підтримці свого однодумця, президента аграрної академії наук академіка М. І. Вавилова, професор Володимир Симиренко організував у Києві перший Всесоюзний науково-дослідний інститут південних плодових і ягідних культур та став його науковим керівником. Завдячуючи незвтомій праці та величезній творчій енергії Володимира Симиренка вже через рік Інститут перетворився в провідну наукову установу Союзу, укомплектовану висококваліфікованими кадрами та обладнану піакрачим устаткуванням. Інститут розробив довгострокову програму розвитку промислового садівництва та садівничої науки в різних регіонах Союзу. Всесоюзному науково-дослідному інституту підпорядковувались всі існуючі в країні на той час наукові установи: Мліївська, Мелітопольська, Тираспольська, Кримська (м. Сімферопіль), Закавказька (м. Тбілісі), Буйнакська (Дагестан), Гірно-Кавказька, Астраханська, Казахська (Алма-Ата) та Туркестанська (м. Ташкент). Вирішувалося питання про організацію науково-дослідної станції в Центральній Чорноземній області Росії. Величезний авторитет самого вченого, швидке зростання наукового авторитету створеного ним закладу та намагання поширити інститутську мережу в регіоні обласканого більшовицькою владою біологічного "месії" — І. В. Мічуріна викликала шалену протидію як самого "месії", так і його прибічників. Багато з них зрозуміли, що в тогочасній суспільно-політичній ситуації, яка склалася в країні саме на

підтримці і пропаганді сумнівного за науковою вартістю мічурінського вчення можна побудувати наукову кар'єру та рухатися нагору по щаблях більшовицької влади. Багатолітня гра була безпрограшною, оскільки новоствореного вождя агрономічної науки підтримував сам верховний кремлівський вождь. Імперсько-шовіністичним силам, які вже наприкінці 20-их років посли керівні місця в державних та компартийних структурах, важливо було перемістити центр садівничої науки зі споконвічного природного регіону промислового плодівництва, яким являлась Україна, до північних губерній Росії. Проте, на заваді стояв Симиренківський інститут садівництва в Києві, який мав ранг та функції Всесоюзної наукової установи.

Професор Володимир Симиренко як один з кращих у світі фахівців з промислового садівництва та людина високих моральних засад і європейської культури, добре усвідомлював безглуздість та абсурдність ініційованих в Кремлі мічурінських гасел революційного перетворення природи і просування промислового садівництва на Північ. Він не став впроваджувати в свою науку установу середньовічну мічурінську схолястику, яку пізніше компартийні ідеологи наречуть найпередовішою радянською агробіологією. Симиренко не був і прибічником масового поширення недолугих мічурінських сортів плодових культур в промислові насадження південної смуги садівництва. І в цьому вчений спирається не на власну інтуїцію, а на глибоке та досконале вивчення в умовах України світової колекції сортів плодових культур, зібраної у Мліїві ще батьком — видатним помологом Левком Симиренком.

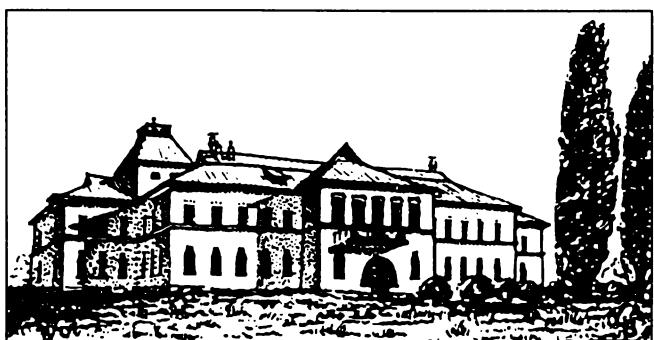
На помпезній Всесоюзній нараді по стандартизації асортиментів плодових культур, яка проходила 20–26 грудня 1931 року в Києві і була санкціонована вождем, професор Володимир Симиренко виступив рішуче проти насаджуваного владою мічурінського монополізму в садівництві і селекції плодових культур та масового директивного впровадження у виробництво маловивчених і недосконалих сортів козловського селекціонера.

В. Л. Симиренко нагадав учасникам наради, що світова наука має у своєму розпорядженні добре вивчені та апробовані методи селекційної роботи, які базуються на глибоких знаннях генетики та біології плодових рослин. Опоненти провідного вченого-са-

дівника крайни кваліфікували його принципову позицію як протидію революційному мічурінському вченю і зробили все можливе аби звичайний науковий диспут перевести в політичну площину антирадянщини. На Володимира Симиренка посилалися доноси не лише в Наркомзем та Аграрну академію, але й всесильні каральні органи. Цькування видатного вченого, мабуть єдиного на той час професора-садівника та помолога в країні, розпочалося вже невдовзі після закінчення конференції. Він шукав захисту і підтримки у Президента академії сільськогосподарських наук академіка М. І. Вавилова, який добре знав науковий доробок батька та високо цінував титанічну діяльність професора Володимира Симиренка на ниві вітчизняного садівництва. Микола Іванович в листі до Володимира Львовича підтримав свого колегу і однодумця. Проте, відвернуті небезпеку від Симиренка він не міг. Гільтотина сталінського терору вже тяжіла і над його головою. З глибини мічурінського вчення на той час виростала санкціонована партією страшна руйнівна катанінська сила — лисенківщина, яка через кілька років знищить не лише самого Вавилова, але і вщент зруйнє радянську агрономічну науку. Теоретичні розбіжності з улюбленцем Кремля навіть до свідчені енкаведисти не наважилися інкримінувати Симиренку як державний злочин. Зфабриковану "справу Симиренка" спрямували в русло широкомаштабного шкідництва у сільському господарстві та протидії колективізації. За провідника шкідницької організації чекісти визначили професора Володимира Симиренка, як людину велими авторитетну та значну в Україні. Якщо гучний процес над неіснуючою Єфремівською "Спілкою визволення України" в 1929 році започаткував масове нищення творчої інтелігенції, то, за задумом чекістів, Симиренківська справа мала вилитись в грандіозну терористичну акцію проти сільської інтелігенції, фахівців сільського господарства і тих, які не сприймали колективізацію. Готувалась ця "справа" ретельно і широкомаштабно, адже фабрикування створення розгалуженої мережі організацій по Україні вимагало багато часу.

Відвертий наступ імперсько-шовіністичних сил та затягих мічурінців на Володимира Симиренка і керованого ним всесоюзного інституту після трагічної для вченого наради в 1931 році не припинявся ні на хвилину. В противагу Симиренківському інституту в Києві під Мічуріна і мічурінців у Козлові (Мічурінську) створюється кілька наукових установ, в тому числі і новий всесоюзний інститут садівництва. Аналогічний інститут в Києві позбавляється мережі науково-дослідних станцій. Його позбавляють також і рангу всесоюзного і перетворюють в провінційну наукову катору, якою він лишався впродовж 60 наступних років. Провідних науковців інституту за урядовою директивою депортували з Києва до Мічурінська, туди ж вивезли і найцінніше обладнання з наукових лябораторій Київського інституту.

Проте, влада не обмежилася цим розбійництвом та науковим мародерством. Завершальним етапом злочинної акції проти української садівничої науки, сільської інтелігенції та непокірного українського се-

Мліївська плодо-ягідна станція
(арх. А. Сакс, 1926 р.).

лянства став арешт професора Володимира Симиренка у Різдв'яні свята 1933 року і наступний процес над "розкритою чекістами антисовєтською шкідництвою організацією". Чотири грубезних томи "Дела В. Л. Симиренка", які зберігаються нині в Центральному державному архіві громадських об'єднань України в Києві, рясніють справами сотень звинувачуваних у шкідництві рядових сільських агрономів, ветеринарів, керівників та фахівців земельних органів, управлінь сільського господарства та науковців. Є серед них і матеріали допитів декого з колег професора В. Л. Симиренка з Всесоюзного науково-дослідного інституту південних плодових і ягідних культур. Загалом же "Симиренківська справа" є своєрідним еталоном бездарної енкаведистської фальсифікації. Вона настільки унікальна, що у ній майже немає ніяких звинувачень проти вченого. Відчувається, що справу цю добре почистили після процесу над Симиренком або перед передачею її до архіву.

Справу професора Володимира Симиренка розглядало судебне ГПУ УРСР. На підставі статті 54 п. л. "Кримінального кодексу" вченого засудили до страти. Понад 7 місяців його утримували в камері смертників у Лук'янівській в'язниці, рідного Києва. Смертна кара "великодушно" замінена 10 роками сурового режиму і в листопаді 1933 року Симиренка вивезли до Херсонської виправно-трудової колонії, де він перебував до кінця грудня 1936 року. Після короткосрочного звільнення напередодні дня свого народження вченого знову заарештовують у Москві, куди знедолена людина поїхала добиватися правди. Слідство у справі професора Симиренка у Москві тривало понад вісім місяців. І як не намагалися чекістські аси з Лук'янівки знайти у діяннях українського вченого-садівника шкідництво та антирадянщину, але цього вони не спромоглися довести. Його передали у розпорядження тресту "Держплодорозсадник" і надали можливість працювати рядовим агрономом в (Обоянському) розсаднику на Курщині. Але владі та науковим противникам видатний вчений був потрібний мертвим. Вони зробили все можливе аби ця відважна, талановита та кришталево чиста людина вже не вирвалася з чекістських лабетів. Навесні 1938 року його знову заарештовують. Впродовж кількох місяців Володимиру Симиренку судилося пройти нове найпринизливіше і найжорстокіше коло кадебістського пекла Обоянської костоломні. Володимира Львовича з благословіння кремлівських кровожерів на цей раз звинуватили в участі в антирадянській шкідництвій організації, тобто в злочинах, передбачених ст. 58 пп 6 і КК РСФСР. У в'язниці в Обояні професор Симиренко перебував до початку вересня 1938 року. Постановою генерального прокурора та НКВС СРСР від 2 вересня 1938 року Симиренка було засуджено до страти через розстріл. Вирок виконано в ніч з 17 на 18 вересня. Вченому йшов тоді лише 47-ий рік.

Згідно з документами, що їх на прохання земляків надіслали з Курського управління міністерства безпеки Росії, Володимира Симиренка як і більшість розстріляних в'язнів Курська, поховано в урочищі "Соляника" (сьогодні воно в межах міста). На місці жа-

хливого злочину комуністичної системи перед людством, лише сьогодні споруджено скромний меморіальний знак.

Стративши одного з видатних учених-садівників сучасності, професора Володимира Симиренка, енкаведисти та мітурінці, відкинули садівничу науку країни на кілька десятиліть. Після закриття керованого Симиренком Всесоюзного дослідного інституту південних плодових і ягідних культур у Києві, шлях до поширення мітурінсько-лісенківської чуми в Україні був вільний. Завдяки комуністичному терору, запровадженному в 30-ті роки, Україна перетворюється в розсадник ортодоксального мракобісся в різних сферах життя.

Звертаючись до трагічної долі Володимира Симиренка, мусимо завважити, що комуністична система зробила все можливе, аби ім'я цієї визначної людини стерти з пам'яті народу та витравити з України. Якщо після 1956 року про його батька Льва Платоновича Симиренка хоч для годиться згадували на різноманітних ювілейних нарадах та наукових конференціях, то щодо Володимира Львовича панувала цілковита заборона, навіть на згадку про нього. А після чорного для всієї садівничої науки 1933 року влада репресувала і сам улюблений в народі сорт Ренет Симиренка, переіменувавши його в Зелену вуда. Наукові праці та підручники, написані вченим, вилучили з усіх книго-збірень, а рукописи останніх його наукових праць знищили у видавництвах. Як засвідчують очевидці тих кривавих часів, лише за збереження творів Симиренків (як батька, так і сина) можна було поплатитися життям. Тому і не дивно, що виховане на мітурінсько-лісенківській марзматіці старше покоління сучасних вчених зовсім не знає наукових праць професора Володимира Симиренка, а новітні фахівці про його подвижницьку діяльність та трагічну смерть взагалі і не чули. Тим часом наукова вартість доробку вченого величезна, а його внесок в садівничу науку не поступається науковому доробку батька й завершує їхні спільні вимріяні пляни.

Роля Володимира Симиренка в розвитку українського садівництва і внесок його в світову науку маємо ще осмислити. Професор В. Л. Симиренко — людина велетенського розмаху думки...

(Закінчення в наступному числі.)

* В. Л. Симиренко. "Часткове сортознавство плодових рослин". — Аграрна наука. — Т. 1, 2. — Київ, 1995.

Купуйте продукти першої якості в

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик — власник

2295 Bloor St. W., TORONTO, ONTARIO

Наша крамниця розташована в українському районі, біля чотирьох наших кредитівок.

ПРИЙДИ І ПІЙ ВОДУ ЖИТТЯ...

Мої наукові подорожі на Крем'янецьчині — цій історичній волинській землі, привели мене до місць давніх монастирів — духовних фортець українського православ'я XII–XVIII ст. Разом з студентом Волинської духовної семінарії, чудовим фотоаматором Валентином Гіпським оглянули все те, що лишилося від давніх чернечих обитель Крем'янця, Татаринця, Почаєва, Шумська, Рахманова, Валева, Малих Загайців, Обича, Стріжка. Між цими двома останніми селами була на нашій дорозі Тилявка — друге рідне село видатного письменника Уласа Самчuka. Дитячою чарівною казкою була для нього Дермань — цариця сіл Волині. Тилявка ж стала поемою в прозі під назвою "Волинь", до якої ідути спраглі і п'ють воду життя. Липневого недільного ранку прийшли ми до Тилявки зачерпнути тієї цілющої води з Самчукових криниць.

— Це не мое родинне село, — писав Улас Самчук у своїх спогадах "На білому коні", Вінніпег, 1980, с. 142, — ми приїхали сюди 1913 року з Дерманя, тоді на Дубенщині, але я тут виростав, виходив початкову школу, пережив юнацтво і зберіг багато спогадів та переживань. Село, як здебільша села цього повіту без особливого минулого, невеликої культури, малозаможне, понад трисот дворів, стара дерев'яна церква, маленька на три кляси "цековно-приходська школа", поміщицька садиба, монополька; або "шкальня" і єврейська родина торгівців Зільбербергів. За минулі роки тут збудовано нову церкву і нову школу."

Такою була Тилявка з роздумів письменника, коли він їхав в серпні 1941 року після довгії розлуки з рідною землею до батьківської хати, в якій тоді жив брат Федот зі своєю дружиною Любою Сплітек та дітьми Лідою і Юрієм.

Ідучи до Тилявки, я пригадував собі найстаріше і найцікавіше минуле села. З архівних та історичних джерел я знов, що перша задокументована згадка про село — 1545 рік. Було воно тоді власністю князя Матвія Четвертинського. Батько князя Василь отримав його разом з Антонівцями і Стіжком від короля Жигмонта Старого.

Портрет Уласа Самчука
роботи В. Литвина.
Фото Валентина Гіпського.

"Рабом є не тільки той, що кориться,
але й той, що неволить до покори.
Це загальний неподільний клімат рабства."
(Улас Самчук)

В документах 1631 року є згадка і про дерев'яний храм Чесного Хреста, якого 1793 року перебудували, а в 30-их роках поручнього вимуровано новий.

В XVII ст. Тилявка стала власністю князів Вишневецьких, а після них перейшла до Ходкевичів.

Село, справді, як писав Улас Самчук, нічим особливим не відрізнялось від інших подібних на нього і вирізнити його судилося саме йому, письменнику з світовим ім'ям.

В своєму романі "Волинь", Улас Самчук словами свого героя Деберного, що з його батьком Олексієм виїхав купити землю в Тилявці, сказав про неї оглядаючи з гори: "Так дивіться, це є та сама Тилявка. Це вам щира і щедра долоня, що підносить вам дар. Беріть і нікому не дякуйте, хіба Богові."

Важка праця випала батькам Олексію і Анастасії на новому місці. Будували хату, орали й засівали землю. Тут, на околиці Тилявки

виросли дерманські хутори, які в часі злились з селом.

Таким постало воно липневого недільного ранку перед нами, коли ми ішли центральною вулицею і розглядалися навколо. Білі хати за огорожами, біля них сади, поле пшениці, картоплі, кукурудзи. Все так, як і у "Волині" Уласа Самчука. "Земля тріпалась, мов піймана пташина, розпортала окраси, бреніла барвами. Нивки поля, мов багатоколірний прапор, маєстично маяли своїми просторими полотнищами."

В центрі Тилявки дуже оригінальний пам'ятник полеглим за волю України з датою 24 серпня 1991 р. — День проголошення незалежності. Багато молоді села загинули в лавах УПА, це інші знайшли свою смерть в концтаборах Сибіру. Їх пам'ятують і свідченням того цей чудовий пам'ятник.

Ідемо до батьківської хати письменника на колишніх дерманських хуторах. Ось і садиба Самчуків, нині її власником є зять Люби Іванівни — дружини брата Уласа Федота, Цезарук Іван Федорович. Обоє вони зі своєю дружиною Лідою Федотівною працювали в школі, нині на пенсії.

Оглядаємо хату, в якій мав бути і музей письменника, але помістили лише меморіальну таблицю з відповідним написом.

Довга мурвана хата родини Самчуків з невеликими вікнами, покрита черепицею, нагадує звичайні тогочасні волинські житлові будівлі. В середині нічого не лишилось від духу доби письменника і його рідних. Довгий час хата слугила літною кухнею для подружжя Лідії і Івана Цезаруків. Та й нині виношують вони намір розвалити її й продати цеглу. Це звучить кабалістично. Зробити так, значить стерти найбільшу пам'ятку, яка залишилась від родини Самчуків, а це село завжди залишалось найдорожчим Уласу Самчуку після Дермані, і батьківська хата та-кох.

"Ідучи до Тилявки, я був по вінця переповнений емоціями, — напише пізніше письменник. — Я без-конечно вдивлявся в простір, мене цікавила кожна подобиця, десь там далеко в мені яскравими барвами барвіла молодість, дуже гостро виступали з глибини спомини минулого. З моєї родини жили тут два брати: Василь і Федот і дві сестри: Катерина і Василіна, які вже мають свої сім'ї. Тут також має свій хутір най-старший брат моого батька, мій улюблений дядько Елісея, зі своїми синами Василем і Григорієм. Останній загинув недавно у відомих львівських в'язничних масакрах. Зляжу з брички, відчиняю фіртуку, входжу на подвір'я. Передімною простора мурвана, крита черепицею хата, перед нею колодязь."

Того серпневого дня 1941 року його зустріла на подвір'ї батьківської хати братова Люба 1913 року народження, жінка брата Федота.

Бабуся Люба пригадала нам той день: — Я несла зілля, а тут заходить він і я вже кричу: "Невже Улас. Боже, яка несподіванка!", — І ми кидаємося в обійми. — Наши всі в полі! — І я побігла їх кликати. Вся родина з радісним плачем зустрічала тоді письменника.

Батьків уже не було, вони вже спочивали вічним спокоєм на сільському кладовищі. Оглянувши родинне гніздо Самчуків і ми йдемо на місцеве кладовище до могил батьків та рідних, про смерть яких їх син Улас написав: "Мама померла у тридцять четвертому році, порівняно ще молодою: мала всього лише п'ятдесят шість років... Вона багато років страждала астмою, була перепрацьована, вмирала повільно і майже на ходу. Дуже сумувала за мною, хотіла ще побачи-

тись... Батько помер три роки пізніше, багато років страждав на рак, мав тяжку смерть. Був також перепрацьований. Ціле його життя було виповнене працею на землі, громадськими справами і турботами "вивести в люди" своїх дітей..."

А ось і сільське кладовище. Воно добре впорядковане, має металеву огорожу. Шукаємо могили батьків письменника. Перед нами їх могили з гарними надмогильними плитами з кам'яними хрестами, на яких написи: "Олексій Самчук. 1869—1937; Анастасія Самчук. 1880—1934. Знаходимо ще й могили дядька Елісея, сестер Катерини і Василіни, брата Федота. Всі вони гарно доглянуті. Пригадавсь мені запис у книзі відгуків на "козацьких могилах" — "Могили — це не тільки наш сум і наш біль, а й наше минуле і наша пам'ять."

Так, могили батьків, рідних, друзів видатного письменника добре доглянуті і ми залишаємо кладовище та йдемо до сільського парафіяльного храму Чесного Хреста. В церкві — служба Божа. Отець Богдан Камінський поминає Московського Алексія і Київського Сабодана. Стою в храмі і слухаю його проповідь далеку від патріотизму, і пригадую спогади Уласа Самчука: "У Тилявці на Чесного Хреста 27 вересня відбулося традиційне храмове свято, від якого залишилось у мене багато юначих спогадів. Наша поява викликала багато руху і зацікавлення. Багато вітань і багато зустрічей. Я звик було колись до старої дерев'яної церкови, побудованої ще у XVIII столітті з її дивовижними іконами і своєрідним тасмичним пастроем, а тепер тут була велика мурвана церква із зовсім відмінним стилем довкілля. Правив молодий священик о. Паладій Дубицький в сослуженні двох інших священиків і диякона. Співав голосний місцевий хор..."

Братова Люба з донькою Лідою і зятем Іваном.
Фото Валентина Гіпського.

Родинне гніздо Самчуків у Тилявці.
Фото Валентина Гіпського.

Пізніше отець Паладій буде капеляном в українському війську, а по війні аж до тепер настоятелем собору Св. Покрови УАПЦ в Мюнхені.

Але це спогади. Ми стоямо в храмі, де того далекого 27 вересня 1943 року стояв і молився Богу Улас Самчук. Розглядаємо храм. Так, від давнього іконостасу нічого не залишилось. Все нове і аж світиться новизною — ікони, чаши, хрести...

В перерві запитуємо старших людей чи пам'ятують вони той день храмового свята далекого 1943 р., коли Улас Самчук разом зі своїми рідними і близькими молився тут у церкви. Вісімдесятп'ятирічна Марта Ковал'чук розповіла: "Був тоді гарний погожий день, скрізь багато святочно одягнених людей, церква заповнена народом, але Уласа не можна було не помітити. Він був зі своєю дружиною Танею в оточенні рідних і дорогих йому людей..."

Залишаємо храм і йдемо до музею видатного письменника, який розмістили в місцевій школі. Знайомимось з його директором, вчителем історії Петром Дмитровичем Панасюком і він веде нас на третій поверх до залів, де ще має бути багата експозиція, а нині йде реконструкція.

Офіційно його відкриття відбулось 28 вересня 1993 року. Ідею заснування його висунуло релігійне товариство "Волинь ім. Уласа Самчука". Воно нав'язало контакти з архівом—музеєм письменника в Торонто, Канада, фундаторкою якого була Євгенія Пастернак. Вона і стала ініціатором передачі 1994 року безцінних реліквій, пов'язаних з життям і творчістю Уласа Самчука в Україну і Тилявку, зокрема. Місцеве керівництво запевнило пані Євгенію, що безцінна скарбниця письменникової спадщини відчинить свої двері через кілька місяців, але пройшло вже два роки, а двері залів, де мають бути скарби, зачинені наглуго.

Разом з Петром Дмитровичем оглядаємо речі з поштових канадійських скринь, де вони перебувають. А в них справді безцінні скарби. Дві книжкові шафи, робочий стіл письменника, речі побуту, одяг. У кутку кімнати картини видатних наших мистців: Федора Кричевського, Едварда Козака, Якова Гніздовського й інших. Ціла картинна галерея!

В окремих скринях книги — вони особливий предмет моєї зацікавлення, іх біля вісімсот. Більшість з дарчими підписами від авторів. Кілька годин розглядаємо їх. Всі перелічити не можливо, але найголовніші потрібно, а це твори—першодруки самого письменника, зокрема його "Волинь", видана в трьох книгах у Львові в 1932—1937 роках, книги—дарунки Івана Багряного, Василя Барки, Аркадія Любченка, Дмитра Нітченка, Євгена Маланюка, Олени Теліги, Олега Ольжича, десятки праць Інституту дослідів Волині у Вінніпезі, твори Тараса Шевченка, Лесі Українки. Є в тій збірці і "Собор" Олеся Гончара та "Берег чекань" Василя Симоненка перевидані на Заході. Власне книг так багато, що можна заповнити ними обидві шафи письменника. Є ще багато газет і серед них "Волинь", яку редактував письменник в 1941—1942 рр. в Рівному, журналів, збірників.

Розглядаємо прижиттєві фото. З них дивиться усміхнений, задуманий Улас Самчук, його дружина

Таня, друзі, українські письменники в діяспорі, знайомі. А є ще й листи, записи, переліки і інше. І все це кричить до нас і відзвивається болем в душі. Так "бережемо" пам'ять про письменника!

На столі друкарська машинка Уласа Самчука, правда, не знаменита "Орга", але на ній було надруковано також десятки пізніших машиноскриптів. Тут же і письмове приладдя видатного письменника, штампи його та чисельних товариств і об'єднань як от, наприклад, "Громадський комітет ювілейного видання творів Уласа Самчука" чи "Ініціативний комітет для організаційного походу Волі до ООН — Нью-Йорк, США". Адже, все це — речі, в яких живе сам дух великого письменника і патріота України, який і на еміграції вірив у її воскресіння і молив Бога повернути його на рідну землю вільною людиною, а не рабом.

Оглядаємо всі ці неоціненні скарби його життя і його духу, які повернулись на його Батьківщину—Україну, щоб розповідати вільним, а не рабам його землякам про те, чим жив і що творив його великий дух і великий талант. З великого мистецького портрета, написаного посмертно художником В. Литвином, великими, розумними і задуманими очима оглядає все це Улас Самчук. Не дуже затишно йому в цій темній кімнаті, заповненій вцерть його речами, книгами, картинами, яким ніяк не можуть знайти місця в залах експозиції. Лежать у відчинених, але так і не розпакованих скринях...

З болем в душі залишаємо "музей" Уласа Самчука, правда, з вірою в серці, що стане він справжньою духовною скарбницею не тільки для його земляків, а і всіх нас волинян, які приходитимуть в Тилявку пити цілющу правду з життя Уласа Самчука.

Вирушаємо в зворотну дорогу, по якій не раз ходив письменник: "Ці ліси і ці дороги, — згадував Улас Самчук в книзі спогадів "На коні вороному", Вінніпег, 1990, с. 276, — ніколи не були забуті мною.

Пізніше у чеській Праці, я їх часто пригадував, задокументував їх у моїй трилогії "Волинь", спровадивши туди моїх видуманих інсургентів, які почали звідусіль свої уявні рейди за справу України. Як також їх було згадано в ряді революційних фейлетонів, які появлялися в 1931—1934 роках в нелегальному часописі "Сурма" під загальною назвою "Месники".

В 1943—1950 рр. в цих лісах і на цих дорогах відвувались уже не уявні, а реальні операції УПА проти німецьких, а пізніше й московських наїздників.

Стоймо на горі між Тилявкою і Угорськом і дивимось на безмежні поля, на яких досягають пшениці, ячмені, білим медом цвіте гречка, а десь над нами вгорі співає жайворонок і вчуваємо в його співі надію, яка воскресить нашу пам'ять і наші душі.

Володимир РОЖКО
— історик-архівіст, м. Луцьк

"Нові Дні", жовтень 1996

"МАЄМО ТЕ, ЩО МАЄМО..."

(Декілька думок і вражень з останніх відівідин України)

I. Львів

Відвідати вперше і, може, востаннє незалежну вже Україну, разом із дружиною, було нашою кілька-літньою мрією. Зокрема для мене, редактора чи не єдиного нашого негрупового журналу, — це була просто конечність. На жаль, через суперечливі й часто тривожні звідомлення звітіля, а особливо через постійну зайнятість і незадовільний стан здоров'я, врешті, через досить високі кошти такої поїздки, часто доводилось відкладати її "на другий місяць", а то й "на другий рік".

А ж ось, несподівано, попала нам до рук неймовірно приваблива реклама: "Подорож в Україну на відпочинок, туристичні прогулки та святкування 5-ої річниці державної незалежності України." Наша група відлітає 8-го серпня о 9:15 вечора з Торонто літаком Кенедіян Інтернашонал Ейрлайнс (Canadian Interantional Airlines) до Франкфурту, далі Ейр Юкрейн Інтернашонал (Air Ukraine International) до Львова..., де нас чекатиме автобус. В Україну нас запрошує і буде нами опікуватися д-р Матейко (Митеїко — М. Д.) — директор санаторії "Перлина Карпат", який полагодить для нас нічліги, харчування і транспорт. Телефон такий то, факс — такий то. У Львові або біля Львова очіємо також у санаторії...

12-го серпня їдемо на туристичну прогулку до Почаєва, а потім до "Перлини Карпат" на відпочинок та на прогулку по Карпатах... Перебуваючи неподалік Хусту, візьмемо участь (хто бажатиме) у Зізді Світового Братства "Карпатська Січ"... Того ж тижня в Ужгороді, на віддалі 30 км від "Перлини Карпат" відбуватиметься пластове Джемборі України — майтимо на меті подивитися на зустріч молоді.

З "Перлини Карпат" 20-го серпня вирушимо автобусом (угорський "Ікарус") і прибуваємо 21-го серпня на святкування 5-ої річниці державної незалежності України (до Києва) та на окремі прогулки до Канева на могили Тараса Шевченка та до Чернігова, оглянути старовинні українські церкви. Нічліги біля Києва — також у санаторії, по дві особи в кімнаті.

Програма святкувань 5-ої річниці дуже велика... Майтимо можливість бути учасниками ювілейного засідання Української Всесвітньої Координаційної Ради..., купити ювілейні монети, спеціальні ювілейні журнали, альбоми, книги... (відбудеться) військовий парад на Хрестатику, народні гуляння, ярмарки, концерти майстрів мистецтва, на Майдані Незалежності — концерт, театралізоване дійство "Хай буде вільна Україна на всі віки, на всі часи!"; на Співчому полі Печерського ландшафтного парку — святковий концерт "Немає другої України, немає другого Дніпра", відзначення 140-річчя з дня народження Івана Франка, 130-річчя від дня народження Михайла Грушевського та інші заходи.

Кошти? Квиток на літак і авіоподатки \$1,250 (канадських, від особи) та \$550 (американських) за трьохтижневе перебування в Україні..."

Крім того, організатори поїздки запевняли, що в автобусі група матиме двох шоферів, охоронця і лікаря та що санаторія "Перлина Карпат" — це колишній кількаповерховий відпочинковий замок цісаря Франц Йосипа. Канадське посольство в Києві або керівники Всесвітньої координаційної Ради дістануть для кожного учасника групи квитки на найважливішу атракцію святкувань з виступом президента Леоніда Кучми в Палаці культури "Україна".

І це остаточно "клюнуло": мати постійну охорону й медичну опіку в сучасній Україні, пожити понад тиждень у давній відновленій резиденції цісаря на лоні наших Карпат, бути присутнім серед небагатьох вибраних на виступі Президента з нагоди 5-річчя проголошення незалежності та ще й у репрезентаційному столичному палаці, — погодьтеся, — таке може трапитись декому тільки раз у житті. Зрештою, у кожного бувають моменти, коли хочеться забути про все й бути легковірно—наївним...

Нашивидку відновляємо свої пашпорти. Платимо за літак, прикриваючи очі на недостатню асекурацію. Є надія (даремна!) на знижену ціну за виставлення віз. Починається передвиїзна метушня—гарячка. Пов'язуємося з родичами:

— Що і скільки брати з собою?

— Приїздіть. Нам нічого не треба. Тут все є, все можна купити...

"Говоріть до воріт!" Напаковуємо три важкі валізи й дві малоощо легші підручні торби. Не думається, навіщо це все і хто його двигатиме. Добре, що часу забракло на зміни й доповнення...

В аеропорті зустрічаємо знайомих і приятелів. Всі летять туди ж і майже в кожного не менший багаж. Відлітаємо точно найбільшим канадським Боїнгом і летимо над океаном всю ніч, задоволені й без жодних пригод. Перші пригоди починаються у величезному франкфуртському аеропорті: ніхто докладно не знає, звідки саме відлітає за дві години український літак до Львова. Їдемо електричкою, опісля ескалатором униз і нагору, і знову вниз... Розгубилися. Розпитуємо. Врешті знайшли те, що шукали: Авіялінію України. До літака йшли, перемучені, довго—довго. Літак та-жок Боїнг, але менший, тіснуватий і "підтоптаний". Все ж таки, довір'я до нього чомусь більше, ніж до Ілюшіна. Обстановка в літаку — українська. Мова обслуги українська з поясненням англійською. Написи переважно також. Помічається велика різниця на краще між 1991 роком і 1996. Правда, українських газет і журналів у літаку не знайшлося. Ані нових, ані давніших. В Україні з цим явищем (чи радше, неявкою) зустрінемось ще не раз.

У Франкфурті наткнулись на велику групу туристів з нью-Йоркської агенції Скоп. Вони були краще зорганізовані, мали більше часу й допомогли нам розшукати український літак, яким разом з нами їхали до Києва. Пізнавали багато облич, а між ними й поетесу Ганну Черінь з чоловіком Степаном. На жаль, через тісноту та й перевтому не пощастило й порозмовляти.

Українські летуни відзначаються вправністю. Літак, хоч і невеликий, віз нас рівно назустріч сонцю і Україні. Внизу виразно видно впорядковані поля, невеликі ліси, міста, густо розташовані села під червоною черепицею, довгі стяжки асфальтних доріг і автострад. Всюди німецька впорядкованість. Саме відсутність тієї впорядкованості, невиразність рідших людських осель та їхніх піль, величезні масиви лісів, сигналізували, що пролітаємо вже над польською, а може й українською територією. Під ентузіастичні оплески всіх пасажирів щасливо приземлюємося у Львівському аеропорті.

Я глибоко розчарований і пригнічений тим, що побачив. Я знаю, що підльвівський аеропорт малий і місця для розширення не має. Але ж це перші двері й вікно в Україну для тисяч західних відвідувачів, а в тому числі й для представників західноєвропейської економіки, з якими українські партнери мали б укладати певні умови про співробітництво! Тож неваже за 6 років національно-демократичної обласної влади не можна було збудувати бодай нову митницю, хоча б таку, як будують собі репрезентанті тієї влади приватні віллі в радіусі 50 км навколо Львова? А цих кількаповерхових монстрів-віллуж уже тисячі, правда, переважно це без дверей і вікон, серед чистого поля без вулиць і кінця будові нових не видно... Коли ж в обласному чи міському бюджеті таки не вистачає грошей для побудови нового будинку аеропорту, то вони напевно знайшлися б бодай для відновлення нинішньої митниці, для помалювання стін, дверей та віконних рам, для інсталляції модернішого туалету, для замалювання примітивних радянських малюнків на стінах, врешті для винайму робітника, який бодай раз на кілька днів прибрав би долівку та постирав грубу верству порохів з лавок і столів. Чайже все це не коштувало б більше, ніж одноразова поїздка якогось нардепа чи представника адміністрації до США, Канади або Австралії...

До обслуги митниці претенсій не маю. Їх поведінка була коректна, ділова і ефективна. Не їхня вина, що змушені досі користуватись старими формами, чи те, що через брак більшої кількості пропускних пунктів забрали їм майже 3 години пропустити пасажирів з одного літака.

Надворі остаточно з'ясувалося, що для околиць Львова маємо два дні — суботу й неділю. В понеділок уранці виїжджаємо не до Почаєва (ци твердиню московських впливів більшість з групи вже бачила), а прямо в протилежний бік, у мальовничі Карпати. Збірка — біля готелю "Турист" на вулиці Коновалець.

Нас уже чекали дочка покійного брата Романа, Галия, зять Ігор і двоюрідна сестра Стефа, з якою я не

бачився від 1939 року. Її батька (може, найрозумнішу людину в селі) "визволителі" забрали під час першої хвилі арештів, а стареньких діда і бабу, маму і троє дітей серед зими повезли до Казахстану... Ігор допоміг нам винести наш багаж до його автомашини й ми поїхали у другий кінець Львова на їхню квартиру, зрадивши львівську "санаторію" нашої групи. Зрештою, у нас не було іншого вибору. Два дні може й останнього побуту в околицях рідного мені Львова, ми мусіли використати якнайраціональніше.

Перший вечір у наших племінників ми провели якнайкраще. Не говоримо про вечерю, затишну атмосферу й роздвоєне почуття: чи ти дома, серед своїх рідних, які в багатьох відношеннях видаються може й близчими власних дітей і онуків, що виростають у чужомовному оточенні, чи дім твій уже таки "там"? Як редактора й претендента на якогось діяча, мене цікавила передусім півсотлітня епопея моєї двоюрідної сестри. Я знат з оповідань батька, що її тато в 17 років став добровольцем Української Галицької Армії, пройшов з нею всі фронти невдачі аж до Збруча і назад (під час Чортківської офензиви), опісля переходивався від польської влади і був виданий "патріотами", які замість воювати, збагачувались під час короткотривалої української влади. Розчарований, він пристав до "Общества Качковського", сподіваючись, що серед багатьох господарів, "твердих русинів", знайде більше чесності і порядності. Був одним з їхніх провідників, ініціатором кооперативи "Самопоміч", пам'ятника поляглим у Талергофі тисячам земляків, прихильником почерговости українського і "кацапського" священиків у місцевій греко-католицькій громаді... І чи не найбільшою трагедією його і його родини було те, що видав його більшовикам, за твердженням сестри, русофільський духовник, якого її батько допоміг влаштувати на зміну українця о. Медицького... Це було б для мене ще півбіди, якщо б іншого мого дядька з подібним минулім видав якийсь комнезам чи "сель-кор", а не інший далекий родич, довголітній голова "Просвіти", щоб цим відвернути увагу нової влади від власних "гріхів". Хто видав більшовикам третього голову "Просвіти" й української кооперативи п. Ляховича, родом з недалекого села Почапи, який, як і його родина взагалі не повернулися з заслання, я так і досі не знаю...

Можливо, такі деталі не цікавитимуть більшості читачів "Нових Днів", але я хотів би підкреслити цим, що упадок моралі українського народу не розпочався

Навколо майже всіх більших міст України виростають, як гриби по дощі осі таї дачі.

з приходом більшовиків (що дуже модно тепер твердити), а навпаки, — поважно спричинився до захоплення ними влади. Ця тема в нас, на жаль, досі недосліджена і не мені, 73-річному, братись за її дослідження, за шукання глибших причин польонізації нашої княжої верхівки чи росіянізації пізнішої, кохацької...

Суботу, 10 серпня 1996 року ми провели, відвідуючи мое рідне село, а радше страдницю пережитої епохи, маму, якій сповнилось 98 років життя. Глибину пережитої земляками трагедії може найкраще передати факт, що моя мама при повній свідомості, читаючи 7 років розкovanу українську пресу, включаючи й "Нові Дні", ще твердо переконана, що її єдиному живому синові, краще залишатись в далекій чужині, ніж провести останні дні разом з нею... Що більше скажеш на цю болочу тему? Це ж чи не найкраща ілюстрація обставин, у яких доводиться утверджувати незалежність Української держави її першому президентові Леонідові Кравчукові чи й теперішньому — Леонідові Кучмі. Наступному, правдоподібно Олександру Морозові, "дипломатії" якого завдячуємо прийняття непоганої конституції, мабуть, буде також не легше...

За останні 5 років зміни в моєму селі невеликі. Вибрано місцевого голову колгоспу, закінчено будову нової каплички біля поки що автокефальної церкви, закінчено гарний пам'ятник сотням поляглих у визвольній та імперіялістичній (чи пак "вітчизняній") війнах. На жаль, я не мав змоги прочитати хоча б напис на пам'ятнику. Сподіваюся тільки, що в його реалізаторів вистачило мужності віддати належну шану всім поляглим односельчанам, без огляду на форматції і орієнтації. Бо лише тоді буде певність, що такий пам'ятник стоятиме століття, а не мінятимуть його з приходоможної нової влади...

Над вечір ми залишали Бортків, а в ньому мою стареньку маму, мабуть, назавжди. Прощай, моя рідненесенька страдницце! Прощай рідне—непізнане село й навіть не побачений цілющий Кавдубе, і Великий (певно, висушений) Луже, і бездонне Солотвинське джерело, яке, згідно з легендою, випливає з під землі десь аж у далекій Полтви. За останні роки померли мої чи не останні приятели дитинства, які уникнули сибірських заслань і смерти на передовій чи у повстанських криївках. Через брак часу цим разом не бачився навіть з дальшими родичами.

Повертаючись до Львова, ми зупинилися у веселому селі Убенях, з безліччю бузьків на дахах, електричних стовбах і на леваді. Це село моєї братової Марійки і там поклонились ми свіжій могилі брата та познайомились з новими свідомими й гостинними господарями. Прощай, єдиний брате. Хай убенська земля буде тобі рідною! Дуже жаль, що не вийшли з цього соняшного дня останні родинні світлини, але проти долі нічого не вдієш...

До Львова прибули ми темної ночі втомлені і повні суперечливих вражень. Дзвонити до львівських знайомих і співробітників "Нових Днів" просто не вистачало сили. Нам залишався у Львові ще один день,

неділя, їх хотілось оглянути колись рідне старовинне місто, крамниці, базари, Шевченківський Гай, а на пообіддя мали замовлену зустріч з двоюрідними сестрами Стефою і Геною. Попереднього разу я не бачився з ними, бо вони тоді їздили на весілля до родини свого брата, яка пропала для України, осівші в далекій Естонії, поповнивши там колоніяльне "русскоязичное" населення. Сестри ж, покінчивши "казахські університети", як кажуть з сарказмом, повернулись після війни додому й хоч іх там довго не "прописували" і не давали праці, все ж таки, обидві стали свідомими, активними і безстрашними українськими патріотками... Не жалію, що наша, мабуть, також остання зустріч затягнулася і хай вибачать львівські приятелі, що цим разом я з ними таки не міг пов'язатися.

Залишали ми княжий Львів у понеділок вранці з мішаними почуваннями. Було приємно, що місто остаточно прийняло і український вигляд, і дух. Народ у загальному оптимістичний і журиться мало. Люди від старих до малих з шиком одягнені в імпортні одяги й створюється враження, що крім належних їм зарплат, мають справді все, принаймні в численних крамницях і на базарах. Місто швидкими темпами відновлюється і розбудовується, не зважаючи на нестачу електрики, газу, а зокрема — гарячої та й холодної води. Циніки твердять, що новій владі не залежить на цьому, бо в районах її поселення електрики і води не бракує. Не вірю цьому, але хай знають, якої думки народ про новобагатих і посадових.

II. В дорозі на Карпати

Колись "Гомін України" дуже розгнівався й сприйняв майже як "національну зраду" твердження одного автора "Нових Днів" про те, що західноукраїнські села назагал відновлені, з великою кількістю домашньої птиці і вже без традиційних солом'яних стріх. Сьогодні я скажу більше: західноукраїнське село, мабуть, ніколи не жило краче, завдяки збільшеним приватним городам, чередам корів, овець, кіз та величким зграям гусей, качок, індиків і курей. І це не зважаючи на запізнений розподіл землі, ні на те, що під боком ще животіють анахронічні пережитки колгоспів. Інша справа, що ані у Львівській, ані в Закарпат-

Другий корпус санаторії "Перлина Карпат".

ській областях, які отримують найбільшу допомогу від родичів з-за океану, чомусь не видно з автобусних шляхів надісланого механічного реманенту для обробки городів та сіножаті і вся робота відбувається за допомогою кіс, граблів, лопат та подібної застарілої "техніки"... Друга річ, що дуже кидається в вічі подорожним — це велика кількість нових західних вантажних машин, російських "Волг", "Жигулів", "Лад" і "Москвичів", японських "Гонд" та інших моделів, дорогих "Мерседесів" і "Вольво" та абсолютна відсутність авт своєї української продукції! Вірте або не вірте, але від Ужгорода аж до Чернігова — на шляхах, у містах і селах — мені не довелося бачити ані одної автомашини своєї української продукції. Що це і чим це пояснюти? Невже справді така погана і нікудишня українська продукція та чому? Чи непереможна мода на все заграницє, чуже? А чи просто масова снобістська психоза народу, який раптом почувся вільний і перед яким відкрилися довго закриті кордони?

На мою думку, що б це не було, але з таким підходом до життя та економіки не зможе втриматися довго жодна держава. До цієї болючої теми ми ще повернемось. А тим часом минаємо мальовничі околиці Винник, Шоломию, Старе Село й наближаємося до ще мальовничіших південних схилів Поділля, які можна назвати Малими Карпатами чи Й Українською Швейцарією. Непомітно проїжджаємо Дністер і пра-муємо на півден розлогою, досить однomanітною Стрийською низовиною. Це вже не золоте Поділля, але й тут хатки чепурні, чисті, розмальовані орнаментами, стрічаються часто каплички й хрести з розп'яттям і в кожному селі височіють старі та новозбудовані церкви. На жаль, ані тут, ані тим більше в недалекій уже Закарпатській області, не бракує ще визиваючих, переважно воєнізованих "пам'ятників" страшної більшовицької доби. Ідемо, звичайно, без обіцяного лікаря й провідника-охранника, але ж це ясний мирний день і найбільшою небезпекою на вузькій "автостраді" стрічаються хіба корови та дрібніша домашня птиця. У них вже вироблений інстинкт самозбереження, та інколи таки доводиться давати їм першість. Зрештою, максимальнаскорість автомобільного руху на магістралях України, здається, всього 70 км, а заселеними місцями тільки 50.

Тож не дивно, що до "Перлині Карпат" добираємося аж на вечір. Та не жалімо, бо починаючи з перед Синьовидного (батьківщини нашого відомого мецената Петра Яцика) карпатські краєвиди стають неймовірно красиві й захоплюючі. Я проїжджаю Карпати в війну в іншому місці й може саме тому такого захоплення вони тоді не викликали. Знавці твердять, що незрівняно кращі наші Карпати далі на схід — в околицях Ворохти, Яремча, Криворівні, Верховини... Я там досі не бував, тож не спечатимусь з ними. Для мене вистачає краси Карпат в околицях історичної Латориці, яка "в'ється наче річка" (бо ж таки річка) і перетинає шлях на Ужгород неменше 20 разів...

Переїзд з Львівської області до Закарпатської (колишній польсько-угорський кордон) позначений присутністю звичайних обласних знаків та міжоблас-

Lic прохає... Напис біля санаторії "Карпати".

нюю станицею ДАІ. А тут же різалось століттями живе тіло України! Недавно Україна здобула тут чи не найбільшу тиху й безкровну перемогу за ввесь час своєї 5-літньої незалежності. В 1100-ту річницю здобуття угорцями Паннонської низовини (Пушти), а чи радше переходу через Карпати, забажали вони встановити свій кордонний знак, стовп чи навіть пам'ятник на близькому українському карпатському перевалі. В ім'я добросусідських взаємин, український уряд, здається, був готовий піти у цьому угорцям назустріч. Лише завдяки завчасному одностайному протестові всіх українських організацій і навіть "твердих русинів" цього принизливого для українців скандалу не сталося. У призначений день, ніхто з угорців не відважився появитись на "історичному" місці. Уявіть собі, що наші сусіди, за згодою українського уряду, почали б ставити подібні "історичні" знаки у Львові, Хотині, Барі, Берестечку, чи тим більше у зруйнованому ними Батурині чи й на Запорозькій Січі. Все має межі, яких переходити невільно. І хай це буде останньою лекцією для надмірних гуманістів чи космополітів у сучасному і майбутньому українському урядах. Межа національної гідності мусить бути визначена у кожній українській посадової особи. Це не шовінізм і навіть не націоналізм, це просто критерій звичайного цивілізованого міжнародного стандарту...

"Перлина Карпат"... В чудовому місці, біля автострадного і залізничного шляхів. Можливо, цей багатоповерховий чотирикорпусний санаторійний комплекс був колись справді перлиною (чи як досі пишеться в бланках "жемчужиною"), можливо, що після наявної відбудови він нею ще стане. Але на нинішньому етапі називати його так, це трохи запретеній. Правда, нас прийняли прекрасно, мабуть, завдяки виконуючому обов'язки директора д-рові Василеві Олексику, в презентаційній, колишній партократичній ідалні. З закарпатським шампанським, вином і коньяком. Харчі були добрі (м'ясо тричі кожного дня), але далеко не санаторійні. У кожного з нас були якісь недомагання, за лікування яких ми були готові додатково платити. Але з невідомих причин перервався контакт і тяжко було дістатись навіть до звичайного плавального басейну чи, тим більше, до

єдиного "джакузі". Одного дня басейн був зарезервований для однієї **кошерної** родини. Іншого дня, сказав нам представник старонової "еліти", що їм непотрібні наші долари і цо він сам може винайняти масажиста й басейн на "увесь тиждень" й щоб "ніхто не дихав йому ззаду чи збоку". На його думку — це стиль життя й законодавство для багатих людей у США та Канаді... Ну і як ти його переконаєш, що в західніх демократіях воно далеко не так!

У менежерів "Перліни Карпат", мабуть, були якісь надії на те, що ми вкладемо наші паї у розбудову санаторії. Можливо, це і сталося б, якщо б цирко сказали (краще на письмі), кому належить нині санаторія, кому належатиме завтра, яка номінальна вартість паїв-шерів і чому відновлюють санаторію не наші прекрасні безробітні карпатські майстри, а словаки чи й чехи. Правда, сказали мені пізніше, що словатські робітники дешевші, ніж місцеві українські, але я чомусь цьому не вірю. Зрештою мені, проїжджому туристові справді тяжко дізнатися правди. Одне, що справді захопило мене й наповнило оптимізмом — це прекрасна українська природна мова наших дітей, які прийшли сюди на відпочинок з батьками не тільки з Західної, але й центральної України... Чайже майбутнє належить до них.

Для правди треба спростувати, що "Перліна Карпат" — це не колишня резиденція цісаря Франц-Йосипа. Ця резиденція віддалена на якийсь один кілометр і справді зберігає містику колишньої австро-угорської імперії, зберігає царську чистоту. Ця санаторія звєтиться просто "Карпати" і саме тут перебував тоді Леонід Кравчук з родиною та інші представники нашої провідної верстви, хай і колишньої партократичної. Іншої Україна сьогодні, на жаль, не має. І велике спасибі покійному Івану Багряному, що мав відвагу попередити нас про це 50 років тому.

(Продовження в наступному числі.)

"І ми там були..." Закарпатський замок цісаря Франц-Йосифа в санаторії "Карпати".

ТЮТОНОВА КОНТРАБАНДА ЗАГРОЖУЄ РЕФОРМАМ

"Якщо наступного тижня зі мною щось трапиться, то ви повинні знати, що це пов'язане з моїм неприняттям контрабанди в Україні", — заявив на прес-конференції директор компанії "Дункан-Київ" — офіційного постачальника тютюнових виробів в Україні — Пітер Ворен.

Його компанія, вкладши величезні кошти в торгівлю тютюновими виробами в Україні, заплативши державі понад \$30,000,000 податків, зазнає великих збитків.

"Цього року контрабандистам належить 71% спільног обсягу ринку імпортних цигарок. Україна втрачає на цьому мільйони доларів", — наголосив Пітер Ворен. В Україну завозять близько 1,5 млрд. пачок контрабандних цигарок щороку. Сума податків на них сягає \$2.070,000,000. Цих коштів вистачило би не лише на зарплатню шахтарям.

"Контрабанда завдає шкоди й місцевим виробникам, люди втрачають роботу. Контрабанда висмоктує з країни валютні ресурси. Але, як я зрозумів, надто багато посадових осіб одержує свою частку прибутків від контрабандного бізнесу, тому вони не зацікавлені його припиняти. Все це дуже сумно. Якщо не буде вжито термінових рішучих заходів, нам доведеться згорнути свою діяльність і поінформувати ділові кола й громадськість світу, що іншого виходу в Україні не мали." ■

We Treat you with Heart

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

НА МАРЦІ — СИМИРЕНКИ

Не тільки філягелістів порадувала нова поштова марка України, присвячена родині Симиренків з Млієва. Адже історики, краєзнавці, усі свідомі громадяни нашої держави віддають шану славному роду, який так багато зробив для України і так безжалюно був знищений комуністичним режимом. На поштовій мініяеторі вміщено портрети Василя Симиренка, його племінника Левка Платоновича і представника наступного покоління — Володимира Левковича, розстріляного катами НКВД у 1938 році. Марку прикрашає напис, зроблений славнозвісним "нарбутівським" шрифтом.

Левко ХМЕЛЬКОВСЬКИЙ

ПАМ'ЯТІ КАЛИНИ ОЛЬЖИЧ-БІЛЕЦЬКОЇ

Коли 1994 року обширно згадано Ольжича, Олега Кандибу, його саможерту Україні, став ширше відомий і його родовід. Батько — поет Олександр Олесь, мати з вищою освітою — Віра Антонівна з роду Свадковських. Та надто скуче місце припало дружині Ольжича, Калині. Її навіть перезвано Катериною, коли ж вона відома всім як Калинка, Калина. І тільки — Калина для Ольжича. Символ приемної всепам'яти радости і невгаваючого Болю. Так відчував поет, кохаючи її, Калину.

Листа Калини, адресованого у всесвіт до Ольжича та до звільненої сучасної України зворушило читала артистка Ольга Бронікова, на звеличальному реквієм у пам'ять Ольжича в Києві, весною 1994 року. Проте, Театр Зальковецької у Львові, у чудово стилізованій символіці про життя Ольжича, лише ледь торкнувся присутності в його житті дружини, її з ним материнства їх єдиного сина, Олега.

Хто вона? Калина з Білецьких належить до української еліти, яка змушені була мілітарною поразкою залишити Україну й опинилася у Празі. Батько її, проф. Леонід Білецький — заступник Огієнка, віцепректор Кам'янець-Подільського університету, літературознавець, автор численних праць, дослідник: "Руська Правда та історія її тексту". Мати, Надія — малярка. Вона зі священичого роду Вертеметів. З її великого формату портретом Ольжича, Калина ніколи не розставалася.

Калина народилася 30 жовтня 1919 року в Кам'янець-Подільському. Мати, перебрана за селянку, несла її через Збруч, де чекав батько. Короткий їх побут у Львові, а тоді Чехія. Виростала разом з молодішою сестричкою, Ялинкою, у Дейвіцах, Моджанах, а тоді у Празі. В їх скромному домі діяла принадлива атмосфера мистецької спонтанності. Вивчila французьку мову у франкомовній гімназії, студіювала в Карловому університеті історію та географію. Дебютувала літературно у "Пробоєм".

Війна, подружжя з Ольжичем у тайні в 1943 році, його шукали нацисти; шлюб у чудовій Яблунці Вижній, біля Турки на Бойківщині та скупі, хвилини разом. Його смерть відчула спами... Народження сина Олежка в Празі. Прихід Червоної Армії, конечність нових мандрівок на Захід. У Канаді одружилася в 1950 р. з журналістом Лазором. Прийшли ще дві доні — Леся і Лада. Нагла смерть Лазора в 1959 р. Тяжкість ситуації. Заробляла на хліб насущний, працюючи в Бібліотеці Горонта, як Bibliography Associate. Була якийсь час редакторкою "Жіночого Світу". Ініціювала дітоточий театр у Горонті "Бабусині казки". Інсценізувала вистави: "Царівна Жабка", "Царевич Іванко", Франкового "Лиса Микиту" та дебют Олесевого "Івасика Телесика". Редагувала "Бюлетень" Централі Суспільної Служби Українців Канади та за її почином відбувалися "День Соняшників" та "Бінго", вельми успішні збіркові акції.

Невимовно боліла злююкісною недугою Ялинки, любилої сестрички. Дотикала її вмираючу. І запитувала судьбу — чому з них вибрала Ялинку...

Коли ж зменшилися зобов'язання і почала писати спомини про те, найдорожче, найцінніше у світі, — спіль-

не з Ольжичем, прийшов удар серця — майже осліпла. Та ще один невблаганий удар — пістряк костей.

18 серпня, в неділю, серед чудового тепла останків літа 1996 року, перервалося життя Калини. Поховано її у Торонті, на чужині.

Хоч як віддалені від себе події українського та американського світів, — та в дечому збігається доля нашої Калини й Джакеліни Кеннеді. В них вдовиність різка, боляча і хвилююча змінами. Проте, лише Джакі з її вбитим чоловіком відома світові, а не Калина...

МОНОЛОГ КАЛИНИ

У тій миті очі Калини пробігли невеличкий простір до телевізора, що стояв у розі. Екран нанизував і розпорощував ікосові цяточки в лінії, з ліній виточував образи. І саме тоді очі Калини, хоч заповолені, зустрілись з очима Джакеліни, про яку знав увесь світ. Калину всотало одне око Джакеліни, дещо затинене. Воно здалось їй розжуте Болем. Другим оком Джакеліна наче пробувала усміхатися до камери. Це останній її портрет, з ніжно рожевою трояндою. Ця пишна троянда не торкалась обличчя Джакеліни, яке перестало вже бути лицем тієї Джакі, що про неї знав світ. Обличчя знівечили час і ще одна несподіванка в ряді довгих і болючих. Джакеліну ділав п'ядь по п'яді пістряк.

Калина заридала безслізно, протяжно, як це з нею бувало на її несподіваних і сподіваних переливах життя.

Калині хотілось обняти Джакі, сказати їй — "хто як хто, але я знаю чому в тебе розжуте Болем оте око. Воно, як і мое, тільки я невідома світові..." Ні, не стояла я у стіл домовини Ольжичевої, навіть не було домовини, не було його тіла. Воно — пошматоване, поламане, посинячене, обмазане кров'ю, як у замученого, чорношкірого Біко, що став на проу з білою людиною, здегенерованою у своєму сприйманні Південної Америки. Тоді, у фільмовій візії на великому екрані, дружина Біко дотикала цього тіла від стіл до розбитого черепа й питалася: "що ж вони з тобою зробили?..." І Калина також ридала разом із нею, — з тугою, що роздирала її побачити ще раз тіло Ольжича, хай скатоване. Але тіла не було і невідомо чи руки дотикали його й де, востаннє...

А Джакі стояла біля свого. І йшла до ударів бубнів за самотнім конем і за труною. За нею йшов увесь світ, одягнутий у чорне. А до Калини прибився тоді, тієї ночі, тільки сон. Вона збудилася спітніла, зі стоном, не бажала включити той сон у реальність, а відігнати, поклавши свої долоні на живіт, що став лоном-колискою клітін, які наростили, нагніджувалися і творили Ольжичеве продовження, Олежка.

Якби вона, Ольжичева жінка-дружина, мала йти за труною вбитого, що був людиною й то у понад людський вимір, — була б тоді такою, як Джакі: у чорнім, у видовженому спокою тих, які знають приречення і призначення. Те призначення, де на відміну повсюдної горизонтальності, є висока узвишність. І

вона для тих, хто може діяти одним реченням, якщо в цьому реченні такий монтаж Добра для Добра, як криштал, шліфований думкою, глибинно шуканий та знахджений. А в слід за тим словом — мало би бути Діло, яке не є ні розбіжне, ні хитре, а пряме, вертикальне згори вниз. Світ за те полюбив Джака, поклавши згодом його знівечене тіло у землю Столиці, в місце вічного вогнища невгласимого.

І туди вкладуть Джакеліну, роз'їджену пістряком. Чути з екрану телевізора, як співають птиці, кружляючи зовсім незалежно від смутку чи радості людей.

І Калина не може відірватися від ока Джакеліни того, що розжуте Болем. Воно до неї наближається. Вони себе безшлесно дотикають. Обі вдови.

Про одну знає світ і падає їй до колін. Про Калину світ не знає, бо не знає Ольжича, ніхто не відає, де його пошматоване тіло, в яку вкинено яму. Ні не знає його наднапруги: жити для Вітчизни, бо вона потребує, кличе. Вітчизна Ольжича поділена на верстви, на грани. Ця Вітчизна вселена у глибинних прошарах, де наскладане минуле — з черепками, зі спадком відбутоого. І ця Вітчизна Ольжича, що сповнена словотворів, слововидів і словозвуків, які вилонювалися і клались тонковідчутими рядками на сторінки. Виданнями, які хотілось читати.

Вітчизна Ольжича — також страшна паща, трутизна часу, звідки не можна вийти живим, коли ж і Вітчизна сама майже усмерчена.

І каже Калина: "а ти хотів унести свій внесок, як зародок, як укол ліків, що розійдеться по тілі Вітчизни і принесе зміну, вже почату, але ще невидиму. Ти бачив її, якою вона розсвітить у Прийдешньому. І коли тулив мене до себе, ніколи не був цілковито, вповні при мені. І коли ти уловлював таку чисту, таку прозору нашу радість, одразу лякався, ніби не вільно тобі втрачати аж стільки часу. І коли разом, ми не у двох, бо довкруг нас ворожі очі та вуха, шукаючі твоїх слідів. І ми відбігали одне від одного й знову припадали одне до одного..."

І ти, я впевнена, ніколи не був таким, як Джак, що відбігав у секретні бічниці з тілами принадливими (нібито конечністю маскулінності отії). Те, що згодом простив Джакові, дещо здивуваний світ. Ти чистий, аж так чистий, наче прозорий.

І коли тебе не стало, я третміла у боязні не схібти, ступаючи без тебе з маленьким Олеком, що ріс, підростав.

Усе кругом було звужене, затиснене, збомблене, спалене. Європа скавучала й піднімала до сонця—Матиці весняні груди, хоч трупами лежали міста, коні й люди.

Треба було щось істи, черевиків, одягу. Не те, чого доволі в Джакеліни, — аж так доволі, що їй переливалось. А переливаючися, ставало щораз вимогливішим, перемогло вдовину самотність, бо на близкучій плятформі нове пульсуюче існування. Його нові принади. І містерійний усміх Джакеліни знову здивував світ. Вона перестала бути вдовою.

Калина й те розуміє. Їй також закидом витикали, що вона не скам'яніла смутком таким, що куди б не

йти, повсюди нести зі собою вдовиний плач і блідість зашерхлих губ.

Але тут була інша плятформа. Інша, ніж у Джакеліни. Не яхти між білим берегами. Не товсті мільйони. Був новий побут, новий світ, нова людина і нові діти. І все ледь в'язане кінцями з кінцями. Будень тяжковагий і ще поважчав, коли знагла залишилася самою біля гробу, що став пагорбом у чужій Землі. Знову вдовою. І коли стало скupo, аж лячно — простягнулась рука, повна мозолів та м'яка, що вміла так нескладно бути доброю. Людина, яка допомогла й не втручалася. Наче поруч, ізбоку. Відданій друг.

Тієї пільги вистало Калині, щоб утриматися на одній поверхні тій, усім відомій, видимій дітям та навколоокруг людям. Калина бо жила ще й під поверхнею, де оживав Ольжич і не відступав, наче вони обое не могли вийти з тієї паші, де їхній Біль, їхнє кохання і розлучені тіла. І неймовірність уявити яке-будь зло, що могло б об'явитися на їх спільному буденні, його важілях і важках. Адже тоді, у привітній, хоч чужій Празі, він вибрав її між багатьома. Її, Калину, що розгортала своє віття і прочувала всім своїм еством, що носитиме в собі все життя калинову тугу, її неприпинні шепоти й перешепоти.

І все мало ожити і відістatisя з Калини, вирізбитися на твердому камені, щоб стати невтраченим — на вікі-вічні.

Коли ж Калина поринала в минуле, шукаючи слів, вони до неї то наближалися, то відбігали. Йи-бо треба було піднімати зів'яле тіло Друга, що був для неї добром. Віддавати йому Добро. І знову не ставало часу, — аж він, знесилений, набряклий і безмовний, — зовсім знерахомів. І ще раз свіча розсвічена востаннє для Друга.

Здавалося, час і простір нарешті розкрилені перед Калиною. Нарешті приходить звільнення від усього суетного. Тоді саме Калину обгорнуло щось, чого ніяк не втятити. Бліснуло шаленим тиском, зигзагувато розпилило її надвое. Чийсь голоси, далекі та близькі.

Коли ж побачила світ, він — без гостроти ліній, як за фіранками, замрячений. І тілом — не вона, не Калина, а хтось що почав бути нею, як із розмитого ока Джакеліни. Калині важко ступати, важко вирізблювати на камені те, що було.

І про Калину світ не знає. А про Джакеліну навіть дрібно збирані подробиці. Навіть оцей лист, що в ніч чорну писала до Джака, щоб укласти до тієї найтривалишої і найвідомішої труни.

Калинин лист теж писаний, він видовжений ланцюгом літ. У нього є Адресат. Та немає ні труни, ні адреси. Проте, все ж таки вона є. Ота незборима Сила Вітчизни, що її місце на нашій круглій Землі-плянеті, між Європою та Азією, між Північчю та Півднем. Місце осередине. І в ній паща, де Біль, як твань.

Ярина ТУДОРКОВЕЦЬКА,
червень 1994 р.

ФАНТАСМАГОРИЧНИЙ МАРШ ДО ВОЛІ ПОЛОНЕНИХ у 1941 р.

Українське старовинне місто, Ярослав (засноване 1031 р.) стояло в 1941 р. на самій границі із ССР, якою була тоді ріка Сян. Війна розпочалася на передмістю Ярослава 22 червня 1941 р. о годині 4:30 ранку, а вже пару годин пізніше автор бачив першого полоненого "большевика". Ще кілька місяців перед війною, можна було завважити, що великі пасовиська коло недалекого села Полкині згороджувано високими плотами—засіками із кільчастого дроту. Зара зі вибухом війни, послужили вони як база для великого табору полонених. Вражало однаке, що не було там жадних споруд із дахами. Полонених передбачувалося тримати тільки під голим небом, дослівно у чистому полі.

Але прийшов жовтень, зближалася сувора зима 1941/1942, настала рання осінь із дощами і приморозками. Люди у величезному таборі в Полкиніях — деякі вже 3 місяці під голим небом — почали масово вмирати, десь около 100 людей денно відходило на той світ. Це від хронічного недоїдання, браку всякої медичної допомоги, від поширених пошестей (головно плямистий і черевний тиф та дезінтерія), і взагалі, від дуже злого і брутального трактування в таборі. А тут привозять довгими ешелонами щораз нових полонених, із оточення знаного як котел "В'язьма-Брянськ"! Люди мусіли часто стояти днями у відкритих товарових вагонах, із задеревілими ногами, а потім треба було їм ще машерувати до табору яких 5–6 кілометрів від головного двірця в Ярославі. Автор тоді мешкав цілком недалеко від двірця та міг добре обсервувати довжелезні колони тих полонених, яких вартові-конвоїри часами змушували йти навіть біgom. Тих, що не витримували, конвоїри публічно стріляли, на очах остворілих прохожих, а тим, які хотіли чимось проходячим полоненим помогти, грозили розстрілом на місці. Раз мало не підстрілили й автора цих рядків, що ніби (на їх думку) занадто настирливо дивився на похід полонених із вікна свого помешкання.

Щоб це все краще зrozуміти, варто пригадати, що в той час, як це віdbувалося, німецькі газети вже гордо проклямували: "Війна на сході є вирішена." Німці власне тоді думали, що після великої перемоги коло Києва та В'язьми, війна була практично вже виграна й можна було собі тепер на все дозволити, на кожну жорстокість. Саме тоді інстальовано в Рівному гаваййтера Е. Коха (по професії кондуктора), який був знаний між німцями як "пожирач українців" (Ukrainerfresser). Також, німецькі газети друкували фотографії німецьких вояків, які надворі, розібрани до пояса, натиралися снігом, із поясненнями: "німецький вояк не боїться холоду". Ми тепер знаємо, що саме брак теплого умундурування та інших заходів, щоб дати собі раду із надходячою лютою зимою 1941/1942, у великий мірі причинилися до остаточної програної Гітлера на сході. Німці не думали так далеко наперед.

Спочатку жорстокості супроти полонених німецька окупаційна влада пояснювала попросту труднощами із несподівано великим числом полонених. Потім ставало чимраз більше ясним, що був аспект божевільної політики Гітлера винищити якнайбільше людей на сході Європи для створення пустого простору (лебенсравму) призначеної на поселення німецьких переможців. Це — через створення в таборах життєвих умовин, неможливих до витримання для воєнно-полонених, під претекстом, що Сталін не підписав Женевської Конвенції про гуманне трактування полонених. В Полкиніях відносно багато із тих полонених походило із Галичини, яка була в липні 1941 р. прилучена до окупованої Польщі (т. зв. "Генерал Губернаторства"), де відчувався брак робочих рук. Рідні тих людей приїжджають до Полкині, пізнавали своїх, але назагал німці не позволяли на якісь передачі. Цілій час траплялися підстрілення жінок чи інших рідних, які хотіли передати для своїх найближчих якусь харчеву допомогу.

В Ярославі однаке діяв Український Допомоговий Комітет, добродійна організація створена за міжнародними законами, що мав опікуватися українським місцевим населенням та його репрезентувати перед німецькою окупаційною владою (поляки мали свій "Комітет Опекуньчи"). УДК зараз же розпочав переговори із німецькою владою, щоб якось полегшити страшну долю наших полонених, спеціально тих із поблизуких повітів на схід від Сяну.

І от, в перших днях жовтня 1941 р. дійшло до порозуміння в тих, як спочатку здавалося, безнадійних справах. Все ж таки цим разом, німці згодилися звільнити всіх полонених із Червоної Армії, які походили із Західної України та жили поблизу! Це все мало бути на певних умовинах: УДК мав дати свій персонал, щоб провадити валки полонених (пішки) аж до їх формального звільнення на місці замешкання. Це тому, що німці твердили, що не мають транспортації для такого великого числа людей. Також, УДК мав прийняти під свою опіку поляків (принайменше яких 10% тих полонених), бо польський Комітет Опекуньчи не хотів цим взагалі зайнятися.

Тут буде мова про першу валку із одної тисячі полонених, які мали пішком йти "гостинцем" (тобто широкою, вимощеною дорогою), колоною чвірками, наперед до Перемишля (35 км), потім до Добромуля (26 км), звідки одна валка мала йти до Миколаєва над Дністром, а друга до Турки над Стриєм — ще яких 60 км. Полонені, замешкали поблизу пройдених місцевостей, мали бути формально звільнені й одержати відповідні документи, що їх, призначенні нам озброєні конвоїри, мали нести з собою. Вони також мали утримувати порядок та уважати, щоб полонені ніде передчасно (то є перед формальним звільненням) не порозігалися. УДК мав виділити двох перекладників-асистентів, українських студентів. Одним із них був

автор, а другим С. Теребенець, дещо старший від мене, який мав тоді всього 18 літ, але був вже "по матурі" від української гімназії в Ярославі, й це вистачало щоб одержати таке відповідальнє завдання. Можливо, що УДК не міг на скору руку знайти нікого, більше відповідного, охочого пройти пішки більше як 100 км за кілька днів, без жадного прохарчування, й без заплати! Правда, нам усюди по дорозі місцеві УДК гарно допомагали. Мені було сказано, що це є вчинок для добра України, викруту не було — треба було рушати в дорогу. Все треба було з собою нести в наплечнику, тому що не мали ми жадного допомічного кінного чи автомобілевого транспорту. Це показалося однаке великою проблемою під час маршу.

Автор пригадує собі початкову дискусію своїх завдань із командантом табору, який себе представив як "рітмайстер фон унд цур Лявенбург" (чи так мені здавалося), тобто капітан німецької кавалерії — а тут пан життя і смерти 100,000 полонених — на вигляд дуже імпозантна фігура. Потрактував нас дуже членно, як довідався, що ми були студентами та мали в недалекій будучині їхати на студії до Відня. Тільки вважав за доцільне звернути нам увагу на гарну їжу, яку полонені якраз на відхідному діставали. Не знав, бідолаха, яка мала саме бути його доля. Бо яких два тижні пізніше, заразився плямистим тифом і він сам. Скільки авторові відомо, була це перша і остання спроба розв'язати перевантаження табору полонених у Полкінях у такий радикальний спосіб, може на особисту ініціативу вище згаданого рітмайстра, яка скінчилася із його смертю, при кінці жовтня 1941 р. Це однаке показує, що між німцями були люди, які хотіли, в міру сил, припинити безгудзе винищування людей, і навіть за те заплатили життям, через якісь близькі контакти із тими нещасливими полоненими.

Похід почався десь о годині 8-ї рано, із старого (ше із першої світової війни) форту на передмістю Ярослава, Тучапах. Зараз, як ми тільки вирушили, показалося, що багато із полонених взагалі не були у стані ходити — падали по дорозі, чи сідали коло придорожніх ровів. І зараз таки з'явилися, ніби нізвідки, німецькі військові авта, щоб забрати тих нещасників назад до табору, на певну смерть від виснаження. Однаке, на щастя, ми були у стані пояснити тим німцям, що це були все люди призначенні на звільнення, й ми ними займемося. Ми (також озброєні конвоїри) почали затримувати переїжджі фірманки та приватні тягарові авта, та ладувати на них тих знесилених, щоб їх підвезти до Перемишля, нашого наступного місця постою на ніч. В той спосіб, ми дослівно нікого не стратили по дорозі, та дісталися під вечір до Перемишля, де місцевий УДК дав нам приміщення на ніч та прохарчування для всіх полонених, в одній із касарень близько головного двірця. Всіх хворих (по звільненні) розміщено у місцевому шпиталі, також розпущені тих, що подали місце сталого замешкання поблизу. Ті заходи сильно зредукували загальну кількість полонених, а спеціально тих хворих. Колона, перед тим майже на один кілометр довга, сильно скротилася, як ми вуришли на другий день в напрямі на Добромиль, по дорозі через містечко Нижанковичі.

Тут автор завважив у одного полоненого досить дивно зав'язану якоюсь ганчіркою голову. Запитав, що сталося, він ту ганчірку зняв і показав своє око, яке від удару вискочило із очної заглубини в черепі (цокола) й телепалося завішене на якихось жилах. Він сказав мені, що його вдарив "русський" ведром по голові, як він стояв у черзі під кухнею. "Рускі", найстарші мешканці табору, мали самі важніші "посади" й так трактували українців. Ми зараз пішли із тим полоненим до знаного в Нижанковичах українського лікаря, д-ра Йойка (мав приймальню зараз коло гостинця, яким проходила колона), але він сказав, що на жаль не може тому чоловікові тут на місці помочи. До Добромиля ми дійшли під вечір другого дня нашого маршу, без якихось більших неприємностей, як це було день перед тим. Там нас місцевий УДК знов гостинно прийняв на ніч й погостили усіх харчами.

На другий день, ми відбули свого роду "нараду" із місцевими представниками українського громадянства, де рішено, що стан колони такий, що дальший марш був би не можливий. Найкраще було б тут таки, в Добромулі, усіх полонених звільнити, а місцеві чинники доставили б усіх до їх місця замешкання, яке поодинокі полонені подали. Так ми і зробили. Полонені одержали документи звільнення із пригадкою зголоситися вдома до місцевої влади та віддати свої червоноармійські уніформи (на що спеціально чомусь німці натискали), замість іти далі до Миколаєва та до Турки. Автор подався до Турки однаке вже сам, щоб побачити там свою родину та довідатися, як вони перенесли недавню війну. Тут треба признатися, що одною із причин чому автор рішився на свою досить ризиковну функцію перекладача при полонених, була також охота дістатися до Турки, щоб там побачити свою "тету Стефцю".

Із ретроспекту, досить дивною видається тут політика німців звільнення з таборів масово хворих людей, навіть без, здавалось би обов'язкового в таких випадках відвошивлення. Але із принагідних висловлювань Гітлера можна собі подумати, що була це свідома спроба винищувати місцеве населення через поширення всяких епідемій та брак елементарної лікарської опіки. Не подумав він, що це може було також небезпекою для німців, цивільних і військових, що мусіли перебувати в тих теренах, як це й сталося із вище згаданим рітмайстром. Тоді полонених було дуже багато й українці витрачали багато енергії, щоб якось допомогти та довести до їх звільнення. Деякі із них також позаражувалися та повмирали від інфекційних недуг (головно плямистого тифу), що їх понабиралися від полонених. Так тоді помер у Перемишлі знаний український діяч та політик, проф. М. Демчук. Значний відсоток полонених були поляки. За три дні перебування серед полонених, автор однаке на почув навіть одного польського слова. Виглядало, що вони були вдячні за очевидне врятування свого життя й воліли не бавитися в політику. Ціла вище описана акція звільнення була успішною, бо врятувала життя багатьом землякам. Також треба підкреслити, що оба конвоїри (шваби з Віртембергії, один робітник-штукатур, другий селянин-ополченець) показалися до-

брими до співжиття, полонених не били й були дуже самі зажурені, як спочатку нашого маршу полонені починали масово падати на дорозі. Були дійсно втішенні, як ми — перекладники, почали імпровізацію із затримуванням фірманок по дорозі. Інші німці, менше культурні, могли би прийняти це все за якісь прояви бунту та почати на всіх стріляти. Пам'ятаймо, що в той же сам час, гавляйттер Кох сказав: "як я здібаю українця, гідного сидіти зі мною за одним столом, то скажу його зараз знищити!" Такі то були приклади контактів між німцями й українцями в ті критичні часи. Нам, з другої сторони, сильно допомогла в нашій рятувальній акції чудова осіння погода, що як раз тоді запанувала. Варто ще додати, що в той час вже існувала щіплянка від плямистого тифу, але не було її ніколи подостатком для всіх. Полонені не мали жадного вибору й тому масово вмирали. ■

Читачів, яким на цьому залежить, просимо повідомити нас, чи вони воліли б в наступному році читати "Нові Дні" щомісячно, але зменшенню знов до 32 стор., чи раз на два місяці, збільшені до 48 сторінок. Дякуємо. — Редакція.

КОНФЕРЕНЦІЯ з УКРАЇНСЬКОЮ ЕТНОЛОГІЄЮ в АЛЬБЕРТСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТИ

26–28 квітня 1996 року в Альбертському університеті відбулася конференція "Студії з української культури та етнічності: Академічні та громадські перспективи". Її організовували Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків і її аспіранти. На конференції обговорювалися питання матеріяльної культури, народного мистецтва, усного фольклору, етнічної та культурної ідентичності, міжкультурних контактів.

Українські етнологічні студії при Альбертському університеті беруть свій початок з 1970-их років. Завідує Катедрою д-р Андрій Нагачевський. Катедра має спеціальні навчальні програми для отримання ступенів ВА, МА та PhD. На Катедрі зараз навчаються не тільки студенти з Канади, але й України, США, Кореї та Болгарії.

26 квітня відбулася цікава доповідь головного промовця конференції д-ра Р. Клімаша на тему "Студії з українсько-канадського фольклору: Сучасні тенденції та проблеми".

27 квітня пройшло 5 наукових сесій конференції під такими назвами: "Два підходи до традиційної культури: Усний фольклор та література", "Українська матеріяльна культура", "Життя і еротика: Ритуал і символізм в українській культурі", "Культура і Старий Край", "Українська етнологія і етнічність".

На завершення конференції відбувся круглий стіл на тему "Питання етнічності: Особисті перспективи", в якому взяли участь: д-р Френсис Свиріпа (Альбертський університет), д-р С. Томсон, І. Єндрієвська (Провінційний архів Альберти) та Наталка Шостак (Альбертський університет).

Підводячи підсумки конференції, хочеться сказати, що вона переросла свій початковий задум: дати можливість аспірантам з програми української етнології виступити з доповідями на невеликій конференції, зорганізованій власними силами. Але ентузіазм аспірантів привів до того, що вона перетворилася у надзвичайно цікаву наукову подію. Про це свідчить, зокрема те, що в конференції взяли участь не тільки аспіранти та працівники Альбертського університету, але й науковці з Манітоби, Онтаріо, Квебеку, а також Сполучених Штатів Америки.

Конференція показала зростаюче зацікавлення українською етнологією серед української громади та представників інших етнічних груп з-поза академічного світу; високий професійний рівень досліджень з української етнології, які проводяться в Канаді; добру теоретичну підготовку аспірантів Катедри української культури та етнографії ім. Гуцуляків; Катедра перетворюється на досить потужний центр дослідження української етнології у світі та фольклористики в Канаді.

В неділю, 28-го квітня, для учасників конференції відбулася поїздка по українських поселеннях центрально-східної Альберти. Це була дуже добра нагода побачити місця, де поселилися перші переселенці з України наприкінці XIX століття, оглянути українські церкви та інші архітектурні пам'ятки.

*O. MAKAR,
B. CHEREVICK*

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel.: (416) 236-2426 Fax: (416) 236-3677

Інж. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

● Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу. ● Виконує всі фази плянування, будови і перевірки більших індустріальних проектів.

НА ТЕМИ МИСТЕЦТВА

Юрій МОШИНСЬКИЙ

ПРО МИСТЦІВ

(Стаття 53 з серії про мистецтво)

Ми часто говоримо про мистецтво і його якості, але майже ніколи не згадуємо людину, яка створила це мистецтво. Ніяке мистецтво не може існувати без мистця. Чейже тільки мистець є відповідальний за своє мистецтво, бо мистець єдиний продукує його. Ми в дійсності мусили б більше говорити про мистця і його продукт, а розуміючи мистця близче підійшли б до сутті його вислову.

Мистець отримує багато впливів за роки свого формування, що відзеркалюється в його працях. Його раннє життя може бути веселим або гірким, він міг мати інтелектуальні впливи від родичів або приятелів, емоційні тиски і поетичні нахили, що залишають відбитки на його творчості.

Можна мати два способи розбирати життя мистця. Або вивчити життєвий шлях мистця і пробувати порівняти з його мистецтвом, або студіювати його мистецтво і пробувати зрозуміти пов'язання з життям мистця. У другому випадку це буде свого роду психоаналіза праць мистця. Ці студії мусили б бути проведені психіатрами, але на жаль, ми знаходимо дуже мало літератури на цю тему, і тільки спонтанні зауваження психіястрів, які шукають за патологічними випадками замість причин творчості.

Всі мистці, а головно великі, дуже чуйні до зовнішніх впливів. Найменший тиск на своє "я" можна відчути в творчості мистця. У щасливі часи, коли мистець є переважно яскравішими, ніж у періоди без ніяких подій. Його пригнічений стан проявляється в кольорах, а також у тематиці багато більш похмурої якості. Думаючий мистець часто поринає у соціальну активність і в своїх працях описує несправедливість і терпіння напроти гарного і щасливого життя другої частини населення. Мистець містик в більшості є зацікавлений релігією і віддається служінню церкві і Богові. У цьому випадку він веде аскетичне життя в монастирі, задля ідеалу ізоляції себе від інших. Але не всі, які працювали у релігійнім мистецтві були монахами або містиками. Було багато таких, які провадили життя приємно і задоволено та їх мистецтво також це віддзеркалює.

Дотепер у цих дописах розбиралося питання мистецтва. Після цього допису приступимо до аналізу мистців, їхнього життя, поглядів на мистецтво та розуміння публіки. Щоб правильно оцінити мистецтво, треба перш за все звернутися до автора мистецтва, до мистця. Я надіюсь, що мистецтво буде більш зрозумілим нашим читачам після цих дискурсій. Аналізуючи всі важливі аспекти творчого життя поодиноких великих мистців світу, включаючи українських, ми зможемо дійти до висновку, що зробило одного чи

другого мистця тим, чим він став, і чим він відріжняється від інших мистців, які жили в той самий час і поділяли однакові ідеали до витворення чогось гарного, чуйного, що послужило б наукою для будучих поколінь.

Ці дописи про мистецтво писані головно з ціллю спонукати читачів, а головно молодь студіюючу мистецтво до розуміння творчого процесу, бо справжнє мистецтво не виникло випадково, а розвивалося стортіччями і завжди відігравало дуже важливу духову роль у життю людини. Від печерних праць, де малюнком і містичним танцем до історична людина пробувала притягнути тварин для їхнього впользовання і свого рятунку від голодної смерти, до чудотворних ікон, де молитвою відвертали ворогів або здобували собі втрачене здоров'я, аж до пропагандивних праць ХХ століття, коли перетягали мільйони людей від одної ідеології до другої, мистецтво завжди відігравало значну роль в життю людини.

З розвитком дискусії мені було б цікаво почути теж від читачів їхні думки. Не лайки і обкідання багном, що вже обридло, а справжню думку, основану на знанні і розумінні мистецтва. Діялогу у розумінні мистецтва нам українцям зараз найбільш потрібно. Цей діялог може відбуватися не тільки на сторінках преси, але і в майстернях мистців і на шкільних лавках, в парках і за шклянкою пива, бо розвиток людини і мистця полягає в обміні думок і кристалізуванню своєї власної думки.

Великі мистці розуміли основу мистецтва. Своє знання вони черпали раніше від вчителів—мистців, у яких вони працювали учнями, а пізніше зі школ і книжок. Багато сторіч пройшло від того часу, коли людина зачала розуміти силу мистецтва. Тепер ми маємо можливість все це знання застосувати для дальнього росту людства з уживанням всього, що є найкращим у ньому. ■

Знову просимо авторів та їх читачів вибачення, що через брак місця половину матеріалів довелося відкласти до наступного числа.

Якщо знайдуться кошти, наступне число буде побільшене. — Ред.

ARKA LTD. УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Книжки, журнали, часописи, шкільне та бюрове приладдя, різьба, вишивки, нитки, панама, образи, вишивані блузки, кераміка, платівки та касетки, друкарські машинки, обручки й заручинові перстені, різдвяні та великові прибори, великий вибір дарунків.

575 Queen St. West, Toronto, Ontario
Tel.: (416) 366-7061 Canada M5V 2B6

СПІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ВИСТАВКА — "ВОЛЯ-FREEDOM"

Українська Спілка Образотворчих Мистців Канади (УСОМ) і Об'єднання Мистців Українців Америки та Biegas Gallery влаштовують

СПІЛЬНУ МИСТЕЦЬКУ ВИСТАВКУ

присвячену 5-ій річниці незалежності України.

Виставка відбудеться в Американській Мистецькій Галерії Biegas Gallery, котра розташована в самому центрі міста Детройту, від 3-го листопада 1996 року по 13-те грудня 1996 року включно.

У виставці візьмуть участь 60 мистців з понад 200 експонатами. Відкриє виставку мер Детройту достг. Денніс Арчер. Частина приходу з виставки призначена на будову української школи в м. Городець.

Відкриття виставки 3-го листопада о годині 1:30 до 4:40 пополудні.

За деталями слідкуйте в українській пресі, радіо і телевізії. Адреса:

Biegas Gallery
35 Grand River East, Detroit, MI 48226
Tel.: (313) 961-0634

ПЛАКУЧА ВЕРБА

сл. Я. Мироненка муз. В. Стратуца

Помірно

Я плаку чу ще бу по сад жу біля хати
і по ї ду в да ле кі - да ле кі краї.
І ме не здалини ву гля датиме мати,
об триво ги ламаю чи руки свої.
Прислів: в **D7sus** **D7**
Певно мій коли не будь зулихнеться потяг
і збіжу я в долину з круто го горба!
Tільки стрінє мене у скрипучих вороттях
замість рідної ненікі плакуча верба.
2. **T**ільки що я зроблю як розлуки дорожні
не коротшають ніні? **М**атусю прости!
І летітимутъ хммо. неначе дорожні
пасажирські гучні поїзди, поїзды.

УСПІШНИЙ ДЕБЮТ УКРАЇНСЬКОЇ ПРИМАДОННИ у США і КАНАДІ

Торонтська Опера в Концертах розпочинає свій 23 сезон відомою оперою Н. Римського-Корсакова "САДКО". Виступ відбудеться в театрі Jane Mallett (в Ст. Лоренс Центрі, Торонто) в неділю, 27-го жовтня 1996 р., о год. 2:00 пообіді. Додатковий виступ з іншим складом артистів відбудеться там же, в суботу, 26 жовтня о год. 8:00 веч.

В головній ролі принцеси Волхової виступить "сенсаційна українська солістка-сopravo Світлана Сех. Вона градуантка Львівського Музичного Інституту і виступала у різних ролях у Львівському Державному Театрі. З переїздом на північноамериканський континент, Світлана Сех виступала в головній ролі Донни Анни в "Дон Жуані" (Сан Франціско Оперний Центр), в ролі Муссети в "Ля Богемі" у Ванкуверській Опері та Жінки Майора в "Женуфі" в Едмонтонській опері. Її найновіші успіхи — це роль Роксоляни в одноіменній опері Д. Січинського і Зеріни в опері "Дон Жуан".

Торонтські глядачі матимуть змогу побачити її почуті виконання Світлани Сех, мабуть, уперше.

Квитки можна замовляти в театрі Джейн Маллетт, тел.: 366-7723, в ціні між 18 і 42 дол. ■

Світлана Сех

СПОГАД про МИХАЙЛА МОРОЗА

З Михайлом Морозом познайомилася я в серпні 1938 р. в мальовничому Підлютому, де ми відпочивали цілою родиною. Місцевість ця знаходиться на Бойківщині, в Горганах, у вузькій долині над бурхливою, кам'янистою річкою Лімницею. Тут був розташований курорт, що складався з цілого ряду будинків, а саме, з давніше збудованого чотирокутного поверхового дерев'яного корпусу, в якому знаходилася та-кож адміністрація, дерев'яної церковці серед кедрового заповідника і досить нової будівлі ідаліні, яка служила та-кож концертною залисю. На протилежному, тобто на лівому березі Лімниці, при самій дорозі, якою проїжджала вузьколінійна "залізничка" і моторівка, знаходився лікувальний заклад з сірковими ваннами. Дещо даліше, в напрямку до Кам'янки, серед високих ялиць на терасі, над якою пропігіяла серпентіною вузька гірська стежка, де часто можна було побачити в задумі високу аскетичну постать о. Клементія — ігумена чину Студитів, красувалася "Митрополича кедрова палата". Митрополит Андрей був вже тоді прикутий до візочка і від часу до часу їздив "залізничкою" до сусідньої місцевості Осмолоди, або в глибину гір, щоб полюбуватися краєвидами Карпат. Тоді відпочиваючі збиралися коло лікувального закладу і Митрополит з візочка, що стояв на платформі "залізнички", благословив присутніх, з доброзичливою усмішкою на обличчі. Дещо даліше, в тому ж напрямку, на тій же висоті, що "Митрополича палата", виднів одноповерховий, репрезентативний, курортний дерев'яний будинок ясножовтого кольору з балконами на фронті, в підніжжі якого було сіркове джерело. В тому будинку ми відпочивали в двох кімнатах, вікна яких виходили до лісу.

Широкий опис цієї відпочинкової місцевості включено в наші спогади з уваги на те, що під час війни кедрова палата і всі будинки були спалені.

Лікарем цього закладу був Маріян Панчишин, адміністратором Гладкий, а бухгалтером магістер Іван Ковалик.

Серед відпочиваючих запам'яталися мені: художниця Гебус (пізніше Баранецька) з батьками, зубний лікар Баранецький, родина історика-економіста Володимира Огоновського, кооператора Шепаровича, класичного філолога з Перемишля Поповського з дружиною і донькою піяністкою Ярославою, германіст Микола Пушкар з Городка, представники духовництва з церкви св. Юра і Богословської Академії (о. Рудь, о. Самара), подружжя Костюків з західних теренів Польщі і інші відпочивальники з різних куточків Галичини і Волині. Якийсь час перебував тут профе-

Михайліо Мороз.
Автопортрет (1932 р.).

сор Львівського університету, класичний філолог Ганшинець.

В тому часі знаходився в Підлютому також молодий мистець, найздібніший учень "Школи Новаківського" — 33-літній Михайліо Мороз. Невисокого росту, щуплої будови тіла, з блакитними, лагідними очима, шатен, відзначався великою живістю і безпосередністю. Часто можна було бачити його з мольбертом на лоні природи. Справляло йому приємність, коли збиралися біля нього любителі мистецтва, особливо жінки, які під час сеансу живо реагували. Об'єктом його творчого надхнення була або бурхлива Лімниця, яка після кожного більшого дощу значно поглиблювалася і поширювалася, сягаючи своїми хвильами майже

до мосту, що лучив береги Лімниці, над якими були розташовані будинки цієї курортної місцевості, або покриті лісами гори. Настрій мистця під впливом проявів захоплення з боку старшого і молодшого жіноцтва, звичайно значно піднімався.

Від часу до часу ходили окремі групи відпочиваючих на екскурсії. Одного разу вибралися ми в гори на "Чорне озеро", яке виникло приблизно 1914 р. і було зовсім мертве, тобто в ньому не було жоднісінького живого створіння, ні риби, ні черв'ячків. Люди розповідали, що тоді напливали з гір великі потоки води, а коли ця стихія зупинилася, залишилося озеро перед лісом. Тут панувала мертві тиша, вода озера була зовсім темна і нерухома, а кругом не було жодної пташини. Михайліо Мороз намагався тоді також зафіксувати на полотні це небуденне і дещо несамовите явище природи.

Одного разу, коли Михайліо Мороз так працював в пленері, оточений, як звичайно, любителями мистецтва і краси, запросив він також Віру і мене, що проходили повз нього, бути присутніми. В зв'язку з тим, що ми мали вже іншу домовленість, не могли прийняти запрошення нашого маestro. Нас маніла тоді мандрівка в природу, і тому ми вирішили вибратися з Остапом Мацілинським — орнітологом природничого музею в Осмолоді, створеного головним лісничим митрополітических лісів, інженером Саєвичем, на оглядини широких гірських краєвидів в диких Горганах. Якийсь час Михайліо Мороз трохи гнівався, але будучи з природи добродушною людиною, простили нам незабаром цю провину.

Під кінець дня збиралися всі в ідаліні на вечерю. Тут кожний мав своє місце за столиком. Також наш мистець мав своє постійне місце, праворуч на середині зали. Побачивши, що він там сидить в пригнобленому і мелянхолійному настрої, прихильники його музи часто сідали біля нього і намагалися якось його роз-

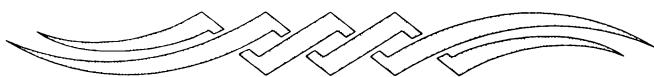
веселити. Звичайно співали тоді різні популярні народні пісні і обов'язково пісню "Ой Морозе, Морозеньку, Ти славний козаче...", не дуже усвідомлюючи призначення цієї пісні. Постепенно мінорний настрій маestro ставав більш мажорним.

Пізніше я зустрічалася з Михайлом Морозом зими 1940 р., коли він відвідав нашого батька і ділився з ним і нами своїми враженнями з першої поїздки до Києва з групою інших галицьких художників, щоб познайомитися з музеями і пам'ятками культури нашої столиці. Повернувшись до Львова окрім ліній, забагачений, тільки хвилювався, чи через свою емоційність і безпосередність не сказав чогось зайного і невідповідного.

Скорі після цього він одружився з дівчиною з улюблених гуцульського села Космача.

На цьому наші зустрічі припинилися, бо я була тоді студенткою германістики у Львівському університеті ім. Івана Франка, і мало залишилося мені часу для відвідин музеїв і виставок. В пам'яті моїй залишився образ цього художника, ентузіяста краси, всеціло відданого мистецтву.

Ретроспективна виставка картин Михайла Мороза відбудеться в жовтні ц. р. у Канадсько-Українській Мистецькій Фундації в Торонто. Велика, імпозантна виставка відбувається у четверту річницю смерті мистця. ■

ПОСОЛ УКРАЇНИ в КАНАДІ в АЛЬБЕРТСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Альбертський університет, провідник у ділянці українознавства Північної Америки, приймав гостинно Володимира Фуркала — Надзвичайного і Повноважного Посла України в Канаді, який прибув з візитою до провінції Альберта. 10 червня посол Фуркало, супроводжуваний першим секретарем посольства з науки й технології — Борисом Поляченком, відвідав університетське містечко й ознайомився з діяльністю структурних відділів університету, які мають академічні зв'язки з Україною.

Посол зустрівся з віце-президентом університету з науки і зовнішніх зв'язків д-ром Мартою Пайпер, яка представляла відсутнього президента Фрейзера. У цій зустрічі взяли також участь заступник віце-президента Аллан Таппер — директор Канадського інституту українських студій (КІУС) Альбертського університету д-р Зенон Когут і директор Канадсько-української програми законодавчої освіти при КІУС-і — Дмитро Якута.

У розмові з послом д-р Пайпер відзначила плідну діяльність Канадського інституту українських студій, який з липня 1996 р. починає офіційні святкування 20-ліття свого заснування.

Посол Фуркало подякував за можливість відвідати Альбертський університет та нагоду ознайомитися з його діяльністю. Він наголосив, що одним з важливих напрямів політики українського уряду — це налагодження тісної співпраці з канадською університетською мережею. Його візита до провінції Альберта стала одним з перших кроків втілення в життя розробленої нової стратегії діяльності посольства — програми встановлення безпосередніх контактів на провінційно-обласних рівнях, що включає і співпрацю між університетами. За зразок взято зв'язки з провінцією Саскачеван, налагоджені після офіційної візити прем'єра провінції Роя Романова в Україну. Посол Фуркало сподівається, що така схема може бути прикладена до стосунків з усіма провінціями Канади, зокрема західними, потенціял яких Україна лише тепер починає усвідомлювати. Великі надії він покладає на провінцію Альберта.

Як приклад, посол Фуркало згадав зв'язки, які вже існують між Альбертським університетом та Чернівецьким і Львівським університетами та Києво-Могилянською академією і ту працю, яку здійснює КІУС в Україні. Посол високо оцінює зусилля інституту, який, на його думку, є однією з тих установ, які втримали українознавство в світі. Але Україна прагне розширювати академічні контакти і не тільки в гуманітарній, але й у технічній ділянці.

Канадський інститут українських студій, заснований у 1976 р., є одним з двох закладів українознавства, які існують у Північній Америці. Інститут є ініціатором і провідником зв'язків між Альбертським університетом та Україною.

Інститут складається з кількох автономних підрозділів, кожний з яких керує специфічною програмою або проектом. Головні ділянки його активності включають організацію досліджень в українських та канадсько-українських студіях, видання наукових книжок і журналу, розробку матеріалів для початкового навчання у шкільних двомовних програмах, організацію семінарів і конференцій та виділення стипендій і дослідчих дотацій молодим і досвідченим науковцям...

У розмові з представниками цих підрозділів Альбертського університету, посол Фуркало згадав вислів президента Кучми, що капіталовкладення в Україну — як фінансові, так і інтелектуальні, — політична й моральна підтримка її, — це капіталовкладення у майбутнє стабільності Європи, та й цілого світу взагалі. Тому, за словами посла, будь-яка допомога, яка надається зараз Україні у ці нелегкі перехідні часи, набирає подвійної і потрійної вартості. Альбертський університет, який є ініціатором стількох важливих проектів допомоги Україні, який своїми міцними зв'язками з Україною покращує освітній рівень її людських ресурсів, сприяє відродженню її науки й культури, заслуговує на найвище слово похвали. Посол Фуркало подякував від імені уряду України і пообіцяв підтримку посольства в усій діяльності університету щодо зв'язків з Україною, які, за його словами, є для України питанням "надзвичайної важливості". ■

Василь БОРОВИЙ

СИН ГОЛУБОЇ ДЕСНИ

Переможно відшуміли травнені свята. Нечітким кроком (поранення та літа дались взнаки) пройшли ветерани Другої Світової війни. А поряд — під шум багрових прапорів та барабанний перестук — твердим кроком вояки іншого, затаєнного фронту, "громадяни-начальники"sovєтських концтаборів, яких за особливі подвиги прирівняли до фронтовиків. Поменшало на сторінках преси і відповідної риторики. Втім, критика на це не звертала уваги. Інша річ — римовані спогади страдників того "затаєнного фронту". Тут сам лідер совєтської критики з полегшенням зіткнув (у київській пресі): мовляв, мода на таборові вірші минула... Справді, кому воно ще болить? І Голодомор 1933-го, і репресії, котрі час від часу набирали обертів, освячені сталінщиною, і брежнівські "психушки"...

І твердо виступували на марші преторіянці імперії: "Требую Саюза!" Під акомпанемент північного сусіди: — Хочемо імперії на чолі зі старшим братом, бо ж не стало рабської дармової сили, зокрема, української, на будовах безкрайого Сибіру.

*"Буде нас, мамо, по горах, по долинах,
по чужих країнах..."*

Свідомість існування рабом труїла душі українських поетів. Звідси печаль, гірка слізоза, пронизлива безпосередність вислову у багатьох — з числа репресованих червоним фашизмом. Обмаль у мене життєвих координат Кузьми Івановича Грищенка. Народився в с. Хотянівка над Десною, у 1918 р. Закінчив київське педучилище. Вчителював, але недовго. Розпочалась війна. Юнака мобілізують на фронт. Жахливий бій з німецьким окупантам, полон. В Німеччині з концтабору, приреченого на знищенння Кузьму Грищенка, вирятовують українські емігранти: їх заполонили поезії полоненого. Ще ж до війни на вірші Грищенка звернув увагу Максим Рильський, вчителем-поетом заопікувався Михайло Стельмах. Радив готовити збірку. І книжка лірики вийшла, але в празькому видавництві "Пробоєм", напочатку 1944 р., як свідчення любові автора до України. Освячена увагою відомого поета Святослава Гординського. "Гримлять дороги" — так назвав К. Грищенко свою першу ластівку, видавши збірку під прибраним ім'ям Олесь Журба... І вже й затихли останні постріли над руїнами Берліна, а совєтські людолови ще довго займались полюванням на біженців, особливо на українську інтелігенцію. Аби запроторити до Сибіру, а при нагоді й розстріляти. Так загинув відомий перекладач Микола Іванів, поет Василь Алешко... І все ж у втікачів виникали сумніви: народ, який вистояв у пекельній битві, по війні, здавалось уже не буде рабом! Таж сам Вождь (правда, при перших пострілах) заволав: "Братя и сестри!!!!" І молодий поет повернувся в Україну, аби...

отримати за свої вірші судовий вирок — "розстріл" з заміною на 25 років каторжних робіт...

Ми, занумеровані "зеки", зустрічались на задротованій рудні у горах Норильська — на початку 1953 року. Завжди привітний, наче вибачаючись за свої недуги, Грищенко розповідав про пережите, читав вірші. Аби оклигав, його примусили вартувати на будові дошки, мав щось і на зразок сторожки, де й писав потай. Звісно, це не затаїлось від стоокого дракона сталінського режиму. І знову карцер, етап — дорога в невідомість... І якось таки поет витримав усі пекельні кола, і в 1956 році повернувся на рідну землю. Працював над віршами, дещо й опублікував. А далі — Кузьму Грищенка загадково збила машина. Випадковість чи зумисність — хто скаже? Тепер, коли знищення неугодних справді стало "модою"...

У книзі-антології "З облоги ночі" відомий поет Микола Самійленко подав дещо з творчого доробку К. Грищенка. У мене залишились записи низки віршів загиблого. Автор помер 27 квітня 1973 р. Можливо, він би щось правив, але я пропоную читачам, так як воно читалось за дротами... І якщо Україна стане таки Державою справедливості — на скрижалах пам'яті буде вписане й ім'я українського поета-страдника, сина голубої Десни Кузьми Грищенка (Олесь Журба).

Василь БОРОВИЙ, м. Харків

Кузьма ГРИЩЕНКО

* * *

*"Запрягайте коні в шори..." —
А де ж ті коні?
Тільки снігу вічні гори
В тундрі на припоні.*

*"Ta й поїдем доганяти..." —
А кого, не знаю,
Бо не чути запах м'яти
Степового краю.*

*I нема, немає зможи
Юність наздогнати, —
Переплутались дороги,
Як тюремні грани.*

1953

* * *

*Друг мій упав на сніг.
— Тяжко, не можу йти...
Впала слізоза до ніг —
Рештки його мети.
Б'ються вітри в дроти,
В іх же нема доріг!...*

*Скільки вже вас, брати,
Впало на чорний сніг.*

*Місяць пряде біду,
Ломить мене недуг...
Може, і я впаду
Так, як упав мій друг.*

1953

МАТЕРІ

*Занудьгував я, мамо, за тобою,
І сни про тебе в'яже тьма ночей:
Ти чайкою літаєш наді мною,
Голубкою сідаєш на плече.*

*Воркуєш про майбутні наші стрічі,
Тревожишся... не можу пригадати...
Так піжно заглядаєш мені в вічі,
Як тільки може мати заглядати.*

*Ти мріла вік прожити з любим сином,
Але життя складалось не таким.
Турботи ти сни гірким покрились димом,
Та я і сам згубився, ніби дим.*

*I тільки спогад збуджений, мов птиця,
Торкнеться ран підбитими крильми
Про юнь мою, що наче блискавиця
Згубилася за обрієм пітьми.*

1950

МОЄМУ БАТЬКОВІ

*I ходять слухи по селу,
Недобрі оті слухи,
Що син попав у кабалу —
Туди, де білі мухи...*

— Який же це?
— А той, поет,
Що взяв Тишкову Гальку... —
Шумить над ставом очерет,
Знайомий мені змалку.

— За що ж його?
— Мо', вбив кого?...
— Та ні, другі напасті:
Він, кажуть, чула, був того...
Писав щось проти власті...

— Ой, що ви, кумонько, брехня!
Він, кажуть, банк ограбив!...
І слухає моя рідня
Слова дурної баби.

1953

* * *

*Ти не дивуйсь, що сиві уже скроні,
Ти не болій, що я так постарів...
То, може, я апостолом з ікони
Дивлюсь на сльози наших матерів?...*

1949

ГАННА ЧЕРІНЬ. ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОРТРЕТ

Недавно у Тернополі у видавництві "Лілея" з'явилася монографія Петра Сороки п. з. "Ганна Черінь. Літературний портрет".

У монографії автор П. Сорока, старший викладач Тернопільського Педагогічного Інституту, поет і літературознавець, розглядає творчість Г. Черінь, авторки кількох збірок поезій, повісті, роману у віршах, гуморесок, трьох книг репортажів і багатьох дитячих книжок.

Науковим редактором цього видання є академік, доктор філологічних наук Роман Гром'як, який є також і автором післяслова.

Книжка розрахована на викладачів вищих навчальних закладів, вчителів, студентів і всіх тих, які цікавляться розвитком української літератури.

Книжка коштує \$12.00 і можна її замовляти на адресу:

Halyna Pankiw
652 Norwood Street
Port Charlotte, FL 33952, USA

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т. зв. "Вічний Фонд Українського Цвінтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прікрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесенні останків (праху) з інших цвінтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

"ЧЕРЕЗ РОКИ, ЧЕРЕЗ ВІКИ..."

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРІ: У 7 томах / НТШ, НАН України;
Головний редактор Василь Маркусь. — Київ — Нью-Йорк—Чікаго—Мельбурн, 1995. — Том 4
(Австралія—Азія—Африка). — 252 с., ілюстрації. — Тираж 10,000 прим.

ХХ століття для України — це ще й доба Енциклопедій. Настав час зібрати, узагальнити, зберегти — і донести до свого народу та інших народів світу досвід багатьох віків. І багато що у цій справі нині робимо вперше.

Томом "Австралія. Азія. Африка" започатковується видання Енциклопедії Української Діаспори (ЕУД), яка також має охопити США, Канаду, Південну Америку, Європу та країни колишнього СРСР. Ця праця твориться спільними зусиллями діаспори та України.

Четвертий том містить бл. 800 гасел. Понад 95% матеріялу присвячено українській етнічній спільноті в Австралії. Знаходимо тут і загальні статті про міста, країни та континенти, інформацію про українські установи та об'єднання, і, звичайно, біографічні довідки про багатьох діячів... А втім, докладніше ознайомитися із змістом книги читачі зможуть, звернувшись до самої Енциклопедії безпосередньо, а тут зипинимося насамперед на тому, про що ЕУД не згадала. До того ж, як повідомляє у передмові професор Василь Маркусь, передбачаються і наступні перевидання — тож "будь-які поправки до надрукованих тут даних були б дуже побажані". Не повторюватимемо тих зауважень, які вже подав Іван Ільєнко у київській газеті "Літературна Україна" (1996, 29 лютого).

Почнемо з псевдонімів. Під гаслом "Африка" розповідається про участь письменника Юрія Будяка в англо-бурській війні 1899–1902 рр. — і подається: "псевд. Ю. Покос". Але ж Покос — це якраз справжнє прізвище Ю. Будяка! У статті про С. Парамонова згадано про його російськомовні публікації, але навіть не названо прізвище, яким їх було підписано — адже не всі знають, що російський дослідник, автор багатьох книжок Сергей Лесной і український Сергій Парамонов — одна й та сама особа. Довідка про відому поетку починається так: "ЧОРНОБРИВЕЦЬ (ЧОРНОБІЦЬКА, також ЧОРНА) Олена, псевд. Лідія Далека...". То котре ж із трьох названих прізвищ — справжнє? Збірник "Дванадцять місяців. 1996" (Київ, 1995, с. 54) повідомляє, що Галина Чорнобицька та Лідія Далека — літературні імена Олени Кобець, яка також мала псевдоніми Ліда Гадай, Д. Лагода, криptonіми Г. Ч., К. Л., Л. Г. У журналі "Слово і час" (Київ, 1995, ч. 9–10) Марко Павлишин називає ще один псевдонім письменниці — Ольга Катран. Всю цю інформацію необхідно перевірити — і внести до енциклопедичної статті уточнення та доповнення! Г. Чорнобицька є ще й авторкою не згаданої в ЕУД книжки віршів для дітей "Забавки" (Торонто, 1970).

Взагалі варто було б розширити бібліографічні списки, що додаються до деяких гасел: у статті "Лі-

ТЕРАТУРА" серед антологій українського письменства Австралії назвати ще "Рідні голоси з далекого континенту" (Київ, 1993), у статті "ПЕЛЕНСЬКИЙ Євген Юлій" — присвячений цьому вченому збірник, виданий НТШ у Львові 1994 р. Адже том ЕУД підписано до друку вже значно пізніше — в листопаді 1995 р. У довідці про Василя Єрошенка навіть не вказано, що його твори були написані японською мовою (а деякі — есперанто та китайською). Список літератури про цього письменника обмежується лише однією газетною статтею. Ів. Ільєнко у згаданій вище рецензії назвав цілу низку публікацій про Єрошенка Надії Гордієнко-Андріянової — до них ще можна долучити "Невідомі листи Василя Єрошенка" у журналі "Україна" (1987, ч. 28). А ширшу бібліографію можна знайти у книзі російського автора О. Харьковського "Человек, увидевший мир" (Москва, 1978). Енциклопедії, з огляду на обмеженість обсягу, не можуть всебічно висвітлювати те чи інше питання — саме через це є й існує необхідність приділяти належну увагу бодай найголовнішим джерелам, в яких можна знайти додаткову інформацію.

Ще варто зупинитися на державі Ізраїль. Не так часто з'являються в ній українські письменники. Тож якщо про поета Мойсея Фішбейна, який, лишаючись ізраїльським громадянином, живе в Європі, окрема стаття буде в іншому томі, то тут його принаймні слід було згадати у загальній статті "Ізраїль". Кілька років тому в цій країні оселився також не згаданий в ЕУД прозаїк Михайло Польовий (Бронштейн).

Енциклопедія розповідає і про мандрівників, що походять з України. Але ні окремим гаслом ні в статтях "Африка", "Китай", "Океанія" не ввійшло до ЕУД ім'я українця із Ніжина Юрія Лисянського, який разом з Іваном Круzenштерном очолював навколосвітню подорож у 1803–1806 рр.

У статті "Єрусалим" не була б зайвою згадка про професора Київської духовної академії Якима Олесницького — автора книги "Іерусалимъ и его древніе памятники" (1875) та багатьох інших праць про Святу Землю, який чотири рази відвідував Палестину з метою наукових досліджень; а в статті "Індія" — про журналіста Олеся Бенюха, котрий кілька років прожив у цій країні й спільно з Даршаном Сінгхом написав книжку "Від Гангу до Дніпра: Записки прочан" (англійською мовою — Бомбей, 1969; укр. переклад — Київ, 1972).

На жаль, жодного разу не згадано в Енциклопедії про письменника Олеся Досвітнього (О. Скрипалья-Міщенка) — під час 1916–1918 рр. він двічі перебував у Китаї (і згодом на китайському матеріалі створив цілу низку новел), а також був кореспондентом

газети "Нова Рада" (виходила у Сан-Франціско) в Японії.

Серед осіб українського походження можна було б назвати і відомого громадського діяча та письменника з острова Реюньйон Бориса Гамалію. Його поезії у перекладі з французької мови друкувалися в антологіях "Поезія Африки" (Київ, 1983) та "Заграва" (Київ, 1989).

Залишається шкодувати, що поза енциклопедичними персоналіями лишилися:

Марія та Михайло Гояни — меценати, добре знані тепер і в Україні;

Ірина Наріжна — поетка, жила в Австралії. Авторка збірки "Настрої" (Прага, 1936), віршованих казок "Як зла цариця предоброю стала" (Львів-Краків, 1942) та "Як Панас на узлісі кізку пас" (Гайденау, 1946; Торотно, 1973 й інші видання) — остання книжка, як свідчить Дмитро Нитченко, мала особливий успіх (див. збірник: Історія українського поселення в Австралії. Сідней, 1990, с. 29);

Юрій Пустовойтів (Мандрик, 1939–1986); українсько-єврейського походження — поет, перекладач, публіцист, дослідник історії УПА. Писав українською та російською мовами. В СРСР був ув'язнений за участь у підпільному русі. Згодом жив у Ізраїлі, 1986 р. в Єрусалимі у його перекладі російською мовою було видано книжку вибраних поезій Яра Славутича (див. також: Яр Славутич. Українська література в Канаді. Едмонтон, 1992, с. 314–315);

Василь Федорко (1892–1977) — сотник Армії УНР, довгий час очолював Український Клуб у Веллінгтоні (Нова Зеландія), з 1960 р. жив у Австралії, автор "Спогадів з часів визвольної боротьби 1917–1921 років" (Мельботн, 1973).

Також хочеться привернути увагу авторів енциклопедії до імен й творів письменниці (про неї не згадала й Українська Літературна Енциклопедія, а ЕУД ще має нагоду зробити це в томі "Канада") Марії Кременярівської (Цимбалюк-Кавун). У 30-их роках в Кременці вийшло три книжки її повістей. За радянських часів письменницю було ув'язнено, а згодом вислано на "спецпоселення". У 70-их роках на запрошення родичів переїхала до Австралії (там друкувалася в альманасі "Новий обрій"), а потім до Канади. Про її життя розповідає стаття Г. Чернихівського у київській газеті "Друг читача" (1991, 25 вересня).

В Енциклопедії є згадка навіть про радянських дипломатів та військових українського походження, що служили в країнах Азії та Африки. То тим більше треба назвати таких цікавих людей, про яких тут розповідаю.

В цілому ж нове видання є, безперечно, вдалим. Тож маємо привітати авторів та видавців із успіхом і побажати скорішого виходу наступних томів.

У статті використано українські видання Австралії, за надання яких дякую Юрієві Ткачу — власникові видавництва та книгарні "Байда".

Автор, червень 1996 р.

13-ИЙ ЗЇЗД ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВОСЛАВНИХ СЕСТРИЦТВ

17–18–19-го травня відбувся 13-ий З'їзд Об'єднання Українських Православних Сестрицтв у США, в Бевнд Брук, Н. Дж. На з'їзд прибули делегатки 14-ох відділів сестрицтв.

У з'їзді взяла участь голова СФУЖО Оксана Соколик і заступниця голови СФУЖО в США Наталя Даниленко.

З'їзд відзначив 35-ліття заснування ОУПС та 10-ту річницю трагедії Чорнобиля. Преосвящений Владика Антоній відправив панахиду над могилкою внучки письменника Євгена Сверстюка, яка відійшла у вічність після неуспішного лікування в Нью-Йорку в 1990 році на 4-му році життя.

Голова СФУЖО виголосила на з'їзді доповідь та оглянула також Музей при Церкві-Пам'ятнику. ■

АЛЬБЕРТА — УКРАЇНА: ЗВ'ЯЗКИ МІЦНІЮТЬ

Ширяться, поглиблюють і змінюються зв'язки, ділові і політичні зв'язки між провінцією Альберта і Україною. Лише за останніх кілька місяців у цій провінції побували делегації і представництва з України: Києва, Полтави, із Закарпаття. Чимало представників ділових кіл Альберти побували в Україні. Було укладено кілька взаємогідних угод щодо добування і пошукув нафти та газу в різних регіонах України.

Протягом 10-ти днів у Києві гостювала делегація управління громадськими школами Едмонтону.

Наши представник в Альберті журналіст Юхим Красноштан попросив члена делегації управління громадськими школами Едмонтону, менеджера, д-ра Бориса Оскіна відповісти на кілька запитань з приводу цієї першої візити. Всі відповіді можна звести до основного:

"Треба сказати, що, незважаючи на всі негаразди, Україна живе, трудиться, вчитися. Отож є всі перспективи на майбутнє."

С. КРАСНОШТАН

ПРЕСОВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ СФУЖО

1) З нагоди 10-ої річниці трагедії Чорнобиля СФУЖО проголосило "25-ий літературний конкурс ім. Марусі Бек для дітей і молоді на тему: *Що я знаю про Чорнобиль*". На конкурс прийшло 226 творів з Канади, Америки та України. Твори оцінюють члени журі: пані Ярослава Зорич, Світлана Кузьменко та Леся Храплива-Шур.

2) В червні відбулася 105-та Річна Інтернаціональна Конвенція Генеральної Федерації Жіночих Клубів в Нешвіл, Тенесі. Наталя Даниленко — заступниця голови СФУЖО виступила з інформативним словом про працю СФУЖО в останньому році. СФУЖО дістало від Генеральної Федерації два признання за свою працю: від Міжнародного Департаменту Збереження Довкілля (за працю для Чорнобиля) та за співпрацю з журналом "Клабвумен" — Clubwoman (за статтю про працю СФУЖО і Чорнобилем, січень/лютий 1996 р.). ■

"Нові Дні", жовтень 1996

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ СХВАЛЮЄ АНГЛОМОВНЕ ВИДАННЯ "ІСТОРІЇ УКРАЇНИ–РУСИ" М. ГРУШЕВСЬКОГО

25 травня 1996 року відбулася нарада Дирекції Освітньої Фундації Петра Яцика з директором Канадського Інституту Українських Студій, д-ром Зеноном Когутом і д-ром Франком Сисином — головою Центру Досліджень Історії України ім. Петра Яцика, для обговорення стану праці над англомовним виданням монументального 11-томного твору Михайла Грушевського "Історія України–Руси" та проблем, які постають перед організаторами.

Англомовне видання "Історії" Грушевського є сьогодні найбільшого значення науковим проектом українців. Його метою є виправити викривлене ставлення світу до України та внести важливі корективи до розуміння світової історії. Він має визначальне значення для розвитку досліджень історії України на Заході, де в багатьох сферах досі панує уявлення про Україну як частину Росії, повністю залежну історично, мовно й культурно від "старшого брата". Грунтована наукова праця М. Грушевського, що спирається на велику кількість світових історичних джерел, заперечує цей міт, простежуючи окреме й своєрідне існування українського народу впродовж століть. Спеціялісти вважають її одною з найкращих історій будь-якої країни у світі.

Англомовне видання "Історії України–Руси" призначено для наукових інститутів, університетів і найвищого рівня урядових органів усіх країн світу, за посередництвом яких ця фундаментальна праця впливатиме на політичне й культурне ставлення світу до України, краще розуміння її історії та процесів, які відбуваються в Україні сьогодні. Це видання дозволить також англомовним українцям у всьому світі краще зображенії своїх історично-культурних коренів.

Видання перекладу "Історії" Грушевського було основоположною ідеєю Петра Яцика, яка в 1989 році привела до створення Центру Досліджень Історії України при КІУС-і. До його пожертви 1 мільйона доларів альбертський уряд додав 2 мільйони доларів, згідно з тодішньою програмою "Matching Funds", і проценти з цього вічного фонду дозволили найняти спеціялістів, які ведуть сталу професійну працю над складним процесом перекладу й редактування. Підсилені дотацією від американської наукової фундації NEH та кількома іншими пожертвами, ці фонди оплатили працю над редакцією 1-го тому, що появиться в друку в 1996 році, дозволили закінчити переклад томів 2, 3, 7 і 8 та частково виконати переклад томів 4, 6 і 9 (ч. 1 і 2). Том 7 буде надрукований влітку 1997 р. В загальному завершено переклад понад 65% тексту.

Зваживши на цінність цієї праці і її вплив на формування позитивної світової думки про Україну, учасники наради наголошували на тому, що переклад "Історії" треба видати якнайшвидше, щоб вона могла гідно представляти незалежну Україну перед світом. Але для цього потрібно найняти більше перекладачів та редакторів і знайти гроші на оплату коштів друку,

а це неможливо зробити на основі щорічних відсоткових приходів.

Тому організатори видання звертаються до української громади в діаспорі з закликом підтримати цей надзвичайно важливий проект своїми щедрими пожертвами й таким чином стати активними учасниками процесу формування нової світової концепції незалежної української держави! Усі жертвовавці, індивідуальні чи корпораційні, які внесуть пожертви в сумі \$100,000 або більше, будуть вважатися фундаторами друку одного тому "Історії України–Руси" і їхні імена / назви будуть назавжди вписані на титульній сторінці спонсованого тому, як підтвердження їхньої патріотичної мудрости і щедрого вкладу в здійснення цієї великої справи. Важко уявити собі кращий пам'ятник, який людина або фірма могла б залишити по собі! Організатори видання пошукають 11-ох таких спонсорів, що стануть відомі в міжнародних державних і наукових колах як визначні українські меценати; їхні імена / назви прославляться серед майбутніх поколінь українців! Організатори закликають також складати менші пожертви на покриття коштів перекладу й редактування. Імена / назви цих жертвовавців будуть надруковані в пропам'ятній брошурі й поміщені в українській пресі.

Видання "Історії України–Руси" — це надзвичайно важливе завдання, яке вже виконується професійними спеціялістами, але завершення якого треба спішити! Організатори закликають всіх українців, які бажають справжнім конкретним ділом причинитися до виправлення віковічних перекручень української історії і радикально вплінути на нове ставлення світу до України та її народу, пересилати чеки, вписані на:

"CIUS - Hrushevsky project"

на адресу:

"Hrushevsky Project"
Canadian Institute of Ukrainian Studies
352 Athabasca Hall
University of Alberta
Edmonton, Alberta T6G 2E8

(Додаткові інформації про проект видання "Історії України–Руси" можна отримати в: бюрі КІУС-у (Едмонтон) на тел.: (403) 492-2972 або факс: (403) 492-4967 і в Освітній Фундації Петра Яцика (Міссісага) на тел.: (905) 238-0467 або факс: (905) 625-8445. Ми підтримуємо заклик керівників КІУС-у до тих, хто спроможний стати фундатором англомовної "Історії України–Руси" М. Грушевського, тим більше, що п. П. Яцик отримав за свою ініціативу в цій справі відзначення Президента Л. Кучми, який погодився написати до англомовного перекладу свою передмову. — Редакція.) ■

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Учасникам конгресу Міжнародної асоціації україністів; Віце-прем'єр міністрові І. Курасові; Адміністрації президента; Президії Академії Наук.

...Звернутися до світової громадськості і вищих органів державного управління мене змусило кричуще ігнорування "Закону про мови" директором Інституту української мови (!) товарищем Тараненком. (Колишнього партторга інституту мовознавства паном не назвш!) Так, досі бухгалтерія вище згаданого Інституту веде діловодство російською мовою, бланки звітів та табелі, протипожежна наочна агітація — також мовою північного сусіда. А що ж сам Тараненко? За все життя цей доктор і професор видав 1989 р. одну-єдину книгу і ту по-російському. З 1992 до 1995 року робоча група під керівництвом видатного мовознавця сучасності А. Бурячка (лавреата премії ім. І. Огієнка) працювала над польсько-українським словником. 1996 р. ця тема стає рівнянням гр. Тараненка була заморожена, а всі на ній працюючі перекинуті на російсько-український словник. Пояснювалося це відсутністю фінансування з Польщі (?!). Цікаво запитати у "шановного" директора: "Чи платить йому Росія за проведення політики русифікації, чи, хоч би за цей словник?" Якщо платить, то все ясно — на чиєму возі їде того пісню і співай! Якщо ж ні, то це означає, що іржа поросійщення в нього в'їлася за час його навчання у Дніпропетровському державному університеті настільки, що її не можна вичистити за п'ять років незалежності...

Загалом, мені не зрозуміло навіщо працювати над російсько-українським словниками зараз, коли їх було завше, як гною і за радянської влади і, вже у вільній незалежності. Натомість польсько-український словник такого обсягу виходив 1956 р. тиражем аж 3,000 прим., а українсько-польський на терені Радянської України не виходив ніколи. Для порівняння: у Москві було видано польсько-караймського словника накладом 10,000. Отже, ми себе виявляємо, поважаємо менше ніж карайми. А, може, нас менше, аніж їх?

Цей рік ознаменувався у нашому Інституті проведеннем плянової атестації і цікавленням національних кадрів, а також скороченням штатів. Так, у результаті злиття відділів було ліквідовано відділ граматики, на чолі котрого стояв член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець і приєднано його до відділу історії мови, який очолює інший член-кор. В. В. Німчук. Мало цього, пан Вихованець не був включений до складу атестаційної комісії (на відміну від усіх інших, як теперішніх, так і колишніх керівників структурних підрозділів). Хто ж не був атестований? За атестацію пфор. А. Бурячка голосувало 5 осіб, проти — теж 5. І це проти людини, яка крім наукових ступенів є членом Центрального правління товариства "Просвіта", стояла біля джерел товариства рідної (української) мови. Ситуація — патова. А ось — не патова. Л. Т. Масенко — дочка українського письменника на короткий час репресованого за часів Сталіна Тереня Масенко: за — 4, проти — 6 (на посаду старшого

науковця), Олійник, Козирєва: за — 4, проти — 6 (на посаду молодшого науковця), Маловського: за — 4, проти — 6 (на посаду старшого ляборанта).

А тепер подивімся хто голова Комісії з питань атестації — заступник директора Інституту — росієць за фахом (і за освітою та дипломом ВАК-у) В. Брицин. Це людина, котра була заступником голови оргкомітету конференції "Язык и культура", котра проводилася "Інститутом української мови НАН України" всі матеріали якої і програми видрукувані були "общепонятною" мовою. В цій справі також брав участь і "Київський університет ім. Тараса Шевченка". І це вже п'ята така конференція, мабуть, на означеннянні п'ятої річниці незалежності України. З такою ганьбою навіть за часів радянської влади намагалися "не висовуватися", а тепер — свобода, тобто можна все! А хто ж ще у складі комісії? Видатний дослідник перекладів мови Леніна, гр. Жайворонок (який не є і ніколи не був керівником структурного підрозділу), Железняк — ономаст-русифікатор, Симоненко, Багмут — керівники скасованих структурних підроздірів глибоко пенсійного віку (тобто повністю залежні від директора), Єрмоленко С. Я. — зав. відділом культури мови. Всі ці люди голосували проти мене, і проти всіх інших. Лише на професорові Бурячкові у когось одного здригнулася рука! У цей же час в засіданнях комісії не брав участі сталий опонент директора проф. Гриценко, позаяк засідання проводилися спеціально саме тоді, коли він був у відрядженні...

м. Київ-68, вул. Гончарова, 8, кв. 2
Маловський Роман Мар'янович

Текст друкуємо скорочено. Додатки, які вказують на ведення бухгалтерії в Інституті Української мови мовою російською не репродукуємо. Гляньте на мову вступних квитків до відновленого палацу Культури чи до Театру ім. Івана Франка в наступному числі й дещо багатьом стане ясне. — Ред.

ЗАЯВА для НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРЕСИ

Канадський журнал "Нові Дні" (за грудень 1996 р., ч. 537) надрукував мій твір "За неї душу погублю!" (а у підзаголовку: Роздум до дня смерті Григора Тютюнника). Це мое політичне звинувачення комуністичної імперії зла у причинах самогубства письменника, який у своїх творах викривав її завуальовані злочини.

Є рукопис моїх розділів і в портфелі "Літературного Львова", але допис тут не був надрукований (уже був — Ред.).

Редакція "ЛЛ" в газеті ч. 47-48 (та й "НД", ч. 555. — Ред.) опублікувала на цей мій "канадський" твір критичний "лист" П. Черненко-Тютюнник під заголовком: "А чи незабагато чорної фарби?" Увага читача концентрується на "доказах", в дусі того, що я ніби-то вважаю (і називаю) всіх українських дівчат (навіть нецілованих!) "покритками", Шевченковими Катеринами. Але до самого кінця "листа" — ані слова про комуністичну імперію зла і про самогубство видатного українського письменника Григора Тютюнника! Авторка названого "листа" колишня комуністка з 40-річним партстажем і радянська номенклатурниця, вона явно вилазить з комуністичних окопів для нанесення мені підступного удара...

Додам ще: "лист" друкувався редакцією в лютому місяці, хоч тут було відомо, що я знаходжуся в лікарні в кардіологічному відділенні: звідси я посылав сина і дружину до редакції "ЛЛ" купити мені газети.

Публікація провокативного "листа" є цілеспрямованим ударом Посткомуністичного Правління Спілки Письменників проти мене, антикомуністичного письменника і автора роздумів про життя і смерть Григора Тютюнника...

Не зважаючи на місячне лікування у спеціальних лікувальних закладах, весь цей час почиваю себе на межі Третього Інфаркту, оскільки два я вже мав.

Прошу надрукувати цю мою заяву до Незалежної Преси на сторінках Вашого шановного часопису!

Оскільки мої взаємини з "Літературним Львовом" склалися дуже дивно, я мушу звернутись з копією цього листа до інших органів преси, а також до канадських "Нових Днів", редакції, яка упродовж трьох років співпраці знає мене як правдивого антикомуністичного письменника.

Олег Коцюба, Львів

Моя адреса: Україна, 290901, Львів-1, вул. Ягідна, 7/2
Олегові Коцюбі

Поскільки стаття О. Коцюби про Григора Тютюнника друкувалася вперше в "Нових Днях", — ми не могли не помістити відповіді П. Черненко-Тютюнника на цю статтю і в "Нових Днях". Але відомо, що погляди авторів "не конче висловлюють погляди редакції". — Ред.

ПРО "УНІВЕРСИТЕТ ім. ГІТЛЕРА"

Шановний Пане Далярний!

Повідомляю Вам приемну новину, до якої Ви і "Нові Дні" маєте пряме відношення: в (харківському) "Українському засіві" надруковано половину моого роману "Університет імені Гітлера" в ч. 1-3, 4-6. Решта буде завершена друком до кінця року.

Як знаєте, подія ця почалась у 1991 році: у Вашому журналі "Н.Д." було надруковано оповідання "Гітлер-зупле! Гітлерзуппе!", а пізніше окремий розділ роману "Німецькі мужчини". Там же перша в моєму житті замітка щодо недоречності у гітлерюнгах "довгих патлів..."

То був початок "ланцюгової реакції". Її підхопив редактор "Літературного Львова" Богдан Смоляк, а логічним завершенням цих подій було прийняття головним редактором "Українського засіву" романа до друку...

Огакі новини. Доволі широко друкують мої твори в "Літературному Львові", навіть виплачують гонорар, за який можна купити 2-3 буханці хліба...

Шкода, що Ви так і не спромоглися надрукувати статтю про "Вільде"...

О. Коцюба, Львів

Приємно візнати, пане Коцюба, що наші скромні заокеанські "Нові Дні" мають дедикій вплив і на редакторів видань в сучасній Україні. Хоч втримувати нам не українськомовний, а таки український журнал у Канаді нині нелегко, а все ж таки триматимемо його поки мо-

жливо. Бажаємо вам злагоди з редакторами і творчих успіхів у нинішній українській пресі. — Ред.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Пробачте мені, що я Вам придаю більше праці. Я розумію, що у Вас лишнього часу немає. Я проживаю в Австралії від 1949 року. Ми маємо тут багато різних організацій, церков та народніх домів. Але в нас нема демократичної преси. Виходить у нас 2 тижневики, 1 місячник та 1 квартальник. Але ніодин з цих часописів об'єктивно написаної статті чи то листа не помістить. Вони такої думки, що наші провідники непомильні. Я Вам подам декілька прикладів. В. Шумський пише, що М. Сциборського і Сеника-Грибівського в серпні 1941 р. в Житомирі вбили німці. Це не відповідає правді... Німці затримали вбивника. В нього був паспорт на ім'я Козій. По закінченні війни, Козій подав до відома, що в нього паспорт був забраний бандерівцями, після переходу советсько-німецького кордону в 1940 р. Роками бандерівці твердили, що це робота большевиків. Тепер твердять, що німців.

Т. Павлюк в тестаменті записав 50% свого маєтку на старечий дім, 25% на УАПЦ та 25% на УКЦеркву. Маємо Т. Павлюка повище згадані установи забрали. Але тепер нема кому відслужити панаходу по покійнику та нема кому доглянути за могилою бл. п. Т. Павлюка. Зверхник УАПЦ заборонив служити священикові УПЦ-КП. Звичайно, тут вина парафіян, що не стали в обороні настоятеля. Зверхник УКЦ заборонив розповсюджувати місячник "Патріярхат", який виходить у Нью-Йорку. Між іншим, я читав цей місячник. Нема там нічого антирелігійного. Напевно він заборонив через те, що редакція помістила листа ігumenі та двох священиків з його Єпархії. В цих листах була зачеплена його особа. Дивні чудеса творяться в нас. Але наша місцева преса про це мовчить. Пригадуються мені наші ділівські табори в Німеччині. Там також не вільно було писати всього. Управа таборів також займалася цензурою.

З правдивою пошаною до Вас.

Антін Данилюк

Шановні друзі!

Пише Вам вчителька української мови школи-гімназії ч. 2 ім. І. Я. Франка з мальовничого міста Умані на Черкащині. Я прагну разом з учнями моого 7Д класу глибше і багатогранно вивчити і осмислити історію нашої неньки-України, пізнати її самобутню культуру.

Але нашого цвіту по всьому світу. То ж ми хочемо зав'язати дружбу, листування з нашими братами-українцями здалекої Канади, дізнатися про ваше життя, про те, як Ви бережете і примножуєте національні традиції.

Ми з нетерпінням будемо чекати від Вас відповіді. Про себе докладніше розповімо в наступних листах.

Прийтіть від нас щирі вітання і побажання всього найкращого в житті!

Зоя Іванівна Кондратюк і 35 гімназистів 7Д класу

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ДВА ЗАПОВІТИ А. БЕРЕЗНЯКА

Анатолій Березняк народився 21-го жовтня 1935 р. в Макіївці-Донбас, в родині розкуркулених, які походять з села Горіславці, Кременчуцького району на Полтавщині. Втікаючи від переслідування НКВД як "ворогів народу", родина оселилась в Донбасі.

Перетерпівши різні лихоліття совєтської системи, діждалисі нової окупації — гітлерівської. Все ж таки, прийшлося утікати на Захід від навали вже знаних "визволителів" і брутального НКВД. Переживши ДП-івську тaborянщину, вирішили вийти у далеку незнану нову батьківщину Австралію. Тут Анатолій закінчив бухгалтерську школу, по закінченні якої за цим фахом і працював.

В громадському житті він був активним членом багатьох організацій: Української Громади Вікторії, Парафіяльної Ради УАПЦ, секретарем Консисторії, скарбником, членом кооперативи "Дністер", членом управи МОВ та інших.

Покійний завжди підтримував українське шкільництво, молодечі організації, українську пресу та всі громадські акції різних допомог як на потреби в еміграції так само й допомоги в Україну...

Як особість, покійний був доброго і лагідного характеру, і справді як сказав В. Мельниченко: "...тіжко знайти таку особу, яка б скаржилася на нього..."

Анатолій душевно переживав за наші еміграційні непорозуміння, як рівно ж і міжконфесійні та в лоні Української Православної Церкви. Він бажав і дбав за МИР і ЄДНІСТЬ в українській національно-громадській родині і сам був взірцевим прикладом до наслідування.

Його остання воля Заповіту була: "Щоб син Грицько заграв і заспівав над його монилою — "Чуєш брате мій..." та щоб був похований нашим духовенством УАПЦеркви, яке прагне до поєднання з рідним Київським Патріярхатом Української Православної Церкви. В разомах він говорив: "Щоб була збережена Українська держава, то наші Церкви повинні бути об'єднаними під одним проводом Київського Патріярхату і діяти разом для свого збереження."

Він не відкидав ідеї, що настане час, коли наша УГКЦерква з УПЦерквою будуть разом — одно.

Покійний тіжко переживав отої штучно створений хаос на тлі "канонічності" тими, які самі себе визнали не канонічними і пішли на пересвяту до чужої патріярхії.

Не дивлячись на всі погрози "правовірних", наша патріотка — засłużена співачка Людмила Березняк вирішила виконати волю заповіту свого чоловіка і запросити на похоронний чин священиків-послідовників святої ідеї Національної Автокефалії матірної УАПЦер-

кви формaciї 1921 року, яка була не тільки ідейно-духовним відродженням українського народу, а і відродженням державного духа під проводом Великого Митрополита-мученика Василя Липківського.

10-го травня 1996 р. утrenю — Заупокiйну Літургiю відправив о. Іван Пащуля під гарний, душевно настроєвий спів хору під керiвництвом Філонiли Габелко, чин похоронної Служби провадили о. Борис Стасишин і о. Петро Косацький, при участi о. Юрiя Семенчука та о. Василя Касяна.

Треба зазначити, що в хоровому спiвi велику допомогу виявили члени хору УКЦеркви з участю iх диригента п. Костюка.

Надгробнi промови виголосили: о. Борис Стасишин, о. Петро Косацький, о. Василь Касян, о. Юрiй Семенчuk, вiд МОВ промовляв Iван Хоменко та iншi. На жаль, син Григорiй не спромiгся виконати волi заповiту батька i пiсня "Чуєш брате мiй..." пролunaла з радiорекордера.

На поминальнiй тризni, зорганiзований Сестрицтвом, виступало багато промовцiв, якi стверджували, що МИ втратили Людину з великої лiтери, що ця втрата вiдчується в наших органiзацiях...

Обiд закiнчився молитвами отцiв i спiльною молитвою Отче наш. Багаточисленна громадськiсть в смутку розходилась...

Славної пам'ятi покiйний Анатолiй осиротив свою улюблену дружину, яка за цей рiчний перiод часу похоронила матiр Анатолiя, свою матiр i тепер настигла пeредчасна смерть чоловiка... Покiйний осиротив дочку Наталку, сина Григорiя, зятя Миколу та внуkів Матвiя, Маркiяна i членiв органiзацiй до яких належав.

Царство Йому Небесне! — Нехай зi Святыми спочиває! — Австралiйська земля нехай Йому буде легко!

Сл. п. Н. БУКОВСЬКИЙ

"Чуєш брате мiй, товаришу мiй,
вiдлiтають сiрим шнурком журavli u варій..."
Б. Лепкий

Так нашему журавлевi стерлись крила на 91-му роцi життя i Nikander Буковський вiдiйшов у вiчнiсть 19 липня 1996 р. Похоронено його 23 липня iз Української Православної Кatedri у Саскатунi.

Пiсля похорону, у катедральнiй залi вiдбуvся поминальний обiд. Господарем був д-р С. Дершко, який у своєму словi висловив подяку Всеviшньому за дар спiв-життя з покiйним, якого обдарував Вiн багатьма талантами.

Нікандер, син Волинської землi iз села Вишневець, народжений 4 листопада 1905 року. Пiсля закiнчення початкової школи, вiйськової служби в

польській армії, імігрував до Канади у 1929 році. Тут почав свою громадську діяльність, працюючи у "Новому Шляху", "Мідвест", а останньо в "Модерн Прес".

Нікандер був примірним мужем пані Анни з дому Ковалишин, батьком дітей Наді і Ігора, яких з дружиною виховали на вірцевих громадян нашої спільноти, добрих патріотів, дідусям внуків Стефана, Андрія та Тамари, приятелем багатьох із нас.

Нікандер став членом Української Стрілецької Громади, Українського Національного Об'єднання, співосновником Осередку Української Культури і Освіти, Одноцентового Фонду, Взаємної Помочі, Українського Народного Союзу, Української Кредитової Спілки Нова Громада у Саскатуні, займаючи різні позиції в цих організаціях.

Нікандер відзначався великим патріотизмом, ціле життя працював для України і найбільшим його щастям було дочекатись проголошення державності України 5 років тому. Свій патріотизм показав не на словах, а в ділах. Дбаючи про покоління нових науковців, він установив стипендію при Канадському Інституті Українських Студій у Едмонтоні, яка сягає майже \$120,000. Користуючись із процентів тієї стипендії, кандидати можуть осiąгнути докторський ступінь із україністики. Бл. п. Нікандер був також жертводавцем на Канадську Фундацію ім. Шевченка, Українську Енциклопедію, Стипендійний фонд ім. В. Коссара тощо.

Розуміючи важливість кредитової спілки Нова Громада, він роками давав про її розвиток, будучи її співосновником, членом будівельного комітету та видавцем публікацій про її 40-ліття.

Нікандер своїм життям працею, жертвеністю, патріотизмом, може послужити як приклад багатьом українцям, часто з високою освітою, які забули своє походження, мову батьків, жертвеність.

Краєва екзекутива УНО переслава у 90-ліття Н. Буковському грамоту за його діяльність, яку вручив як штафету продовження діяльності батька синові Ігореві д-р Дерішко. Покійний у завіщанні оставил дари на різні установи.

Д-р Дерішко також висловив від імені членства УНО і братніх організацій співчуття родині, заявивши, що покійний залишив по собі гідний монумент.

д-р С. ДЕРШКО

В ПАМ'ЯТЬ ГАЛІ КОЗАК

Пересилаю банківський чек на суму \$100.00, з яких \$60.00 прошу зарахувати на передплату журналу на 1997–1998 рр., а \$40.00 — на пресовий фонд журналу "Нові Дні", у пам'ять дорогої дружини Галі, у 5-ту річницю її упокоєння.

Бажаю Вам і всім співробітникам редакції "Нові Дні" доброго здоров'я, успіхів та всіх гараздів у Вашій тяжкій праці.

М. Козак, Бурлінгтон

В ПЕРІЩУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ І. ОМЕЛЬЯНЕНКА

25-го жовтня 1995 року упокоївся в Міссісага св. п. Іннас Омельяненко — талановитий поет, письменник, член редакційної колегії "Нові Дні".

Поховано св. пам'яті покійного Івана на цвинтарі св. Володимира в Оквилі.

Іннас Омельяненко народився 7-го вересня 1925 року на Київщині, в родині вчителя. Вивезений на примусову працю до Німеччини, зазнав арешту та ув'язнення, які підривали його здоров'я.

Писати почав ще на шкільній лавці. На жаль, все написане до арешту, загинуло в гестапо.

В 1947 році переїхав до Англії.

Друкувався в "Українській Думці" та "За єдність нації".

В 1954 році видав збірку під назвою "Брат".

До Торонто приїхав у 1956 році. Тут друкувався в "Нових Днях" та "Молодій Україні", спочатку під псевдонімом І. Боднарчук.

В 1989 році поет пише "Нехай ніколи слава не загине..." пам'яті 70-ліття УЦП в Канаді.

В роках 1987–1988 написав першу частину історичної поеми "Син рабині".

В 1988 році написав "Тридцять третій", який став провідним у збірці "Цим вічним болем..." виданої у 1995 році автором. Найпопулярнішим його написом є "Везіть нас до Ітон Центру" друкований у двох числах "Нових Днів", "Українській культурі" і ін.

В 1990 році з-під його пера виходить "Чорнобильська Мати" про Чорнобильський злочин супроти людства.

Викладав історію на Курсах українознавства.

Останні 10 років життя поета — були найбільш творчими. Він плянував лишити в літературі пам'ять для майбутніх поколінь про страшний 1933 рік, війну, Чорнобиль...

Вічна йому пам'ять! ■

ПОЖЕРТВИ на ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Із спадщини бл. п. Н. Буковського,	
Саскатун, Саск.	\$100.00
Дяконов Петро і Марія, Пентіктон, Бр. Колюмбія	100.00
Інститут Дослідів Волині, Вінніпег, Манітоба	100.00
Солод Зоя, Оттава, Онтаріо	100.00
Лімонченко Валентина, Арлінгтон, Вірджінія	40.00
Козак М., Стони Крік, Онтаріо	
(в пам'ять дружини Галі)	40.00
Ревенко Наталя, Гошен, Індіяна	
(в пам'ять свого чоловіка Федора)	25.00
Шевченко Ігор і Марія, Сієтл, Вашингтон	25.00

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration

Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI

P.O. Box 400, STA ~D~

TORONTO, ONT.

CANADA M6P 3J9

Дем'яненко Н., Оттава, Онтаріо	20.00
Ковалевська Марія, Ремсден, Н. Й.....	20.00
Ходаченко М., Торонто, Онтаріо	20.00
Зима Марія, Лондон, Онтаріо	10.00
Іванченко Н., Торонто, Онтаріо.....	10.00
Маркевич Андрій, Ліверпуль, Австралія.....	10.00
Тарнавська Олександра, Торонто, Онтаріо	10.00

ПЕРЕДПЛАТИЛИ ЖУРНАЛ в УКРАЇНУ:

Дяконов Марія, Пентіктон.....	1
Горгота Ада	1

Усім жертвовавцям і добродіям журналу
широ дякує
Редакція й Адміністрація.

ПОНАД 500 ТИСЯЧ УКРАЇНЦІВ У ДІЯСПОРІ КОРИСТУЮТЬСЯ НАШИМИ ПОСЛУГАМИ

ПЕРЕСИЛКА ДОЛЯРІВ

Доставка до рук адресата
3-14 днів

Експрес-достава
24-48 години

ПАЧКИ ЛІТАКОМ

достава
1-4 тижнів

MІСТ MEEST

Tel.: (416) 236-2032 Fax: (416) 236-2110
97 Six Point Road, Toronto, ON M8Z 2X3

Щоб помістити Ваше замовлення,
отримати безплатний каталог
та детальнішу інформацію
дзвоніть на число:

1-800-361-7345
або до наших агентів

Підбираємо пачки з хати • Телефонуйте сьогодні!

Доставляємо в Україну, Молдову, Білорусь, Росію, Прибалтику

АВТА • ТРАКТОРИ • ПОБУТОВА ТЕХНІКА • ЕЛЕКТРОНІКА • КУР'ЄРСЬКІ ПОСЛУГИ • ПОДОРОЖЕВІ ПОСЛУГИ

МІСТ гарантує Вам надійну і добру обслугу!

"PROMBANK" INVESTMENT LTD. and THE JACYK GROUP

1260 Eglinton Avenue East, Mississauga, Ontario, Canada L4W 1K8 Tel.: (905) 625-2171

- Якісні індустріальні і комерційні будинки та розбудови;
- Різні умови, оренди або купівлі.

